

דו"ח העוני האלטרנטיבי

2018

ישראל

חס' 16

לתת LATET

חייבים לנצח את העוני

תוכן עניינים

12

התרגלנו
ערן וינטרוב

10

הדו"ח האחרון?
זיל דרמון

6

מתודולוגיה

5

מהות ומטרות
הדו"ח

4

ארגון לתת

47

יוקר המחיה

37

תעסוקה

21

אי ביטחון תזונתי

14

עיקרי הנתונים

93

האחריות לטיפול בעוני

83

דיור

75

בריאות

65

חינוך והשכלה

128

תודות

124

עמותות שותפות

115

מדד העוני
הרב-ממדי

ארגון לתת

ייעוד

ארגון לתת - סיוע הומניטרי ישראלי, נוסד במטרה לפעול לצמצום העוני למען יצירת חברה צודקת וטובה יותר, על ידי: סיוע לאוכלוסיות במצוקה

תחומי פעילות

ארגון לתת יוזם ומפעיל תכניות בתחומים שונים:
'לתת ביטחון תזונתי' - לתת פועל מזה 22 שנים כארגון גג מוביל, משפיע ומרכזי, נהנה מתמיכה רחבה של החברה האזרחית בישראל, משתף פעולה עם רשת של 180 עמותות סיוע הפועלות ב-105 יישובים בכל הארץ ובכל המגזרים, ויחד תומך ומעניק סיוע שוטף וקבוע ל-60,000 משפחות באי ביטחון תזונתי חמור.
'נוער לתת' - ארגון הנוער של לתת, שמטרתו חינוך להתנדבות, פיתוח מנהיגות ויזמות חברתית.

על בסיס אוניברסלי, הנעת החברה האזרחית לערבות הרדית ונתינה והובלת שינוי בסדר העדיפויות הלאומי.

'לתת סיוע לחיים' - תכנית הוליסטית להענקת סיוע פיזי וחברתי לניצולי שואה נזקקים.

'לתת בעיר' - המעבדה החברתית של לתת אשר בוחנת את מודל ההתערבות האפקטיבי ביותר בתחום אי הביטחון התזונתי ומפתחת פתרון חדשני ופורץ דרך לפתרון הבעיה.

בנוסף, ארגון לתת יוזם פעולות שמטרתן העלאת המודעות החברתית והובלת שינוי בסדר העדיפויות הלאומי, וביניהן פרסום **'דו"ח העוני האלטרנטיבי'**.

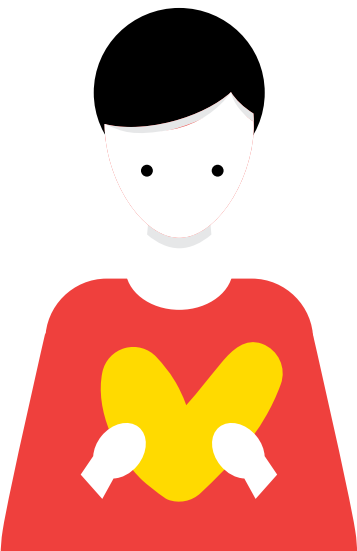
מהות ומטרות הדו"ח

זוהי המהדורה ה-16 במספר של דו"ח העוני האלטרנטיבי, המשקפת את המגמות העדכניות ביותר בנושא העוני ואי הביטחון בישראל 2018, כפי שמכירים אותן בארגון לתת, הפועל בכל הארץ בשיתוף פעולה עם 180 עמותות מקומיות וארגוני סיוע.

הדו"ח מהווה כלי אלטרנטיבי להיכרות והבנה של תופעת העוני. בשונה מדו"חות סטטיסטיים רשמיים, הוא משקף את הפן האנושי של העוני, באמצעות ראייה רחבה וניתוח מעמיק של מגמות מחד ומתן ביטוי לקולם של האנשים נתמכי הסיוע והעמותות התומכות בהם מאידך.

הדו"ח כולל את מדד העוני האלטרנטיבי הרב ממדי שמציג את עומק העוני ומאפייניו, באמצעות ניתוח מידת המחסור של אדם ביחס לצרכים הבסיסיים ביותר הדרושים לקיום.

דו"ח העוני האלטרנטיבי מפורסם על ידי ארגון לתת, על מנת לחשוף את החברה הישראלית באופן ישיר ואותנטי למשמעות האנושית של החיים בעוני. החברה מכירה בדרך כלל את העוני מרחוק, בעיקר דרך התקשורת, תפיסות רווחות או דעות קדומות. הדו"ח נועד לשתף את הציבור בגורמים לעוני, במאפייניו ובחסמים המקשים להיחלץ ממנו, הנובעים בעיקר ממדיניות המנטרלת את היכולת של האנשים החיים בעוני לעשות כן. כמו כן, מבקש הדו"ח לשמש אמצעי לחץ על

מתודולוגיה

דו"ח העוני האלטרנטיבי הינו מסמך ייחודי, המשרטט תמונת מצב ייחודית של העוני והפערים החברתיים בישראל של שנת 2018. הדו"ח מתייחס למרכיביו השונים של העוני בחברה הישראלית.

הדו"ח מבוסס על אינטגרציה בין ממצאים שנאספו באמצעות ארבעה מחקרים ושאלונים:

- 1. מחקר נתמכי הסיוע-** ניתוח מאפיינים ודרכי התמודדות בחייהם של אנשים החיים בעוני.
- 2. מגמות הסיוע בעמותות המזון-** מחקר הנעשה בקרב עמותות הסיוע הפועלות בשיתוף עם ארגון לתת, אשר נועד לבחון את מגמות העוני, הצרכים והתהליכים בשטח.
- 3. סקר תפיסות הציבור-** מחקר המבוצע בקרב הציבור הרחב ומטרתו לבחון את תפיסות הציבור בנושאי העוני והפערים החברתיים בישראל.
- 4. מדר העוני הרב ממדי-** כלי למדידת העוני ועומקו בקרב הציבור הרחב.

פרופיל האנשים החיים בעוני

מחקר נתמכי הסיוע נערך באמצעות סקר, בקרב 1,004 נזקקים המקבלים סיוע מעמותות המזון השותפות של ארגון לתת. הראיון נעשה במילוי עצמי על ידי המרואיינים ובמקרה הצורך באמצעות עזרה של נציג מארגון לתת. הנתונים נאספו במהלך החודשים יולי עד אוגוסט 2018.

כל המחקרים נערכו במהלך החודשים יולי-אוקטובר 2018. הכנת השאלונים, איסוף הנתונים, בדיקת הממצאים וניתוחם נערכו ע"י מחלקת המחקר של ארגון לתת, בליווי וייעוץ של מכוני מחקר מקצועיים, מהמובילים בישראל:

מכון rotem ar. הינה חברת מחקר ואנליזה בבעלותו וניהולו של ד"ר רותם. את המחקר עבור הדו"ח הובילו ד"ר רותם ומרים חונן.

מכון מחשוב הוא מוותיקי מכוני המחקר בישראל ומאז שנוסד ב-1993 נסמכת הצלחתו על הבנה מעמיקה של קהלי היעד, דגימה ופילוח ונסיון סטטיסטי ועסקי כביר של צוות העובדים.

מכון ERI הוא מיזם עסקי-חברתי המספק שירותי מחקר וייעוץ המשלב מומחיות מהאקדמיה ומהמגזר השלישי, ועד מייגץ של מומחים בכירים ומאגר חוקרים עשיר ממגוון תחומים ודיסציפלינות. בראש המכון עומד גלעד פנאי, מומחה לחקר עוני וצדק חברתי, לשעבר דירקטור וחבר הצוות המייסד של עמותת Academics Stand Against Poverty ומרצה בתכנית לצדק בינלאומי באוניברסיטת ייל.

טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא +/- 3.2% בהתאם לרמות הביטחון המקובלות.

המידע שנאסף היווה בסיס למחקר שמטרתו לשקף את שגרת החיים ואת חוויותיהם האישיות של הנתמכים. שגרה זו לרוב אינה מוכרת לציבור הרחב או למקבלי ההחלטות והצמרת השלטונית.

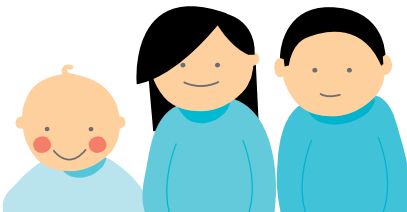
התפלגות דמוגרפית של המשיבים

מין

גיל

מספר ילדים עד גיל 18

32.4%	גבר	מין
67.6%	אישה	
4.1%	18-24	גיל
16.7%	25-34	
29.2%	35-44	
21.8%	45-54	
13.4%	55-64	
14.8%	+65	
14.1%	0	מספר ילדים עד גיל 18
12%	1	
17%	2	
19.7%	3	
14.6%	4	
9.2%	5	
5.7%	6	
3.8%	7	
2.1%	8	
1.8%	9+	

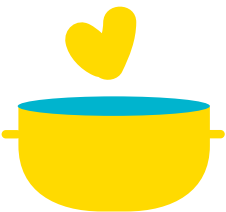

דת	יהודי	79.5%
	מוסלמי	15.5%
	נוצרי	2%
	דרוזי	1.6%
	אחר	1.4%
הגדרה דתית	חילוני	27.4%
	מסורתי	31.8%
	דתי	23.9%
	מאוד דתי	16.9%

מגמות הסיוע
בעמותות המזון

מחקר מגמות הסיוע בעמותות המזון נערך באמצעות סקר בקרב 95 מנהלי ארגונים ועמותות סיוע (עמותות מזון, אגפים לשירותים חברתיים ובתי תמחוי) הפועלים באופן קבוע ומייצגים את כלל המגורים ברחבי הארץ. הנתונים נאספו במהלך החודשים יולי עד אוגוסט 2018. טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא +/- 4.9%, בהתאם לרמות הביטחון המקובלות.

ארגונים העוסקים בסיוע לאוכלוסיות החיות בעוני בכלל ובאי ביטחון תזונתי בפרט, מהווים מקור ייחודי לעדות עדכנית ואותנטית המשקפת את המציאות המורכבת עמה מתמודדים האנשים החיים בעוני וכן מנהלי עמותות המזון וארגוני הסיוע. נקודת מבטן של העמותות הינה קריטית בהצגת תמונת המצב המקיפה על מגמות העוני בישראל, אותה אנו מבקשים להביא בדו"ח זה.

תפיסות הציבור
הרחב בנוגע לעוני
ומדרד העוני
הרב ממדי

פרופיל נשאלים מקרב
הציבור הרחב

המחקר נערך באמצעות סקר טלפוני ואינטרנטי בקרב מדגם מייצג של 501 נדגמים בגילאי 18 ומעלה הכולל את כל המגזרים בחברה הישראלית, לרבות הלא יהודי. טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא +/- 4.5%, בהתאם לרמות הביטחון המקובלות. הנתונים נאספו במהלך השבוע הרביעי של חודש אוגוסט והשבוע השלישי של חודש אוקטובר.

ממצאי המחקר מתארים את הרעות, העמדות והתפיסות של אזרחי ישראל ביחס לתופעת העוני, ובהן עמדות כלפי מדיניות הטיפול בעוני, תפיסות לגבי היקף העוני בישראל והערכת מצב אישית ביחס לבעיית העוני.

מדרד העוני הרב ממדי מהווה כלי למדידת העוני ועומקו בקרב הציבור הרחב.

מין	גבר	49.3%
	אישה	50.7%
דת	יהודי	80%
	מוסלמי	15.6%
	נוצרי	2.6%
	דרוזי	1.8%
	חילוני	48.7%
הגדרה דתית	מסורתי	33.1%
	דתי	16%
	מאוד דתי	8%
	ירושלים והסביבה	11.2%
אזור מגורים	ת"א והמרכז	27.9%
	חיפה והצפון	33.5%
	הדרום והשפלה	22%
	השרון	5.4%

הדו"ח האחרון?

זייל דרמון
יו"ר ארגון לתת

דו"ח העוני האלטרנטיבי של ארגון לתת הוא מהפרסומים היחידים על מצב העוני בישראל שנותר עצמאי לחלוטין, מנומק, מובנה ושיטתי והוא מעורר מדי שנה דיון ציבורי של ממש. אם נפסיק את פרסומו, בעיית העוני עלולה להיעלם באופן חלקי מהשיח הציבורי, הפוליטי והתקשורתי במדינה.

בחברה הישראלית, החשיפה התקשורתית קובעת במידה רבה אם תביעה כלשהי לשינוי תיכלל בסדר היום הציבורי והחוקים המתקבלים בכנסת הם בעיקר תוצר של יחסי הכוחות הפוליטיים. כאשר אלו פני הדברים, אם יגווע השיח הציבורי בשאלת העוני, הנותן קול לשכבות החלשות, תידחה לזמן ארוך כל אפשרות לשינוי מהותי בסוגיה זו. לכן, לתת רואה בדו"ח העוני מרכיב מרכזי באסטרטגיה של הארגון להעלאת המודעות הציבורית ולשינוי מדיניות.

בחלוף 16 שנים מדו"ח העוני האלטרנטיבי הראשון, אני סבור כי נחוצ להסביר את המניעים והעקרונות שעליהם הוא מושתת. ראשית, מדובר בדו"ח יוצא דופן למדי בחברה האזרחית. לא שכיח שארגון שטח מסוגו של לתת, שעיקר פועלו מעשי, יבחר להשקיע מחשבה, זמן ומשאבים כה רבים לטובת מחקר באופן כללי ולכתיבת דו"ח העוני האלטרנטיבי ומדד העוני הרב ממדי בפרט. זהו כלי המנתח ומציג נתונים רוחביים ועדכניים אודות תופעת העוני ומאפייניה. כאשר לתת משלב בין חיבור הדו"ח לבין פעילות הארגון בתחום

הביטחון התזונתי והשתדלנות הרעיונית במטרה לשנות את סדר העדיפויות הלאומי, הוא מבקש להיות מעורב בהגדרת הבעיה ובהבנתה, וגם למלא תפקיד במתן פתרונות הולמים.

המניע הראשוני לחיבור הדו"ח היה רצוננו לשקף בצורה המקיפה ביותר את המציאות שראינו בשטח. סברנו כי המוצא הנכון ביותר לתסכול העז שחשנו הוא הצגת הנתונים באופן נייטרלי ושיטתי. האמנו כי מידת השפעתנו תלויה בדיוק וברצינות שנשקיע בתיאור חווייתנו היומיומית, ובחרנו לעשות זאת בסגנון שונה מאוד מה"זעקות" החולפות והשטחיות שהן לחם חוקה של החברה בישראל. ביקשנו להשתית את כוחו של הדו"ח על המוניטין של "לתת", כארגון המעורה היטב בשטח, אך גם על נתונים מבוססים ומדויקים. לכן החלטנו להיעזר כבר בראשית הדרך במומחים הגדולים ביותר בישראל בנושאי חברה ורווחה ולבסס את שיטת העבודה שלנו על עקרונות מהימנים ותקפים. בהזדמנות זו ברצוני להודות לפרופ' יוסי קטן ז"ל, לפרופ' ג'וני גל, לפרופ' מיכל קרומר נבו, לפרופ' דניאל גוטליב, לד"ר אריה רותם ומרים חונן ממכון רותם ולגלעד פנאי ממכון ERI, ולרבים אחרים שענו לבקשתנו וסייעו לנו בשלב זה או אחר בפרויקט המונומנטלי שקיבלנו על עצמנו לפני למעלה מעשר.

מטרת הדו"ח הייתה גם להביא לשינוי עמדות בחברה הישראלית בנושא מהותי כמו העוני. ביקשנו

המערכת הפוליטית הוא תהליך שמחייב אורך נשימה. עם הפכפכותה של דעת הקהל בישראל וחברה שבה מושל הרגעי והחולף, העיסוק בנושא לא-סקסי בעליל כמו העוני היה הימור מסוכן מראשיתו.

שנית, הממשלות בישראל אינן מצוידות עדיין בכלים המאפשרים להן להתמודד עם מורכבותה והיקפה של בעיית העוני. הדרג הפוליטי מתבצר עדיין באזורי הנוחות שלו – הביטחון או האינטרסים המגזריים – וטרם הופיעו אצלנו מנהיג-מושיע או מפלגה המציעים תוכנית כוללת וישימה לחילוף המדינה מהעוני. בהקשר זה, העמדות שאנו מבטאים כלפי השלטון או נגדו (כל אחד יבחר בהגדרה המתאימה לו) לא השתנו, ואין לכך קשר לזהות המפלגה המחזיקה בחיק הרווחה – הליכוד, העבודה, יש עתיד, כולנו או אפילו המפד"ל בעבר. בהקשר זה, שר הרווחה הנוכחי לא "נהנה" מיחס מועדף. למרבה הצער, אי-יכולתו (ורצונו) לצמצם את ממדי העוני בישראל הוא בבחינת מצב קבוע המשותף לו ולקודמיו.

מבחינת לתת, כל עוד לא תחול נסיגה משמעותית ובת קיימא בשיעורי העוני, לא נפסיק לממש את אחריותנו הציבורית ולהפעיל לחץ על מקבלי ההחלטות, יהיו אשר יהיו. זוהי הערבות לעצמאותה הפוליטית של לתת, עליה אנחנו שומרים מכל משמר לאורך 22 שנות קיומו של הארגון.

להראות כי אין מדובר בפעילות צדקה, וכי מעתה יש בידינו כלים והבנה של הבעיה שיאפשרו לנו להציע פתרונות הנשענים על לגיטימיות כפולה: עבודת שטח וניתוח מקצועי.

הכוונה הייתה לשים קץ למונופול על הגדרת הפתרון לבעיה, שבו החזיקו הפוליטיקאים וכן מספר מכוני מחקר, שהיכרותם עם הנעשה בשטח אינה מספקת בדרך כלל. הדו"ח התבסס גם על הסברה, שלפיה אי-הירתמותה של הממשלה למלחמה בעוני, נבעה, בין היתר, מ"הדיוטות" לגבי אופי הבעיה והיקפה.

בתמימותנו האמנו כי מרגע שיתמלא מחסור זה במידע ובחשיפה, יתגייסו כולם, דעת הקהל וההנהגה הפוליטית כאחת, וינסו לפתור את הבעיה יחד ולהפוך את העוני לנחלת העבר.

כיום ניתן לקבוע כי התבדילו. על אף שהעוני הפך לנושא לגיטימי בסדר היום הציבורי, למרבה הצער לא הגענו עדיין לנקודת מפנה שתחייב את הממשלה לקבל החלטות משמעותיות ואמיתיות בנושא.

לתוצאות לא מספקות אלה יש שתי סיבות עיקריות: ראשית, המאבק על חשומת הלב של דעת הקהל הישראלית הוא סייזיפי. כל נושא חדש שצץ דוחק את קודמו בלי קשר למידת חומרתו, וכלי התקשורת שבה הם את הדיון בנושאים השונים באותה המהירות שבה הם מייצרים נושאים חדשים. גיוס דעת קהל לצורך הנעת

התרגלנו

ערן וינטרוב
מנכ"ל ארגון לתת

האם יכול להיות שפשוט התרגלנו? התרגלנו לדו"חות העוני, ולסטטיסטיקה. לעובדה שאנחנו אחרונים בשיעורי העוני במערב, על אף שבתחומים אחרים כמו טכנולוגיה ורפואה אנחנו בין המדינות הכי מתקדמות בעולם. ייתכן שהתרגלנו לכתבות בתקשורת, שחוזרות על עצמן מדי חג או דו"ח או סיפור אישי. לפוליטיקה של העוני, למבצעי התרמה, למחאה התורנית של הנכים או של האחיות, ולכך שהעמותות הן אלה שמובילות את מאמצי הסיוע והסגור לאוכלוסיות מוחלשות במטרה לשנות את המצב. אולי התרגלנו גם לעניים, לכך שיש כל כך הרבה, ושהם חיים בתוכנו, אבל זה לא באמת נוגע בנו, ופעמים רבות אנחנו אפילו מאשימים אותם במצבם. "שיצאו לעבוד", "שיפסיקו לעשות ילדים". התרגלנו שיש לנו הסברים.

כנראה שגם חלק מהעניים התרגלו. התרגלו לחיות עם פחות מזון, לדלג על ארוחות, לאכול יותר פחמימות ופחות בשר ועוף ופירות וירקות, אפילו לא לשלוח עם הילד כריך לבית הספר. לוותר על תרופות, להמתין חודשים לתור לרופא, לחכות עם טיפולי השיניים עד שכבר אי אפשר לסבול. לתת רק חינוך בסיסי, לא לקחת מורה פרטי ולא לאפשר חוגים לילדים, לפעמים אפילו לא לשלוח לטיפול שנתי. באין ברירה אחרת או כלים להיחלץ מהמצב, סביר לגמרי שהעניים התרגלו לעבוד קשה, לפעמים בשתי משרות בשכר מינימום-

ועדיין להיות עניים. בהחלט ייתכן שחלק מהמשפחות העניות כבר התרגלו לחיות בשכונת מצוקה בלי יכולת לעבור לדירה גדולה יותר או לאזור טוב יותר, התרגלו לוותר על החלומות והתקוות, התרגלו פשוט להשלים עם מצבן ועם גורלן, שלא כולל חיים רגילים, בכבוד אלמנטרי, שכל אחד צריך. שמגיע לכל אחד. אבל יש גם את מי שלא התרגלו.

כל ילד חולם. על אושר וצחוק ושמחה. כל ילד רוצה צלחת חמה ומזינה כשהוא חוזר מבית הספר וילקוט חדר בכיתה א', וספרים. ללכת לחוג קפוארה או לקולנוע, לנסוע עם המשפחה לטייל בחופש הגדול, לצאת לקייטנה. כל ילד חולם שיהיה מי שיאמין בו וישמור עליו, שייתן לו את כל מה שהוא צריך כדי לפרוח ולמצות את הכישרון שלו. כל ילד חולם על עתיד טוב בשבילו כשהיה גדול. להיות רופא או כבאי או כדורסלן מפורסם. ללכת לצבא ולאוניברסיטה ולחיות חיים רגילים. עצמאיים. בלי להיות תלוי בביטוח הלאומי או בעמותה שתביא חבילת מזון הביתה עם מוצרים בסיסיים. הילדים העניים לא התרגלו. ולכן גם אנחנו לא יכולים להתרגל. אסור לנו. תפקידנו להילחם ולא לוותר עליהם, לא לוותר לעצמנו ולא למקבלי ההחלטות. הילדים האלה סומכים עלינו. ואנחנו צריכים להיות פה בשבילם.

ומה עם הקשישים בחברה שלנו? כל-כך פגיעים, בשעה שקצבת הזקנה לא מאפשרת להם קיום בכבוד. כשניצול שואה מעיד שהוא לא האמין שאחרי השואה הוא שוב יהיה רעב או כשניצולת שואה אומרת שכשהמתנדב שלה מתקשר בערב שישי להגיד לה שבת שלום - היא יודעת שאלוהים לא שכח אותה ושהיא עדיין חיה - אנחנו צריכים להתבייש שהגענו למצב הזה. וזו עוד סיבה עבורנו לקום בבוקר ולהזכיר לעצמנו שאנחנו לא יכולים להתרגל. שיש לנו אחריות. שיש מי שצריכים אותנו.

ל-אי הטיפול הממשלתי בעוני גם התרגלנו. התרגלנו למסיבות עיתונאים, להבטחות, מדי פעם לעדכון הקצבה או שכר המינימום בסכום שאינו מאפשר היחלצות מעוני, ל"רפורמה" בדיוור או בבריאות, שלא עושה ממש רפורמה, לפחות לא בעתיד הנראה לעין. אבל מכיוון שהעוני הוא רב ממדי, גם המלחמה בו

עיקרי הנתונים

חדר העוני הרב-ממדי לשנת 2018, חשקף מציאות עגומה:

- 533,000 חשקי בית בישראל חיים בעוני (21.2%)
- 2,345,000 נפשות חיות בעוני (26.5%)
- מתוכם 1,041,000 ילדים (35.6%)

1,041,000 ילדים (35.6%) + 1,304,000 בגירים (22%)

2,345,000 נפשות חיות בעוני בישראל (26.5%)

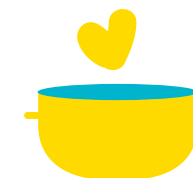
העוני נרחב מאוד ומשפיע על מעל רבע מהאוכלוסייה. ואולם, לצד העמקת העוני והתגברות החסמים ליציאה ממנו, ניתן להצביע על מגמה של התייצבות בהיקף העוני בשנים האחרונות.

ילדים וקשישים

- 80.2%** מהילדים נתמכי הסיוע, המרכיב העיקרי בתזונה הוא לחם וממרח (36.9%) או פחמימות (43.3%). ניתן לראות עלייה בנתון זה בשלוש השנים האחרונות, כאשר בשנת 2016 הוא עמד על 67.7%.
- 24%** מהילדים נתמכי הסיוע הלכו לבית הספר ללא כריך לעיתים קרובות או באופן קבוע בשנה האחרונה.
- 34.5%** מהילדים נתמכי הסיוע צמצמו בגודל הארוחות או דילגו על ארוחות בשל המצוקה הכלכלית.
- 23.6%** מהילדים נתמכי הסיוע חשו רעב ולא אכלו כי לא היה להוריהם מספיק כסף לקנות אוכל.
- 6%** מהילדים נתמכי הסיוע קיבצו נדבות, 5.7% אספו אוכל מהרצפה או מפחי האשפה, בהשוואה ל-1.7% בשנה שעברה, ו-5.4% נאלצו לגנוב אוכל כדי להתגבר על המחסור במזון, בהשוואה ל-3.8% אשתקד.
- 92.4%** מהקשישים הנתמכים מעידים כי קצבת הזקנה אינה מאפשרת להם או מאפשרת להם באופן חלקי בלבד למלא את צרכיהם הבסיסיים למחיה בכבוד, בדומה לשנה שעברה (92.2%).
- 89.8%** מהקשישים נתמכי הסיוע אינם יכולים לעמוד בתשלומים עבור סיעוד בדומה לשנה שעברה.
- 66.7%** מהקשישים נתמכי הסיוע מעידים כי אינם מצליחים לשמור על מצב בריאותי תקין בעקבות מצבם הכלכלי.
- 58%** מהקשישים הנתמכים זקוקים לשיפוץ בביתם על מנת להתאימו למצבם הבריאותי.
- 78.9%** מהקשישים נתמכי הסיוע חוו בדידות לעיתים קרובות או מדי פעם בשנה האחרונה, 48.4% חוו בדידות לעיתים קרובות.

אי ביטחון תזונתי

52.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי בשנה האחרונה לא היה מספיק אוכל בבתים לעיתים קרובות או לפעמים, בהשוואה ל- 5.8% בלבד מהאוכלוסייה.

77.5% מנתמכי הסיוע העידו כי לא היה להם מספיק כסף לרכוש מזון שיאפשר להם לאכול ארוחות מאוזנות, בהשוואה ל- 17.4% מהאוכלוסייה הכללית.

72% מנתמכי הסיוע חששו שיגמרו את האוכל בבתים לפני שיהיה להם כסף לקנות עוד, בהשוואה ל- 18.2% מהאוכלוסייה הכללית.

9.3% מנתמכי הסיוע העידו כי נקלעו לסיטואציות משפיליות בעקבות מחסור במזון בבית, כגון: חיפוש מזון בפחים, קיבוץ נדבות לקניית אוכל ו/או אכילת שאריות מזון שנזרקו.

47.1% מההורים נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על תחליפי חלב (תמ"ל) עבור ילדיהם או לתת להם פחות מהכמות המומלצת.

47.6% מנתמכי הסיוע מעידים כי לא נזקקו לסיוע במזון לפני חמש שנים.

תעסוקה

ב- **77.4%** מהמשפחות נתמכות הסיוע יש לפחות מפרנס אחד, בחמישית (19.7%) יש שני מפרנסים או יותר.

60.4% מנתמכי הסיוע העובדים אינם מקבלים את כל הזכויות הסוציאליות וההטבות המגיעות להם במקום עבודתם, ירידה בהשוואה לשנה שעברה (63.8%).

54.9% מנתמכי הסיוע הבלתי מועסקים נמצאים במצב זה בעקבות מוגבלות בריאותית.

39.7% מנתמכי הסיוע מקבלים קצבאות מהביטוח הלאומי בשל ממצבם הכלכלי, זוהי ירידה בשיעור של 25.5% בהשוואה לשנה שעברה (53.3%).

57.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי אינם מקבלים את מלוא הזכויות המגיעות להם מהמוסד לביטוח לאומי, מעל מחצית (51.9%) מעידים כי הסיבה לכך היא בירוקרטיה קשה ומסובכת.

יוקר המחיה

70.9% מנתמכי הסיוע שקועים בחובות, ירידה בשיעור של 8.4% בהשוואה לשנה שעברה (77.4%), ופי 2.1 בהשוואה לאוכלוסייה הכללית (34.1%).

48.9% מנתמכי הסיוע חוו חסימה או עיקול של חשבון הבנק עקב חובות, הליך הוצאה לפועל או תביעות משפטיות, בהשוואה ל- 8.4% באוכלוסייה הכללית.

50.7% מנתמכי הסיוע מעידים כי אין להם מזגן או אמצעי חימום תקין בבית, או שאינם יכולים להרשות לעצמם להפעילו כלל.

חינוך

77.2% מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות, לעומת 47.3% באוכלוסייה הכללית. כמחצית (49%) לא סיימו 12 שנות לימוד.

71.8% מההורים נתמכי הסיוע העידו כי לא יוכלו לרכוש את כל הציוד הבסיסי וספרי הלימוד עבור ילדיהם בשנת הלימודים הקרובה.

79.6% מההורים נתמכי הסיוע העידו כי ילדיהם נמנעו מללכת לשיעורים פרטיים ו- 81.5% נמנעו מהשתתפות בחוגים או בארגון/תנועת נוער בעקבות מצבם הכלכלי.

52.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי גדלו כילדים במשפחה שחיה במחסור ומצוקה כלכלית.

11.5% מנתמכי הסיוע ניסו או תכננו לשים קץ לחייהם בשנה האחרונה בעקבות המצוקה הכלכלית. ניתן לראות ירידה בשיעורים של נתמכי הסיוע המעידים על כך בארבע השנים האחרונות, כאשר בשנת 2015 נתון זה עמד על 18%.

82.1% מההורים נתמכי הסיוע אינם יכולים לשלם את כל התשלומים הנלווים לבית הספר, ובעקבות כך מעל למחצית (58.5%) מהילדים הנתמכים לא השתתפו בפעילויות חברתיות מטעם בית הספר, כגון: מסיבות, טיולים והופעות בעקבות מצבם הכלכלי הקשה של משפחתם.

85.8% מההורים נתמכי הסיוע לא יכולים לשלוח את ילדיהם לקייטנות בעקבות מצבם הכלכלי.

בריאות

27.4% מנתמכי הסיוע סובלים מיתר לחץ דם וכרבע (25.4%) מסוכרת.

ל- **66.3%** מנתמכי הסיוע ביטוח בריאות בסיסי בלבד של קופת החולים ורק ל-31.4% ביטוח בריאות משלים או מקיף, בהשוואה ל-77% מהאוכלוסייה הכללית, לה ביטוח בריאות משלים או מקיף.

68.4% מנתמכי הסיוע נאלצו לוותר על רכישת תרופות או טיפולים רפואיים נחוצים כי לא יכלו לשלם עבורם, פי 3.3 מאשר באוכלוסייה הכללית (20.4%).

85.7% מנתמכי הסיוע ויתרו על טיפול שיניים בשנה האחרונה כי לא יכלו לשלם עבורו, 36.1% ויתרו באופן קבוע.

55.3% מההורים נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ עבור ילדיהם כי לא יכלו לשלם עבורם, פי 4.4 מאשר באוכלוסייה הכללית (12.4%).

דיור

77.3% מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על תיקון ליקויים חמורים בביתם לאורך זמן מסיבות כלכליות, בהשוואה ל-24.3% באוכלוסייה הכללית.

61.5% מנתמכי הסיוע העידו כי ילדיהם התביישו להזמין חברים הביתה בשנה האחרונה בעקבות תנאי הדיור והמצוקה הכלכלית.

49% מנתמכי הסיוע חוו ניתוק מחשמל או מים בשנה האחרונה משום שלא הצליחו לשלם את החשבונות, 30.9% מנתמכי הסיוע נאלצו לקנות חשמל באמצעות מונה לתשלום מראש.

18.6% מנתמכי הסיוע מעידים כי יש סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאלצו לפנות את מקום מגוריהם בשל אי יכולת לעמוד בתשלומי שכר דירה או משכנתא.

41.6% מנתמכי הסיוע מעידים כי התשתיות בסביבת המגורים שלהם פגומות או לא מספקות, ו-38% מעידים כי תחזוקת הבתים והבניינים בסביבת מגוריהם רעועה.

19% מנתמכי הסיוע מעידים שקיימת אלימות פיזית בסביבת המגורים שלהם ו-17.9% מעידים כי אנשים סוחרים או משתמשים בסמים בפומבי בסביבת המגורים שלהם.

א' ביטחון תזונתי

האחריות לטיפול בעוני

- 66%** מהציבור תופס את בעיית העוני והפערים החברתיים כנושא הרחוק ביותר לטיפול על ידי ממשלת ישראל (במקום הראשון והשני). ירידה בהשוואה לשנה שעברה (70.5%).
- 75.6%** מהציבור סבורים כי הממשלה היא הגורם האחראי לצמצום העוני, יותר מכל גורם אחר. עם זאת, רק כרבע (24.4%) מהציבור חושבים שהממשלה היא זו שאכן מטפלת בפועל בבעיית העוני.
- 36.9%** מהציבור הרחב סבורים כי הממשלה נמנעת מהצבת יעדים לצמצום העוני מפני שתוצאות לטווח הרחוק אינן מעניינות פוליטיקאים.
- 72%** מאמין כי הטיפול בבעיית העוני נמצא בסדר עדיפויות נמוך או כלל אינו נמצא בסדר העדיפויות הלאומי.
- 59.1%** מהציבור מאמינים כי ישנו סיכוי גבוה או גבוה מאוד שילד הגדל במשפחה ענייה, יהפוך להיות מבוגר עני בעתידו.
- 74.7%** ממנהלי עמותות המזון מעידים כי חל גידול בדרישת הנוקמים למזון לעומת השנה הקודמת.

אי ביטחון תזונתי

הבטחת הביטחון התזונתי של אזרחי ישראל

5 עובדות על אי ביטחון תזונתי ועוני

1. כל ילד רביעי בישראל (25.5%) סובל מאי ביטחון תזונתי. 352,000 ילדים (14.1%) סובלים מאי ביטחון תזונתי חמור (המוסד לביטחון לאומי, 2018)
2. על אף חומרת בעיית אי הביטחון התזונתי והיקפיה, ממשלת ישראל אינה מקצה ולו שקל אחד לטיפול בנושא בבסיס תקציב המדינה
3. 77.5% מנתמכי הסיוע העידו כי לא היה להם מספיק כסף לרכוש מזון שיאפשר להם לאכול ארוחות מאוזנות

4. עבור 80.2% מהילדים נתמכי הסיוע, המרכיב העיקרי בתזונה הוא לחם וממרח (36.9%) או פחמימות (43.3%), עלייה משמעותית בשלוש בשנים האחרונות, כאשר בשנת 2016 הנתון עמד על 67.7%
5. כמחצית (47.6%) מנתמכי הסיוע מעידים כי לא נזקקו לסיוע במזון לפני חמש שנים

ממשלתית מלאה על הטיפול בבעיית אי הביטחון התזונתי, הקצאת משאבים והקמת מיזם לאומי לביטחון תזונתי המתבסס על הצלת מזון (שהוא הפתרון היעיל ביותר) ורכש מזון (המאפשר מתן בסיס תזונתי מאוזן). הברחיים על מנת להקל על סבלן של מאות אלפי משפחות ישראליות החיות באי ביטחון תזונתי. כיום, מי שנושא בנטל הטיפול במשפחות אלה הם מאות עמותות מזון, הציבור הרחב שמתנדב ונרתם לסייע ותעשיית המזון שתורמת ומצילה מזון.

בישראל חיות 513,000 משפחות (17.8%), 955,000 נפשות (18.2%) ו-638,000 ילדים (25.5%) באי ביטחון תזונתי; מתוכם 252,000 משפחות (8.8%), 480,000 נפשות (9.1%) ו-352,000 ילדים (14.1%) באי ביטחון תזונתי חמור (המוסד לביטחון לאומי 2018, בהתייחס לשנת 2016).

אי ביטחון תזונתי הינו הסממן החמור ביותר של העוני, המתבטא בהיעדר יכולת כלכלית ונגישות סדירה לתזונה בסיסית הנדרשת לקיום מאוזן ותקין. ביטחון תזונתי מוגדר כמצב בו לכל בני האדם, יש כל העת, נגישות סדירה, פיזית וכלכלית, לכמות מספקת של מזון בריא ומזין, המתאים להעדפותיהם וצרכיהם התזונתיים, ומאפשר להם קיום חיים פעילים ובריאים (ארגון המזון והחקלאות של האו"ם).

בעיית אי הביטחון התזונתי נותרת במשך שנים רחבה וחמורה ומבטאת את המצוקה הקשה של משפחות החיות בעומק העוני המתמודדות עם מחסור מתמיד במזון שהינו צורך קיומי בסיסי וזכות יסוד. הנושא אינו נמצא כלל בסדר העדיפויות של הממשלה ומשרד הרווחה, אשר אינם מקצים כספים לטיפול בתופעה בבסיס תקציב המדינה. לקיחת אחריות

בעיית אי הביטחון התזונתי נוצרת פעמים רבות מפני שההוצאה על מזון הינה גמישה, בניגוד להוצאות קשיחות אחרות כגון שכר דירה או מיסים, ולכן, פעמים רבות משפחות החיות בעוני נאלצות לוותר על צריכת מזון בסיסי על מנת לממן הוצאות חיוניות אחרות. המציאות הקשה העולה מן השטח היא של מצוקה מתמשכת הפוגעת בתפקוד היומיומי, בהתפתחותם של ילדים וביכולתן של משפחות לממש את זכותן הבסיסית לחיים בכבוד.

נתמכי הסיוע מוציאים בממוצע 1,784 ש"ח בחודש על מזון למשפחה בת 5 נפשות. סעיף זה הינו סעיף ההוצאה הגבוה ביותר ומהווה 27% מההוצאה החודשית הממוצעת של משפחות אלה. 75.6% מהמשפחות נתמכות הסיוע מעריכות כי נדרש להם מעל 1,000 ש"ח נוספים עבור רכישת מזון לשם קיום בסיסי, כמחצית (49%) מעריכים כי סכום זה עומד על מעל 1,500 ש"ח.

"קו הרעב" שפותח על ידי ארגון לתת ומבוסס על המלצות משרד הבריאות לתזונה מינימלית הנדרשת לביטחון תזונתי, מחשב את עלות סל המזון להבטחת התזונה הבסיסית למשפחה בת חמש נפשות (ממוצע נפשות במשקי בית של נתמכי הסיוע). בהתאם לבדיקת ארגון לתת, עלות הסל הבסיסי עומדת על סך של 3,449 ש"ח לחודש; 1,665 ש"ח יותר ממה שמשפחות נתמכות הסיוע מוציאות כיום בממוצע. בעקבות מציאות זו, משפחות אלה נאלצות לוותר באופן יומיומי על כמות ואיכות המזון בביתם.

סקר הביטחון התזונתי של המוסד לביטחון לאומי משקף עלייה בשיעור הילדים הנמצאים באי ביטחון תזונתי חמור וירידה בשיעור המשפחות הנמצאות באי ביטחון תזונתי בהשוואה לסקרים הקודמים. בעקבות שינויים מתודולוגיים בין הסקרים לא ניתן להשוות אותם בצורה ישירה, אך ניתן לראות כי התופעה נותרת נרחבת וחמורה מאוד.

שיעור הילדים למשפחות חד הוריות החיים באי ביטחון תזונתי חמור עלה בצורה משמעותית, ועומד על 30.1% בהשוואה ל-18.5% אי הביטחון התזונתי של ילדים בדרום הארץ החמיר אף הוא ועומד על 21% מהילדים בהשוואה ל-16.9%. 35.3% מהילדים בחברה הערבית חיים באי ביטחון תזונתי חמור ו-13% ממשפחות הקשישים חיות באי ביטחון תזונתי (בהשוואה ל-34.1% ו-10.9% בהתאמה בסקרים הקודמים).

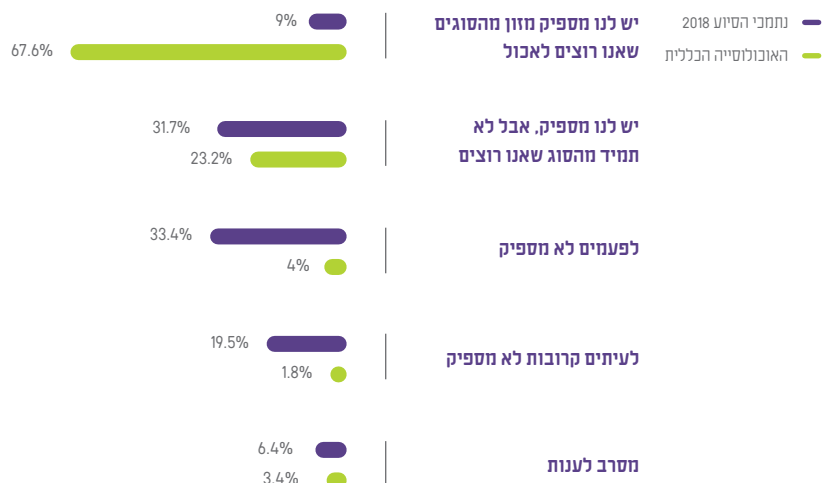
קיימת קורלציה מאוד חזקה בין עוני לבין אי ביטחון תזונתי וישנה הלימה בין קבוצות האוכלוסייה המאופיינות בשיעורי עוני גבוהים, לבין אלה החיים באי ביטחון תזונתי, כגון: ערבים, בעלי השכלה נמוכה ומשפחות ללא מפרנסים. בקרב משפחות חד הוריות ובמשפחות המקבלות קצבת נכות, שיעורי אי הביטחון התזונתי גבוהים בהרבה מאשר שיעורי העוני במשפחות אלה, ואילו בקרב החברה החרדית המצב שונה, כאשר שיעורי העוני בקרבם גבוהים מאשר שיעורי אי הביטחון התזונתי, זאת ניתן להסביר ע"י ערבות הדדית בקהילה זו, ופעילות גמ"חיים המחלקים מזון באופן קבוע ודואגים לביטחון התזונתי של הקהילה (המוסד לביטחון לאומי, 2018).

77.5% מנתמכי הסיוע העידו כי לא היה להם מספיק כסף לאכול ארוחות מאוזנות

איזה משפט מהמשפטים הבאים מתאר באופן הכי טוב את האוכל שנצרך בביתך בשנה האחרונה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

האם בשנה האחרונה חיפשת מזון בפחים/או קיבצת נדבות לקניית אוכל/או אכלת שאריות מזון שנזרקו?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

	נתמכי הסיוע 2018	נתמכי הסיוע 2017
כן	9.3%	9.2%
לא	90.7%	90.8%

נתמכי הסיוע מעידים על מציאות יומיומית של מצוקה ומחסור קבוע במזון החיוני למחיה בכבוד. המשפחות הנתמכות חיות בחשש מתמיד שהמזון יגמר, שלא יוכלו לקנות מזון נוסף החיוני לתזונה מינימלית לקיום בסיסי, ושלא תהיה בידם האפשרות לספק למשפחתם ארוחות מאוזנות וקבועות.

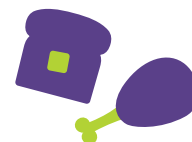
מעל למחצית (52.9%) מנתמכי הסיוע מעידים כי בשנה האחרונה לא היה מספיק אוכל בביתם לעיתים קרובות או לפעמים, בהשוואה ל-5.8% בלבד מהאוכלוסייה הכללית. 77.5% מנתמכי הסיוע העידו כי לא היה להם מספיק כסף לאכול ארוחות מאוזנות, בהשוואה ל-17.4% בלבד מהאוכלוסייה הכללית. 72% חששו שיגמרו את האוכל בביתם לפני שיהיה להם מספיק כסף לקנות עוד, בהשוואה ל-18.2% מהאוכלוסייה הכללית.

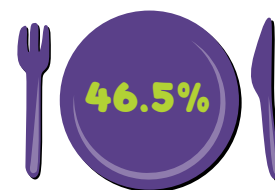
בנוסף, 71.3% מנתמכי הסיוע העידו כי בשנה האחרונה קרה שהאוכל שקנו לא הספיק ולא היה להם כסף לקנות עוד, בהשוואה ל-13% מהאוכלוסייה הכללית. 9.3% מנתמכי הסיוע העידו כי בעקבות המצוקה הכלכלית והמחסור במזון בבית, נקלעו לסיטואציות משפילות, כגון: חיפוש מזון בפחים, קיבוץ נדבות לקניית אוכל/או אכילת שאריות מזון שנזרקו, בדומה לשנה שעברה (9.2%). 33.9% מנתמכי הסיוע מעידים

כי קרה בשנה האחרונה שמבוגרים שמבוגרים בביתם היו רעבים ולא אכלו מאחר ולא היה להם מספיק כסף לקנות אוכל, בדומה לשנה שעברה (32.4%). כמו כן, 22.9% מנתמכי הסיוע העידו שמבוגרים בביתם ירדו במשקל מאחר ולא היה מספיק כסף לקנות אוכל, בדומה לשנה שעברה (24.3%).

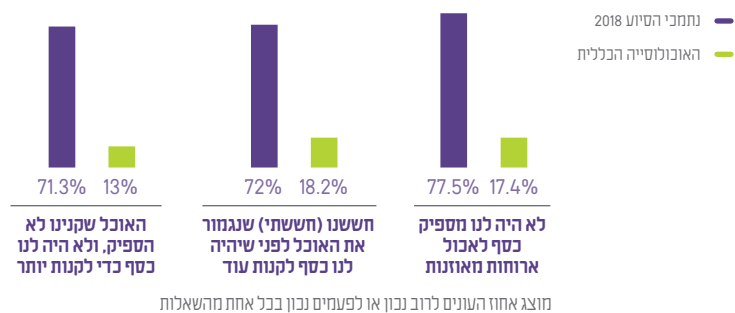
למרות המציאות היומיומית הקשה עמה נאלצים נתמכי הסיוע להתמודד ולצד יציבות בהיבטים מסוימים של תופעת אי הביטחון התזונתי, ניכרת התמתנות הדרגתית בהיבטים אחרים בשלוש השנים האחרונות. 46.5% מנתמכי הסיוע צמצמו בגודל הארוחות או דילגו על ארוחות בשנה האחרונה בעקבות המצוקה הכלכלית, זאת בהשוואה ל-51.8% בשנת 2016. 42.8% מתוכם נאלצו לעשות זאת כמעט בכל חודש בשנה האחרונה.

33.9% מנתמכי הסיוע מעידים כי קרה בשנה האחרונה שמבוגרים בביתם היו רעבים ולא אכלו כי לא היה להם מספיק כסף לקנות אוכל

46.5% מנתמכי הסיוע צמצמו בגודל הארוחות או דילגו על ארוחות בשנה האחרונה בעקבות המצוקה הכלכלית

מוצג אחוז העונים לרוב נכון או לפעמים נכון בכל אחת מהשאלות

האם בשנה האחרונה, את/ה ו/או מבוגרים אחרים בבית הייתם רעבים ולא אכלתם, כי לא היה לכם מספיק כסף לקנות אוכל?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

	נתמכי הסיוע 2018	נתמכי הסיוע 2017
כן	33.9%	32.4%
לא	49.5%	49.4%
מסרב לענות	16.6%	18.2%

האם בשנה האחרונה את/ה ו/או מבוגרים אחרים בבית ירדתם במשקל כי לא היה לכם מספיק כסף לקנות אוכל?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

	נתמכי הסיוע 2018	נתמכי הסיוע 2017
כן	22.9%	24.3%
לא	61.5%	56.8%
מסרב לענות	15.6%	18.9%

מהו עוני עבורך? "להגיע הביתה למקרר ריק"

ילדים באי ביטחון תזונתי

חמורות לא רק על מצבם הפיזי של הילדים הנתמכים, אלא גם על מצבם הנפשי והחברתי. מעל שליש (34.5%) מהילדים נתמכי הסיוע נאלצו לצמצם את גודל הארוחות או דילגו על ארוחות, כרבע (23.6%) היו רעבים ולא אכלו בשל המצוקה הכלכלית וחוסר היכולת לקנות מזון. כעשירית (10.6%) מהילדים נתמכי הסיוע העבירו ימים שלמים ללא מזון, ירידה בהשואה לשנה שעברה (17.6%). בדומה לשנה שעברה, מעל מחצית (51.7%) מהם נאלצו לעשות כך כמעט בכל חודש בשנה האחרונה.

כל ילד רביעי בישראל (25.5%) סובל מאי ביטחון תזונתי (המוסד לביטוח לאומי 2018, בהתייחס ל-2016). קיימת חמרה בשיעור הילדים הסובלים מאי ביטחון תזונתי חמור המהווים 14.1% מכלל הילדים בישראל, בהשוואה ל-13.3% בסקר הקודם (המתייחס לנתונים משנת 2012). ילדים הם הקבוצה אשר נפגעת בצורה החמורה ביותר מהמחסור במזון, לאור ההשלכות הרבות של מצב זה על התפתחותם ומצבם הנפשי והפיזי. אי ביטחון תזונתי חמור בקרב ילדים מתבטא בכך שאינם צורכים את אבות המזון החיוניים להתפתחותם התקינה ומלווה בתחושת רעב, דילוג על ארוחות ותזונה בלתי מאוזנת. לאלה השלכות

34.5% מהילדים נתמכי הסיוע נאלצו לצמצם בגודל הארוחות או לדלג על ארוחות

עבור 80.2% מהילדים נתמכי הסיוע, המרכיב העיקרי בתזונה הוא לחם וממרח (36.9%) או פחמימות (43.3%). ניתן לראות עלייה משמעותית בנתון זה בשלוש השנים האחרונות, כאשר בשנת 2016 הוא עמד על 67.7%. כרבע (24%) מהם הלכו לבית הספר ללא כריך לעיתים קרובות או באופן קבוע בשנה האחרונה. הילדים נתמכי הסיוע נאלצים לוותר על מוצרי מזון בסיסיים באופן קבוע. רק 22.1% מהם זוכים לקבל מנה בשרית בתדירות גבוהה מאחת לשבוע. זאת בהשוואה ל-72% מהאוכלוסייה הכללית שאוכלים מנה בשרית כל יום או אחת ליומיים שלושה.

המשפחות הנתמכות מתקשות לעמוד במחירים הגבוהים של תחליפי חלב אם (תמי"ל) עבור ילדיהם, ועל אף שאלה חיוניים להתפתחותם התקינה של תינוקות רכים, כמחצית (47.1%) מההורים נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על תחליפי חלב אם עבור ילדיהם או לתת להם פחות מהכמות המומלצת (למהול במים או לדלג על ארוחות).

בשנה האחרונה הילדים הנתמכים נאלצו להתמודד עם חוויות משפילות על מנת להשיג מזון. 6% קיבצו נדבות, 5.7% אספו אוכל מהרצפה או מפחי האשפה, בהשוואה ל-1.7% בשנה שעברה, ו-5.4% נאלצו לגנוב אוכל כדי להתגבר על המחסור במזון, בהשוואה ל-3.8% אשתקד.

בשנה האחרונה, האם הילדים בביתך צמצמו בגודל הארוחות או דילגו על ארוחות מחוסר כסף לקנות מזון?

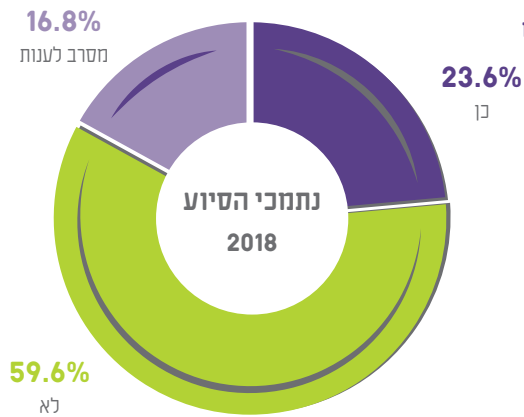

47.1% מההורים נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על תחליפי חלב עבור ילדיהם או לתת להם פחות מהכמות המומלצת

האם בשנה האחרונה, הילדים בביתך היו רעבים ולא אכלו, כי לא היה לכם מספיק כסף לקנות אוכל?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

במהלך השנה האחרונה, האם הילדים בביתך לא אכלו יום שלם כי לא היה מספיק כסף לאוכל?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2018	נתמכי הסיוע 2017	
10.6%	17.6%	כן
74.1%	66.5%	לא
15.3%	15.9%	מסרב לענות

מהו עוני עבורך? "לאסוף אוכל מהאשפה"

האם בעקבות מצבך הכלכלי נאלצת לוותר על תחליפי חלב אם עבור ילדיך או לתת פחות מהכמות המומלצת (למהול במים/ לדלג על ארוחות)?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

באילו מהמצבים הבאים התנסו ילדיך בשנה האחרונה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

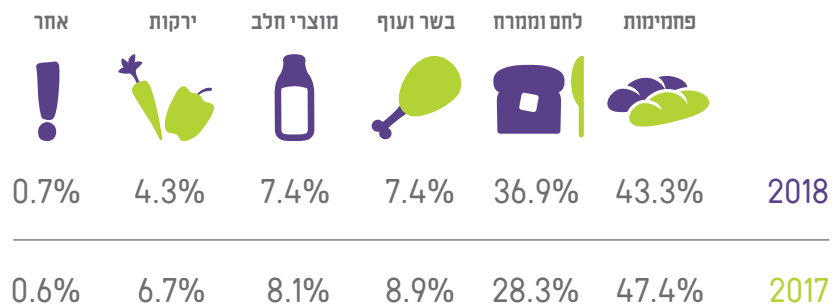
נתמכי הסיוע 2017	נתמכי הסיוע 2018	
5.8%	6%	ילדיי קיבצו נדבות
1.7%	5.7%	ילדיי אספו אוכל מהרצפה או מפחי אשפה
3.8%	5.4%	ילדיי נאלצו לגנוב אוכל כדי להתגבר על המחסור במזון
88.9%	85.2%	אף אחד מהמצבים האלה

עבור 80.2% מהילדים נתמכי הסיוע, המרכיב העיקרי בתזונה הוא לחם וממרח (36.9%) או פחמימות (43.3%)

מהו המוצר העיקרי בתזונת ילדיך במהלך שבוע?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

באיזו תדירות את/ה ומשפחתך אוכלים בשר/ עוף/ דגים?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע וסקר תפיסות הציבור

האוכלוסייה הכללית	נתמכי הסיוע 2018	
29.1%	4.4%	כל יום
42.9%	17.7%	כל יומיים - שלושה
18.8%	50.7%	פעם בשבוע
3.4%	17.5%	פעם בחודש
1.2%	5.4%	מספר פעמים בודדות במהלך השנה
4.6%	4.3%	לא אוכלים בשר

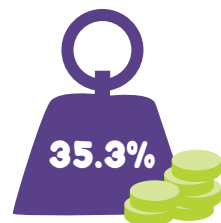
מי הגורם שהפנה אותך לקבלת סיוע מעמותת המזון?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2018

54%	עובד סוציאלי ברשות המקומית
19.3%	פניתי לבד לעמותה
15.1%	חבר/שכן/קרוב משפחה
7.3%	רב/מנהל בית ספר/דמות משמעותית אחרת בקהילה
4.3%	אחר

35.3% מנתמכי הסיוע מעידים כי סל המזון מפנה להם תקציב עבור תרופות או טיפולים רפואיים

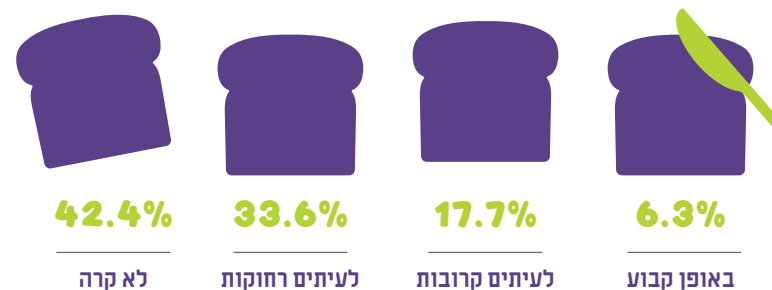

47.6% מנתמכי הסיוע מעידים כי עד לפני 5 שנים לא היו זקוקים לסיוע במזון

במידה וילדיך אינם מקבלים ארוחה במסגרת בית הספר, האם קרה בשנה האחרונה שהלכו לביה"ס ללא כריך או מזון אחר למהלך היום?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

להפנות משאבים לתחומים אחרים בהם הם מתקשים לתת מענה לצרכים בסיסיים, ובכך יכול לסייע לצמצום עומק העוני של המשפחות. מעל שליש (35.3%) מנתמכי הסיוע מעידים כי סל המזון מפנה להם תקציב לתרופות או טיפולים רפואיים, ועבור 34% מנתמכי הסיוע סל המזון מאפשר לפנות תקציב לתשלום שכר דירה ו/או חשבונות. מרבית המשפחות נתמכות הסיוע מפנות את המשאבים הנחשבים להן בעקבות הסיוע במזון גם עבור מזון נוסף שנועד לצמצם את אי הביטחון התזונתי של המשפחה (61.3%).

מעל מחצית (54%) מנתמכי הסיוע הופנו לעמותות סיוע לקבלת מזון על ידי עובד/ת סוציאלית ברשות המקומית. כחמישית (19.3%) פנו עצמאית לקבלת מזון מעמותה. כמחצית (47.6%) מנתמכי הסיוע מעידים כי עד לפני 5 שנים לא היו זקוקים לסיוע במזון, כלומר הידרדרו למצוקה הכלכלית הקשה רק בחמש השנים האחרונות.

מעל מחצית (56%) מנתמכי הסיוע מעידים כי המזון שהם מקבלים מהעמותה מסייע להם לשמור על תזונה בסיסית תקינה במידה רבה או במידה רבה מאוד, עלייה בשיעור של 20.2% בהשוואה לשנה שעברה (46.6%).

סל המזון שנתמכי הסיוע מקבלים מעמותות המזון מסייע להם בדרכים נוספות, מעבר לסיוע בתחום הביטחון התזונתי, על ידי כך שהוא מאפשר למשפחות

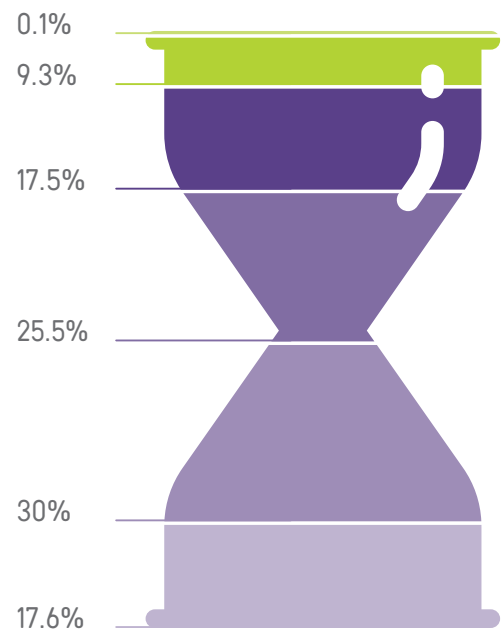
הסתייעות בארגוני סיוע

מהו עוני עבורך? "אין אוכל, הולך לישון רעב ובודד"

כמה שנים את/ה זקוק/ה לסיוע במזון בעקבות מצוקתך הכלכלית?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

- אחר
- תמיד משפחתי הייתה צריכה סיוע במזון
- אני נמצא/ת במצב זה מעל 10 שנים
- הידרדרתי למצב זה לפני 5-10 שנים
- הידרדרתי למצב זה לפני 2-5 שנים
- הידרדרתי למצב זה בשנה- שנתיים האחרונות

באיזו מידה הסיוע במוצרי מזון שאת/ה מקבל/ת מהעמותה מסייע לך לשמור על תזונה בסיסית תקינה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2017	נתמכי הסיוע 2018	
4.5%	3.4%	כלל לא
16%	11.6%	במידה מועטה
32.9%	29%	במידה בינונית
28.2%	31.6%	במידה רבה
18.4%	24.4%	במידה רבה מאד

האם סל המזון שאת/ה מקבל/ת מהעמותה מסייע לך בדרכים נוספות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ- 100% כיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

"מדינה אשר לא מבטיחה כראוי את זכותם של אזרחיה לחיים במינימום של כבוד אנושי, מפרה את חובתה כלפי כלל החברה לכבד את זכויות היסוד של האדם באשר הוא אדם".

דוח מבקר המדינה - פעולות הממשלה לקידום הביטחון התזונתי, 2014

תעסוקה

רחב בזירה הציבורית. מודל ההתערבות לחילוק משפחות מאי ביטחון תזונתי שפותח במעבדה החברתית של לתת, המשלב אופטימיזציה של סל מזון, פיתוח ידע ומיומנויות לניצול הסל וחופש בחירה, הינו המודל האפקטיבי ביותר שפותח לצמצום אי ביטחון תזונתי חמור בישראל.

מודל ההתערבות הייחודי שפותח בארגון לתת מדגים חילוק מרעב של 52% מהמשתתפים בתום שנה, בהשוואה ל-18.6% בלבד בפילוט חלוקת כרטיסי המזון, פירות וירקות שמפעיל משרד הרווחה בשנתיים האחרונות (אשר אמור לפעול ב-32 יישובים ולסייע לכ-10,000 משפחות) ול-30% שנמצא במחקרים אחרים שנעשו בנושא בעולם.

בהתאם לנתוני המוסד לביטוח לאומי, 252,000 משפחות בישראל חיות באי ביטחון תזונתי חמור והיקף התקציב הדרוש לפתרון הבעיה עומד על כ-1.5 מיליארד שקלים לפחות. זאת, בשעה שבבסיס תקציב המדינה אין ולו שקל אחד לטיפול בנושא, על אף התחייבויות שנתן בעבר שר הרווחה הנוכחי, ורבים לפניו. לאור היקף הבעיה וחומרתה, על המדינה להקים מיזם לאומי לביטחון תזונתי המבוסס על הצלת מזון ורכש מזון, להגדיל את הזיכוי במס לה זכאיות חברות מזון תורמות ולקחת אחריות מלאה על הבטחת מזון בסיסי לאזרחי ישראל הנזקקים ביותר.

ארגון לתת משמש מזה 20 שנה בנק מזון ארצי ומהווה ארגון גג ל-180 עמותות מזון מקומיות הפועלות ב-105 יישובים בכל המגזרים בחברה הישראלית. כחלק מהפעילות, מחולק מזון מאוזן תזונתי לכ-60,000 משפחות באמצעות רשת העמותות השותפות, וזאת משלושה מקורות שונים: הצלת מזון מתעשיית המזון (חברות יצרניות ורשתות קמעונאיות), רכש מזון סיטונאי ואיסוף מזון מהציבור הרחב. חלוקת המזון נעשית תוך שמירה על כבוד נתמכי הסיוע ודאגה לביטחונם התזונתי בהיבטים של תדירות ואופן חלוקת המזון, ובהיבטים של תזונה מאוזנת, איכותית ומגוונת, הכוללת, בין היתר, חלבון טרי (עוף ומוצרי חלב), מוצרי בסיס יבשים ועוד. תפיסת ההפעלה של ארגון לתת מבוססת על מודל כלכלי יעיל, אשר ממנף באופן מקסימלי את ההשקעה בתכנית הסיוע: על כל שקל שמושקע בתשתיות, בתפעול ובלוגיסטיקה, מחולק מזון בשווי 9 שקלים. מזון שמקורו בהצלת מזון, מהווה גם הזדמנות מצוינת לשימוש במשאבים קיימים (והגנה על הסביבה עקב הפחתה בהטמנה והשמדה של מזון) ומאפשר לסייע ליותר משפחות.

ארגון לתת הקים לראשונה בישראל מעבדה חברתית המהווה תממה לפיתוח פתרונות חדשניים בתחום העוני ואי הביטחון התזונתי. מטרת המעבדה היא לפתח את מודל ההתערבות האפקטיבי ביותר בתחום אי הביטחון התזונתי ולעצב פתרון חדשני ופורץ דרך שניתן יהיה ליישמו בהיקף

תעסוקה

עובדות על עוני ותעסוקה

1. אחוז המשתכרים שכר נמוך בישראל (עד שני שלישים מהשכר החציוני) עומד על 26.4%, בהשוואה ל-15.7% בלבד במדינות ה-OECD (2018, OECD)
2. הכנסתם של 44% מהאוכלוסייה הענייה העובדת, נמוכה או אינה עולה על שכר המינימום (המוסד לביטוח לאומי, 2017)
3. העשירון העליון בישראל מחזיק בכמחצית מההון במדינה ואילו שלושת העשירונים התחתונים ביחד מחזיקים בכ-3% בלבד (OECD, 2018)
4. ב-77.4% מהמשפחות נתמכות הסיוע יש לפחות מפרנס אחד, בחמישית (19.7%) יש שני מפרנסים או יותר
5. 60.4% מנתמכי הסיוע העובדים אינם מקבלים את כל הזכויות הסוציאליות וההטבות המגיעות להם במקום עבודתם הנוכחי

תעסוקה, המלווה בשכר מכבד ובאכיפת חוקי העבודה, הינה הכלי המשמעותי ביותר לבניית החוסן הכלכלי, החברתי והמשפחתי. שוק התעסוקה בישראל מאופיין בקיטוב, כאשר אופי התעסוקה בקרב משפחות החיות בעוני מתבטא במשרות חלקיות וזמניות, שכר נמוך, הכשרות מקצועיות מוגבלות, חוסר ביטחון תעסוקתי ואי אכיפה מספקת של חוקי העבודה. בעקבות כך, התעסוקה אינה מצליחה למלא את תפקידה כמנוע החילוף המרכזי מעוני, ומנציחה את המצב עבור משפחות רבות אשר נאלצות לחיות במצוקה כלכלית מתמשכת ללא יכולת לשפר את מצבן.

נראה כי פירות הצמיחה הכלכלית אינם מחלחלים לכלל שכבות האוכלוסייה ובפרט למשקי בית המתמודדים עם עוני ומצוקה כלכלית. מזה זמן רב, מתקיים ניתוק בין עליה במדדים כלכליים כמו תמ"ג לנפש ושיעורי

מהו עוני עבורך? "שלא אוכל לפרנס את משפחתי"

הם מהגבוהים במדינות המערב. אחוז המשתכרים שכר נמוך (עד שני שלישים מהשכר החציוני) בישראל עומד על 26.4%, בהשוואה ל-15.7% בלבד במדינות ה-OECD. גם בתחום של ההוצאה הממשלתית על תכניות לעידוד תעסוקה, ישראל נמצאת במצב גרוע בהרבה ממדינות המערב. 0.63% בלבד מהתמ"ג בישראל מושקע בתכניות אלו, כמחצית מהשיעור הממוצע במדינות ה-OECD (דו"ח התעסוקה של ה-OECD, 2018).

בשני העשורים האחרונים גדל באופן עקבי מספר המפרנסים בבית בישראל, בעיקר בקרב העשירונים הנמוכים. בעשירון התחתון אחוז המפרנסים גדל ב-58% ובעשירון השני ב-73%. גידול זה לא הביא עמו שיפור משמעותי במצבן הכלכלי של משפחות אלה, מכיוון שרוב העובדים החדשים נקלטו במשרות

זמניות, חלקיות, עם שכר נמוך וללא אפשרויות פיתוח וקידום. ב-20 השנים האחרונות, חלה עליה באחוז ההכנסות מעבודה של משפחות בעשירונים התחתונים, וירידה באחוז ההכנסה מקצבאות בקרב משפחות אלה. בעשירון התחתון ההכנסה מקצבאות ירדה מ-66.6% מכלל ההכנסה של משקי בית אלה ל-48.5%, ובעשירון השני ירדה מ-50.4% ל-33.7% (מרכז אדוה, 2018).

על אף הירידה באי השוויון על פי מדד ג'יני בשנים האחרונות, עדיין ניתן לראות פערים משמעותיים בשכר בישראל. העשירון העליון מחזיק בכמחצית מההון במדינה ואילו שלושת העשירונים התחתונים ביחד מחזיקים בכ-3% בלבד (דו"ח תעסוקה של ה-OECD, 2018).

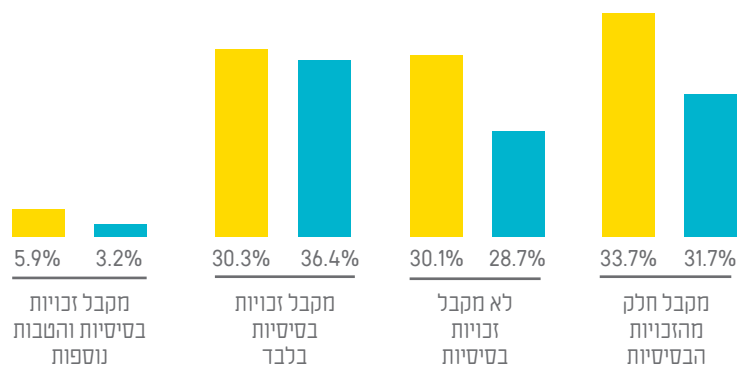

ב-77.4% מהמשפחות נתמכות הסיוע יש לפחות מפרנס אחד, בחמישית (19.7%) יש שני מפרנסים או יותר

60.4% מנתמכי הסיוע העובדים אינם מקבלים את כל הזכויות הסוציאליות וההטבות המגיעות להם במקום עבודתם

נכון לשנה האחרונה, האם את/ה מקבל/ת זכויות סוציאליות והטבות במקום עבודתך העיקרי?
(מתוך אלה שעובדים)
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

■ נתמכי הסיוע 2018
■ נתמכי הסיוע 2017

**מהו עוני עבורך?
"עוני הוא לא להיות מסוגלת לתכנן את העתיד"**

חמישית (19.9%) מנתמכי הסיוע מעידים כי יש סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאבדו את מקום עבודתם הנוכחי

או זמניות או שאינם עובדים. 60.4% מנתמכי הסיוע העובדים אינם מקבלים את כל הזכויות הסוציאליות וההטבות המגיעות להם במקום עבודתם הנוכחי, כגון: ביטוח לאומי, דמי בריאות ופנסיה, ירידה קלה בהשוואה לשנה שעברה (63.8%).

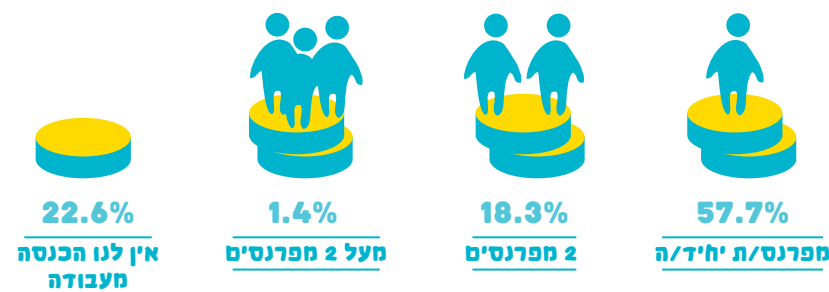
אנו עדים לשיפור בתחושת הביטחון התעסוקתי בשנה הנוכחית, כאשר חמישית (19.9%) מנתמכי הסיוע מעידים כי יש סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאבדו את מקום עבודתם הנוכחי, זוהי ירידה משמעותית בשיעור של 39.9% בהשוואה לשנה שעברה (33.1%). עם זאת, מתוך אלה שהעידו כי יש סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאבדו את מקום עבודתם הנוכחי, אחוז גבוה יותר לא מאמינים שיצליחו למצוא עבודה אחרת והם עלולים להגיע לקריסה כלכלית תוך זמן קצר (54.7% בהשוואה ל-48.9% אשתקד).

ב-77.4% מהמשפחות נתמכות הסיוע יש לפחות מפרנס אחד, בחמישית (19.7%) יש שני מפרנסים או יותר. אנו עדים גם לעליה בשכר החודשי הממוצע של נתמכי הסיוע העומד השנה על 4,176 ש"ח בחודש, בהשוואה ל-3,348 ש"ח בשנה שעברה. חלק ניכר מעלייה זו ניתן לייחס לעלייה המשמעותית בשכר המינימום שהתרחשה השנה ואשר עומד כעת על 5,300 ש"ח בחודש. עם זאת, אין זה מספיק בכדי לחלץ את המשפחות הללו מעוני, והן עדיין חיות במצוקה כלכלית ונאלצות להסתמך על עמותות הסיוע עבור מזון בסיסי.

דפוסי התעסוקה המאפיינים את נתמכי הסיוע בעייתיים ומתבטאים בעבודה בשכר נמוך, במשרות חלקיות או זמניות ובחוסר ביטחון תעסוקתי. 10.9% מנתמכי הסיוע בגיל העבודה עובדים במשרה מלאה וקבועה, ירידה בשיעור של 16.1% בהשוואה לשנה שעברה (13%), היתר נאלצים לעבוד במשרות חלקיות

אי ביטחון תעסוקתי

כמה מפרנסים יש במשק הבית שלך?
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

מעל מחצית (54.9%) מנתמכי הסיוע הבלתי מועסקים נמצאים בחוסר תעסוקה בעקבות בעיות בריאות

כל מי שאינו יכול לעבוד עקב מחלה או נכות, אנשים המטפלים בבן משפחה חולה, אנשים שצריכים להישאר בבית על מנת לטפל בילדים, אנשים שלא מעוניינים לעבוד וכו' אינם נחשבים מובטלים. גם מי שעבד רק שעה אחת בשבוע שלפני המדידה, אפילו אם לא עבד לפני כן חודשים רבים לא יחשב כמובטל.

מעל מחצית (54.9%) מנתמכי הסיוע הבלתי מועסקים נמצאים במצב זה בעקבות בעיות בריאות, רבע מהם מעידים כי גורמים משפחתיים כגון צורך לטפל בילדים הם המובילים אותם למצב זה ו-17.4% מעידים כי אינם מצליחים למצוא משרה המתאימה לצרכיהם.

כשני שלישים (66.9%) מנתמכי הסיוע הבלתי מועסקים נמצאים במצב של אבטלה כרונית ואינם עובדים מעל שלוש שנים. זוהי עלייה קלה בהשוואה לשנה שעברה (64.8%) ועלייה משמעותית משנת 2016 (57.3%). חוסר תעסוקה מתמשך מוביל פעמים רבות למצוקה חברתית ואישית, ולחוסר ביטחון עצמי אשר עלולים לפגוע באפשרות לחזור לשוק העבודה בהמשך.

תעסוקה מאפשרת השתתפות בחיי החברה ויכולה לשמש מנוף משמעותי לחילוף מעוני.

ביוני 2018, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה פרסמה את נתוני סקר כוח האדם הרבעוני. מהסקר עולה כי אחוז המובטלים עומד על 3.9%, מצב שכלכלנים מכנים "תעסוקה מלאה", בין הנמוכים ממדינות ה-OECD. אך מה שכלכלנים רבים אינם מתייחסים אליו הוא ששיעור התעסוקה בקרב בני 25-64 בישראל שפורסם באותו הרבעון עמד על 77.7% כלומר, 22.3% מהישראלים בגיל העבודה אינם עובדים. ניתן לראות כי שיעור האבטלה יורד בשנים האחרונות, אך אחוז האנשים שאינם עובדים נשאר סטטי מאז שנת 2014.

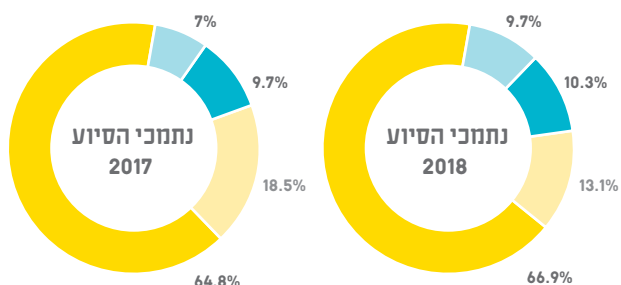
הפער בין אחוז התעסוקה לבין אחוז האבטלה נובע מהגדרת המונח אבטלה. מובטל הינו מי שהצהיר כי לא עבד כלל בשבוע שלפני המדידה, מי שמחפש באופן פעיל עבודה בלשכת התעסוקה או בכל דרך אחרת ברציפות בחודש האחרון ומי שהיה יכול להתחיל לעבוד מיד אילו הוצעה לו עבודה. כלומר על פי הגדרה זו,

חוסר תעסוקה

כמה זמן אינך עובד/ת?

(מתוך אלה שאינם עובדים)
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

עד חצי שנה
בין חצי שנה לשנה אחת
מעל שנה ועד שלוש שנים
יותר משלוש שנים

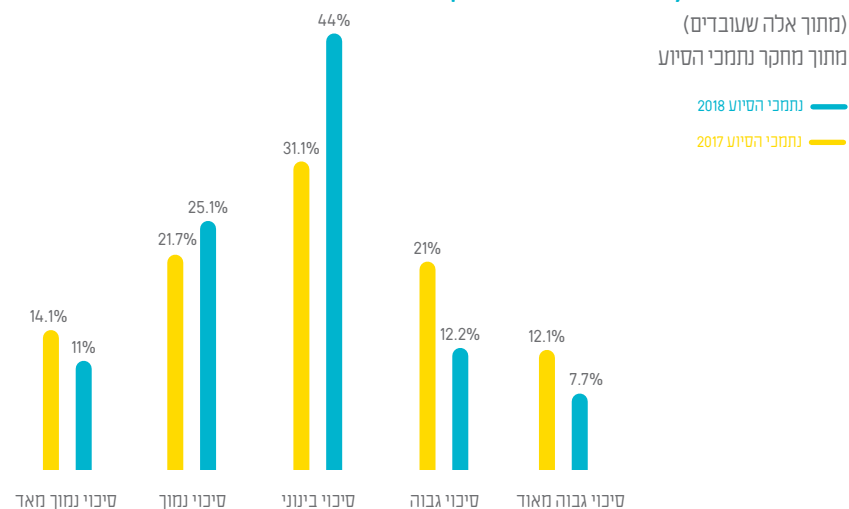

מהו עוני עבורך? "שלא אוכל לפרנס את משפחתי"

מה הסיכוי שתאבד/י את העבודה הנוכחית שלך?

(מתוך אלה שעובדים)
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

מה לדעתך עלול לקרות במידה ותאבד/י את מקום העבודה שלך?

(מתוך אלה שהעידו כי יש סיכוי גבוה או מאד שיאבדו את מקום עבודתם)

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2017	נתמכי הסיוע 2018	
48.9%	54.7%	לא אצליח למצוא עבודה ואני עלול להגיע תוך זמן קצר לקריסה כלכלית
30.8%	29.2%	אצליח למצוא עבודה אך בתנאים הרבה פחות טובים
20.3%	16.1%	אצליח למצוא עבודה דומה או טובה יותר

66.9% מנתמכי הסיוע הבלתי מועסקים אינם עובדים מעל שלוש שנים

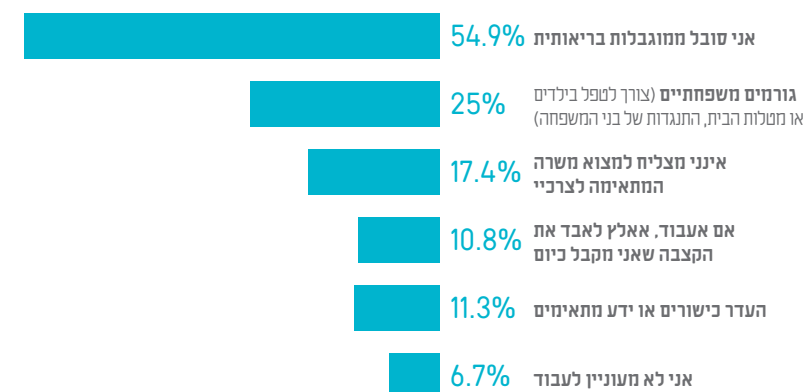

מה הסיבה העיקרית שבגללה אינך עובד/ת?

(מתוך אלה שאינם עובדים)

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

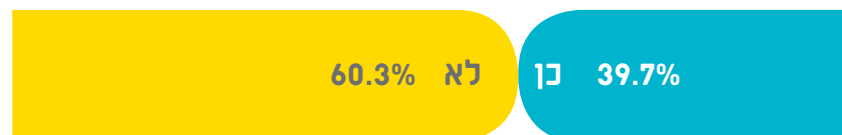

המוסד לביטוח לאומי

39.7% מנתמכי הסיוע מקבלים קצבאות מהמוסד לביטוח לאומי הנובעות ממצבם הכלכלי. מתוכם, מעל שליש (36.8%) מקבלים הבטחת/השלמת הכנסה ו-31.6% מקבלים קצבת נכות, אשר גם לאחר הגדלת הקצבה בשנה האחרונה, עדיין אינה מסייעת לאנשים רבים להיחלץ מהעוני. ישראל ממוקמת במקום השני הנמוך ביותר בין המדינות המפותחות בהוצאה הסוציאלית של הממשלה העומדת על 16.1% מהתמ"ג, בהשוואה לממוצע מדינות ה-OECD העומד על 21%.

האם את/ה מקבל/ת קצבה (מלבד קצבת ילדים/זקנה)?

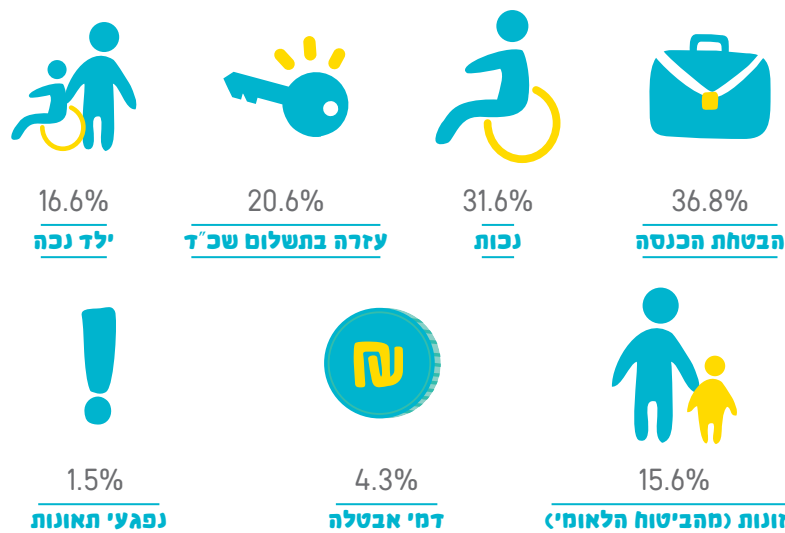
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

אילו מהקצבאות הבאות אתה מקבל? (מתוך מי שמקבל קצבאות)

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

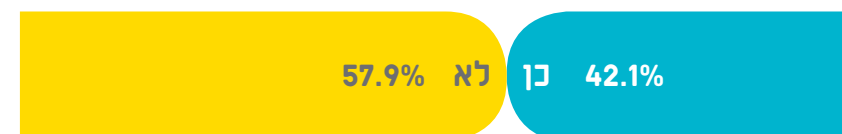

יוקר המחיה

מהו עוני עבורך?
**”לילדיי חסר הרבה דברים,
 עליי לחטט בפחי הזבל כדי
 להשיג להם קצת פרנסה”**

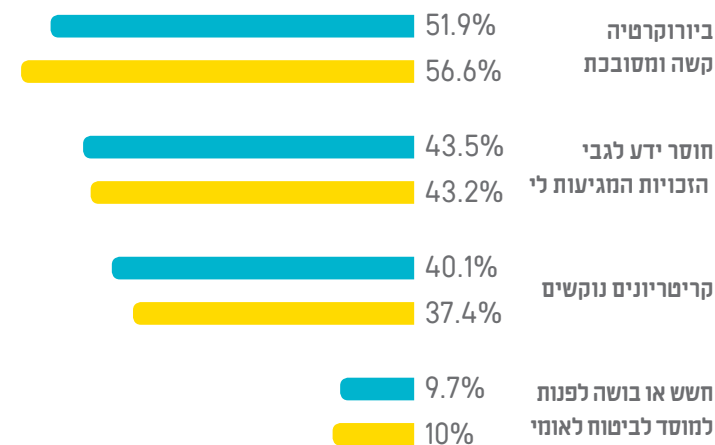

האם, למיטב ידיעתך, את/ה מקבל את מלוא הזכויות המגיעות לך מהמוסד לביטוח לאומי?
 מתוך מחקר נתמכי הסיוע

מהו הגורם העיקרי המונע ממך לקבל את מלוא הזכויות המגיעות לך מהמוסד לביטוח לאומי?
 מתוך מחקר נתמכי הסיוע
 הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

נתמכי הסיוע 2018 ■ נתמכי הסיוע 2017 ■

יוקר המחיה

5 עובדות על עוני ויוקר המחיה

1. ההוצאה הסוציאלית של הממשלה עומדת על 16.1% מהתמ"ג, בהשוואה למוצאע מדינות ה-OECD העומד על 21%. ישראל ממקמת במקום השני הנמוך ביותר בין המדינות המפותחות
2. קצבת הזקנה הבסיסית עומדת על 1,535 ש"ח ליחיד ו-2,307 ש"ח לזוג, עלייה של שישה שקלים בלבד מהשנה שעברה
3. ההוצאה החדשית הממוצעת של משפחות נתמכות הסיוע עומדת על 6,977 ש"ח לחודש (ל-5 נפשות), גבוהה ב-29.6% מההכנסה החדשית הממוצעת של משפחות אלה (5,384 ש"ח)
4. 70.9% מנתמכי הסיוע שקועים בחובות, פי 2 בהשוואה לאוכלוסייה הכללית (34.1%)
5. 92.4% מהקשישים הנתמכים מעידים כי קצבת הזקנה אינה מאפשרת להם או מאפשרת להם באופן חלקי בלבד מחיה בכבוד

ליוקר המחיה בישראל השפעה מכרעת על שחיקת מעמד הביניים ועל הידרדרות של משפחות חדשות לחיים בעוני, אך השפעתו מעמיקה וחמורה בעיקר בקרב משפחות החיות בעוני אשר מוותרות באופן קבוע על הוצאות חיוניות הנדרשות לקיום בסיסי. יתר על כן, אנו עדים לחוסר צדק חלוקתי, לאי שוויון ולפער חבתיים משמעותיים בחברה הישראלית. פירות הצמיחה הכלכלית, אינם מחלחלים לשכבות האוכלוסייה המוחלשות שבהן העוני מונצח ומשותק, באין מדיניות מתאימה ליצירת כלים שיאפשרו היחלצות מהמצוקה וקיום עצמאי.

בשנת 2016, ההכנסה החדשית הממוצעת נטו של העשירון העליון עמדה על 35,244 ש"ח, פי 8.2 מההכנסה החדשית נטו של העשירון התחתון, שעמדה על 4,275 ש"ח (הלמ"ס, 2016).

ההוצאה הסוציאלית של הממשלה (כגון קצבאות, הטבות מס ושירותים, סיוע לקשישים, נכים, תינוקות) עמדה בשנת 2016 על 16.1% מהתמ"ג, בהשוואה

למוצאע מדינות ה-OECD העומד על 21%. ישראל ממקמת במקום הלפני אחרון מבין מדינות ה-OECD גם בנושא זה (מרכז המחקר והמידע בכנסת, 2016).

המהלכים שנעשו על ידי הממשלה בשנים האחרונות על מנת להתמודד עם יוקר המחיה, כגון: תכנית "נטו משפחה" ו"חסכון לכל ילד", אמנם מבורכות, אך אינן משפיעות כמעט על משפחות החיות בעוני. תכנית "נטו משפחה" מגדילה את מספר נקודות הזיכוי במס למשפחות עם ילדים, אך בשל ההכנסה הנמוכה של נתמכי הסיוע, הם אינם זוכים ליהנות מהטבה זו. גם תכנית "חסכון לכל ילד" אשר במסגרתה המדינה

ההכנסה החדשית הממוצעת של משפחה נתמכת סיוע, הכוללת 5 נפשות בממוצע, הינה 5,384 ש"ח בלבד. ההוצאה החדשית הממוצעת של משפחות אלה עומדת על 6,977 ש"ח, וגבוהה ב-29.6% מההכנסה הממוצעת. המשמעות של פער זה הוא חיסול רזרבות כספיות, במידה ויש, כניסה לחובות משמעותיים ובמקרים של שינוי במצב המשפחתי כתוצאה מאובדן עבודה, מחלה ועוד, המשפחה מתקשה להתאים את ההוצאות למצבם החדש. ההכנסה מהווה 55.1% בלבד מההכנסה שמשפחות נתמכות סיוע מעידות שנדרשת להן על מנת לחיות בכבוד - 9,771 ש"ח. ההוצאה הגבוהה ביותר של משפחות נתמכות הסיוע הינה על מזון, המהווה 27.2%

הוצאות גבוהות מהכנסות

מעבירה 50 ש"ח מקצבת הילדים לתכנית חסכון לגיל 18, מאפשרת להורים להכפיל את סכום החסכון. בפועל, 14% בלבד מנתמכי הסיוע מכפילים את הסכום, בהשוואה 57.6% מהאוכלוסייה הכללית.

כתוצאה מיוקר המחיה, נתמכי הסיוע אינם מצליחים לרכוש את כל השירותים והמוצרים הבסיסיים הדרושים למחיה בסיסית, נאלצים לקחת הלוואות, שוקעים בחובות, חווים ניתוקים משירותים חיוניים כגון מים וחשמל, אינם מסוגלים להרשות לעצמם להפעיל אמצעי חימום או קירור ורמת החיים שלהם מאוד נמוכה.

מההוצאה החדשית הממוצעת ועומדת על 1,900 ש"ח בחודש. ההוצאה השנייה בגובהה הינה דיור, המהווה 26.3% מההוצאה החדשית הממוצעת ועומדת על 1,731 ש"ח בחודש.

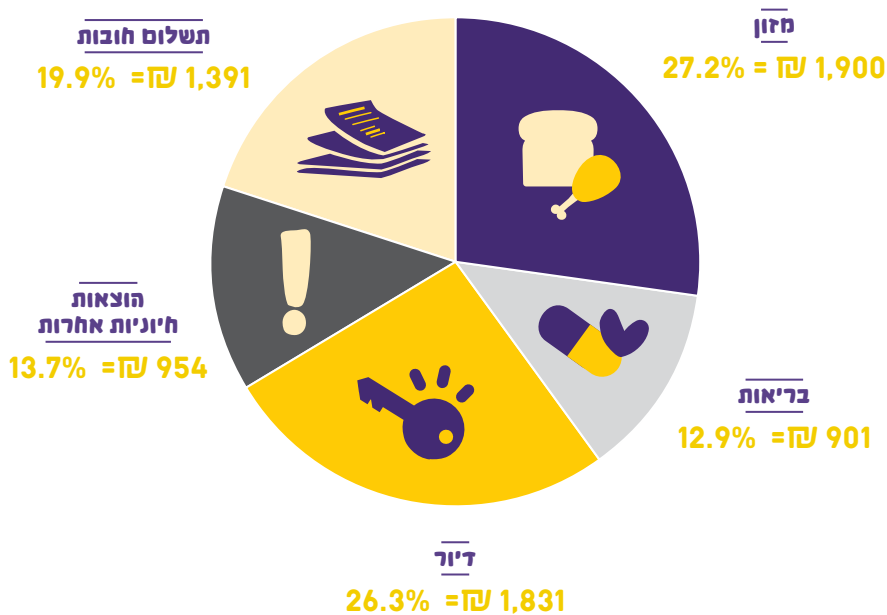
אומדן ההוצאות של משפחה ישראלית ממוצעת, הכוללת 3.3 נפשות בממוצע, הינו 15,407 ש"ח, כלומר פי 2.2 מההוצאה של משפחה נתמכת סיוע. ההכנסה הממוצעת נטו של משקי בית בישראל עומדת על 15,427 ש"ח, פי 2.9 מההכנסה הממוצעת של משפחה נתמכת סיוע (הלמ"ס, 2016).

ההכנסה החודשית המחוצעת של משפחה נתמכת סיוע, הכוללת 5 נפשות בממוצע, הינה 5,384 ₪ בלבד. ההוצאה החודשית המחוצעת של משפחות אלה עומדת על 6,977 ₪

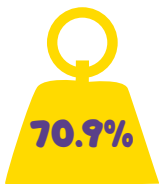
מתוך הסכום שאת/ה ומשפחתך מוציאים בפועל בממוצע בחודש, כיצד מתחלקת ההוצאה החודשית בתחומים הבאים:

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

סך ההוצאות
6,977 ₪

כורעים תחת הנטל

70.9% מנתמכי הסיוע שקועים בחובות

פער בין הכנסות להוצאות:

(ממוצע של 5 נפשות במשפחה נתמכת סיוע)
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

תופעה נוספת הרווחת בקרב במחצית (48.9%) מנתמכי הסיוע הינה חסימה או עיקול של חשבון הבנק עקב חובות, הליך הוצאה לפועל או תביעות משפטיות, בהשוואה ל-8.4% בלבד באוכלוסייה הכללית. 12.6% בלבד מנתמכי הסיוע מצליחים לחסוך כסף באופן קבוע, זוהי ירידה בשיעור של 36.4% בהשוואה לשנה שעברה (19.8%). כתוצאה מכך, אין למשפחות אלה יכולת להתמודד עם הוצאות לא מתוכננות כגון טיפול רפואי יקר, תיקונים שאינם מכוסים בביטוח וכו'. מרבית נתמכי הסיוע (82%) יכולים להוציא עבור הוצאה לא מתוכננת עשרות או מאות שקלים בלבד, בדומה לשנה שעברה (84.6%).

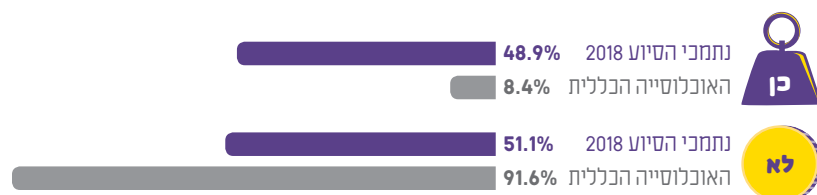
הפער המשמעותי בין ההכנסות להוצאות הנדרשות, מוביל את המשפחות נתמכות הסיוע לצבור חובות כבדים. הן אינן מצליחות לחסוך כסף להוצאות לא צפויות ונאלצות להתמודד עם ויתורים כואבים בחיי היומיום. 70.9% מנתמכי הסיוע שקועים בחובות, זוהי ירידה בשיעור של 8.4% בהשוואה לשנה שעברה (77.4%), ופי 2.1 בהשוואה לאוכלוסייה הכללית (34.1%). כחמישית (19.9%) מכלל ההוצאות של משקי בית אלה, משולם על החזרי חוב (1,391 ₪ בחודש), ועם זאת, כמחצית (48.3%) מנתמכי הסיוע השקועים בחובות מעידים כי נמצאים בפיגור מסוים או כבר בתשלום ההחזרים על החובות.

12.6% בלבד מנתמכי הסיוע מצליחים לחסוף כסף באופן קבוע

האם חווית בשנה האחרונה חסימה או עיקול חשבון הבנק עקב חובות/ תהליך הוצאה לפועל/ תביעות משפטיות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

כיצד התמודדת בשנה האחרונה עם תשלומי חשבונות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2018

6%	עמדתי בתשלומים ללא קשיים
26.3%	עמדתי בתשלומים אך עם קשיים מידי פעם
32.3%	עמדתי בתשלומים אך עם קשיים רוב הזמן
26.5%	לא עמדתי בתשלומים - חלק מהחשבונות לא שולמו
8.9%	לא עמדתי בתשלומים - רוב החשבונות לא שולמו

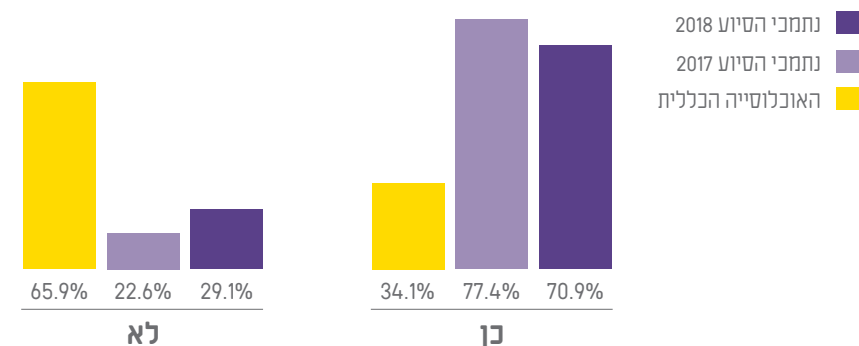
מהו עוני עבורך?

“באורף אנחנו סובלים מקור ובחגים אין לנו דרך לחגוג”

האם יש לך חוב כלפי גורם כלשהו?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

כיצד התמודדת בשנה האחרונה עם החזרי החוב?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2018	נתמכי הסיוע 2017	
2.4%	6.2%	עמדתי בהחזרים ללא קשיים
16.8%	14.3%	עמדתי בהחזרים אך עם קשיים מידי פעם
32.5%	29.3%	עמדתי בהחזרים אך עם קשיים רוב הזמן
33.9%	34.8%	לא עמדתי בתשלומים - אני נמצא בפיגור מסוים מול בעלי החוב
14.4%	15.4%	לא עמדתי בתשלומים - אני נמצא בפיגור כבד מול בעלי החוב

39.2% מנתמכי הסיוע מעידים כי הויתור החמור ביותר שנאלצו לבצע הינו על מזון

האם יש לך או לאחד מבני משק הבית שלך כסף לחסכון (למשל: קופת גמל, פק"מ, קרן חסכון)?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

במידת הצורך, כמה יכול משק הבית שלך להוציא תוך שבוע עבור הוצאה לא מתוכננת (למשל, תיקון שאינו מכוסה בביטוח, טיפול רפואי לא מכוסה וכו')?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2017	נתמכי הסיוע 2018	
53.5%	48.6%	עשרות שקלים
31.1%	33.4%	מאות שקלים
9%	9%	1,000 עד 5,000 שקל
2.8%	3.5%	5,000 עד 10,000 שקל
1%	2.8%	10,000 עד 15,000 שקל
2.6%	1.5%	15,000 עד 25,000 שקל
0%	1.2%	מעל 25,000 שקל

מהו עוני עבורך? "אין הנאות לילדים"

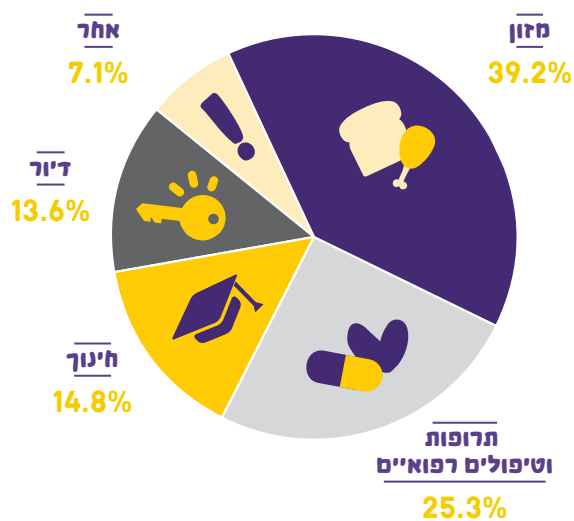
ויתור נוסף הרווח בקרב המשפחות הנתמכות הינו חימום וקירור הבית. כמחצית (50.7%) מנתמכי הסיוע מעידים כי אין להם מזגן או אמצעי חימום תקין בבית, או שאינם יכולים להרשות לעצמם להפעילו כלל. כמו כן, מרבית מנתמכי הסיוע (77.4%) מעידים כי כלל אינם נוהגים לצאת לבילויים בתשלום מחוץ לביתם או שיוצאים פעם אחת במהלך השנה בלבד.

בעקבות המצב הכלכלי הקשה של נתמכי הסיוע, הם נאלצים לבצע ויתורים רבים וכואבים בחיי היומיום שלהם. הפוגעים אנושות בתנאי המחיה שלהם. 39.2% מנתמכי הסיוע מעידים כי הויתור החמור ביותר שנאלצו לבצע הינו על מזון. כרבע (25.3%) מנתמכי הסיוע העידו כי הויתור החמור ביותר היה על תרופות וטיפולים רפואיים.

ויתורים כואבים

באיזה היבט בחייך ביצעת את הויתורים החמורים ביותר בשנה האחרונה בעקבות המצוקה הכלכלית?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

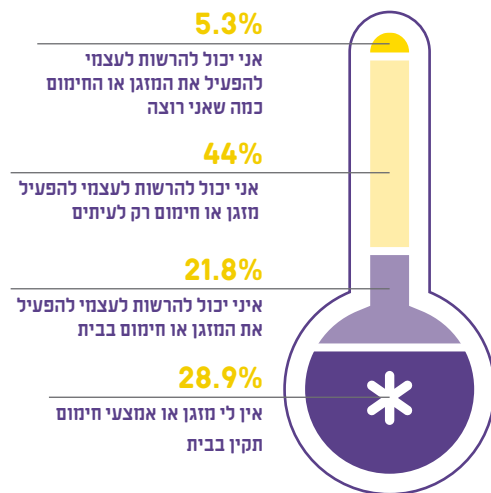

מהו עוני עבורך? "לא מסוגל להעניק למשפחה שלי ביטחון כלכלי"

מה מתאר בצורה הטובה ביותר את הרגלי הקירור/ חימום בבית שלך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

באיזו תדירות את/ו/או משפחתך נוהגים לצאת לבילוי בתשלום מחוץ לבית?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2018

58.6%	אנחנו לא מבילים מחוץ לבית
18.8%	בערך פעם בשנה
13.2%	בערך פעם בארבעה עד שישה חודשים
7.7%	בערך פעם בחודשיים-שלושה
1.3%	בערך פעם בשבועיים עד חודש
0.4%	פעם בשבוע או יותר

כמחצית (52.9%) מנתמכי הסיוע מעידים כי גדלו כילדים במשפחה שחיה במחסור ומצוקה כלכלית

שחיים במצוקה כלכלית קלה אך עדיין זקוקים לסיוע מעמותות עבור מזון למשפחתם. 11.5% מנתמכי הסיוע ניסו או תכננו לשים קץ לחייהם בשנה האחרונה בעקבות המצוקה הכלכלית, ניתן לראות ירידה בשיעורים של נתמכי הסיוע המעידים על כך בארבע השנים האחרונות, כאשר בשנת 2015 נתון זה עמד על 18%.

כמחצית (52.9%) מנתמכי הסיוע מעידים כי גדלו כילדים במשפחה שחיה במחסור ומצוקה כלכלית. כמחציתם גדלו במשפחות ללא מצוקה כלכלית והידרדרו לעוני בהמשך חייהם, ואילו עבור מחציתם זוהי תופעה בין דורית המשעתקת את עצמה. לנתמכי הסיוע קשה מאוד להגדיר ולקבל את מצבם, רק כמחצית (54.5%) מגדירים את עצמם כמי שחיים בעוני או עוני חמור, 36.6% מגדירים את עצמם כמי

מצוקה מתמשכת

האם כילד/ה גדלת במשפחה שחיה במחסור ומצוקה כלכלית?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

92.4% מהקשישים הנתמכים מעידים כי קצבת הזקנה אינה מאפשרת להם או מאפשרת להם באופן חלקי בלבד מחיה בכבוד

אוכלוסיית הקשישים ככלל, והקשישים נתמכי הסיוע בפרט, כורעים תחת עומס יוקר המחיה והקצבאות הנמוכות. מעל מחצית (51.9%) מהקשישים נתמכי הסיוע אינם מקבלים תשלומי פנסיה כלל ונשענים על קצבאות המוסד לביטוח לאומי בלבד. 92.4% מהקשישים הנתמכים מעידים כי קצבת הזקנה אינה מאפשרת להם או מאפשרת להם באופן חלקי בלבד למלא את צרכיהם הבסיסיים למחיה בכבוד, בדומה לשנה שעברה (92.2%).

בשנת 2017 פרסם מבקר המדינה דו"ח חמור בנושא טיפול בקשישים סיעודיים בקהילה. בדו"ח נמתחה ביקורת על כמות שעות הסיוע הנמוכה משמעותית ממדינות ה-OECD, על שורה של ליקויים בפיקוח ובבקרה על המטפלות הסיעודיות ועל היעדר ההכשרה שלהן. 89.8% מהקשישים נתמכי הסיוע אינם יכולים לעמוד בתשלומים עבור סיוע במידה וזקוקים לכך, בדומה לשנה שעברה (85.7%).

בשנת 2035 שיעור הקשישים בישראל צפוי לעמוד על כ-13.7% מכלל האוכלוסייה. הזקנה מתאפיינת בגידול בתחלואה, עלייה בתחושת הבדידות וירידה בתפקוד, אשר עלולה להביא לצרכים סיעודיים. העלייה בתוחלת החיים מבורכת, אך עמה מגיע אתגר משמעותי של טיפול באוכלוסייה המזדקנת שהיא פגיעה מאוד, בעיקר עקב התלות במקורות הכנסה חיצוניים כגון קצבת הזקנה הנמוכה או פנסיה למי שהצליח לחסוך במהלך חייו. על הממשלה להיערך להזדקנות העתידית של האוכלוסייה, לפרוס רשת ביטחון חברתית וכלכלית ולדאוג לשלומם וכבודם של אזרחיה הקשישים.

קצבת הזקנה הבסיסית עומדת על 1,535 ש"ח ליחיד, ו-2,307 ש"ח לזוג, עלייה של שישה שקלים בלבד מהשנה הקודמת. גם במידה והקשיש זכאי לקצבת השלמת הכנסה, אלה עדיין מעמידיים אותו מתחת לקו העוני הרשמי של המוסד לביטוח לאומי. גם השנה, כמו בשנים קודמות, עלתה הצעת חוק להעלאת קצבת הזקנה, אך זו נפלה על אוזניים ערלות ולא נעשה עמה דבר.

מזדקנים ללא כבוד

89.8% מהקשישים נתמכי הסיוע אינם יכולים לעמוד בתשלומים עבור סיוע במידה וזקוקים לכך

כיצד את/ה מגדיר/ה את מצבך הכלכלי?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2018

אני חי/ה בעוני חמור	14.5%
אני חי/ה בעוני	40%
אני חי/ה במצוקה כלכלית קלה	36.6%
אני לא חי/ה במצוקה כלכלית	8.9%

האם ניסית או תכננת לשים קץ לחייך או לפגוע בעצמך עקב המצב הכלכלי?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

2018	2017	2016	2015	
כן	11.5%	12.8%	13.3%	18%
לא	88.5%	87.2%	86.7%	82%

מהו עוני עבורך?

“ חי מקצבת זקנה ומרגיש עצוב ”

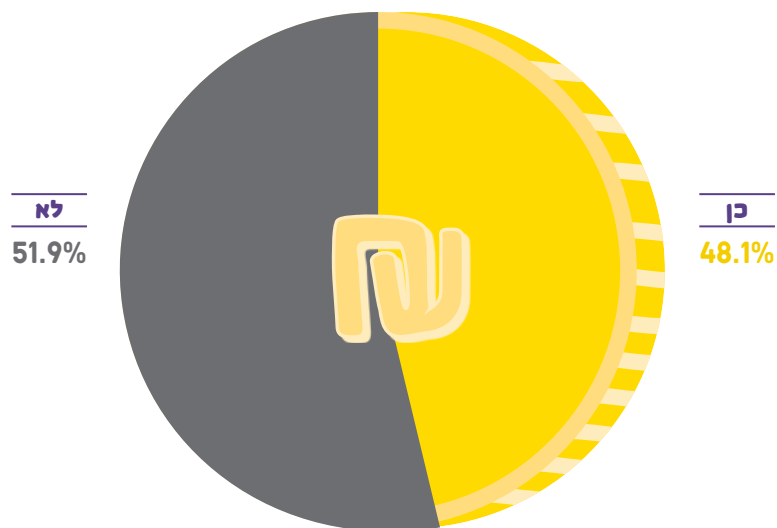

**מעל מחצית (58%) מהקשישים
הנתמכים זקוקים לשיפוץ בביתם על
מנת להתאימו למצבם הבריאות**

האם את/ה מקבל/ת תשלומי פנסיה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

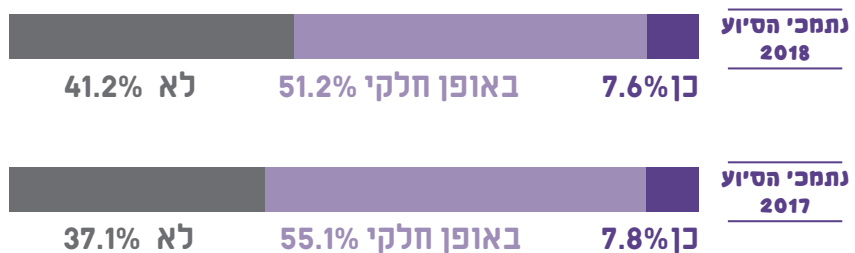

**כשני שלישים (66.7%) מהקשישים נתמכי
הסיוע מעידים כי אינם מצליחים לשמור על
מצב בריאותי תקין בעקבות מצבם הכלכלי**

**האם קצבת הזקנה מאפשרת לך לחיות בכבוד ולמלא את צרכיך הבסיסיים -
מזון, שירותי בריאות ותשלומים?**

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

**האם יש באפשרותך לעמוד בתשלומים עבור סיעוד ו/או עזרה בבית
הנדרשים לשמירה על מצבך הבריאותי?**

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2018	נתמכי הסיוע 2017	
10.2%	14.3%	כן
89.8%	85.7%	לא

ארוחות מזינות ובשליש (32.5%) זקוקים לעזרה
בפעולות יומיומיות. מעל מחצית (58%) מהקשישים
הנתמכים זקוקים לשיפוץ בביתם על מנת להתאימו
למצבם הבריאותי.

המצב הכלכלי הקשה של הקשישים משליך על תחומים
רבים בחייהם: כשני שלישים (66.7%) מהקשישים
נתמכי הסיוע מעידים כי אינם מצליחים לשמור על
מצב בריאותי תקין בעקבות מצבם הכלכלי. 46.8%
מעידים שמצבם הכלכלי מביא לכך שאין להם מספיק

11.5% מנתמכי הסיוע ניסו או תכננו לשים קץ לחייהם בשנה האחרונה בעקבות המצוקה הכלכלית !

האם את/ה זקוק/ה לשיפוץ בביתך על מנת להתאימו למצבך הרפואי או בריאותי (נגישות, תיקונים, ניקיון וכו')?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

מהו עוני עבורך?
"אין הנאות לילדים"

מהן ההשפעות היומיומיות על חיך הנובעות מהמצוקה הכלכלית?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

32.5%
אני זקוק לעזרה בפעולות יומיומיות

46.8%
אין לי מספיק ארוחות מזינות

66.7%
אינני יכול לשמור על מצב בריאותי תקין

5.6%
אחר

15.1%
מקום המגורים לי אינו יכול להיחשב למגורים בכבוד

חינוך והשכלה

האם בשנה האחרונה חווית תחושת בדידות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

בקרוב 43% מבני ה-75 ומעלה (מרכז המידע והמחקר של הכנסת, 2016).

אחד מגורמי הסיכון שנמצאו לבדידות הינו מצב חברתי כלכלי, ואכן נמצא כי 78.9% מהקשישים נתמכי הסיוע חוו בדידות לעיתים קרובות או מדי פעם בשנה האחרונה, 48.4% חוו בדידות לעיתים קרובות, אחוז גבוה בהרבה מאשר באוכלוסיית הקשישים הכללית.

בדידות נחשבת לאחת התופעות החמורות והנפוצות בקרב קשישים. מחקרים מצאו כי בדידות משפיעה באופן שלילי על מצב הבריאות הפיזי והנפשי של האדם ואף מהווה גורם סיכון לתמותה בקרב קשישים. בבריטניה אף הבינו את חומרת התופעה ומינו בממשלה שרה ייעודית לטיפול בבעיה.

31% מהקשישים בני 65-74 מדווחים על בדידות לעיתים קרובות או מדי פעם. תופעה זו מתרחשת

78.9% מהקשישים נתמכי הסיוע חוו בדידות לעיתים קרובות או מדי פעם בשנה האחרונה

חינוך והשכלה

5 עובדות על חינוך ועוני

1. במדינת ישראל, אי השוויון בחינוך הוא מהחמורים מבין מדינות ה-OECD (2016, Unicef)
2. ההוצאה הלאומית הממוצעת על תלמיד בכל דרגי החינוך נמוכה משמעותית מהממוצע ב-OECD (הלמ"ס, 2017)
3. 77.2% מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות, לעומת 47.3% באוכלוסייה הכללית, כמחצית (49%) לא סיימו 12 שנות לימוד

4. 71.8% מההורים נתמכי הסיוע העידו כי לא יוכלו לרכוש את כל הציוד הבסיסי וספרי הלימוד עבור ילדיהם בשנת הלימודים הקרובה
5. 81.5% מהילדים נתמכי הסיוע נמנעו מהשתתפות בחוגים או בארגון/ תנועת נוער בעקבות מצבם הכלכלי

מהגן ועד להשכלה הגבוהה, לחינוך ורכישת השכלה השפעה מכרעת על חיי האדם ומשפחתו. חינוך רב שנים ואיכותי מעניק לאדם מגוון יכולות מקצועיות וחברתיות, ולצד אלה תחושת ביטחון, מסוגלות ואמונה ביכולות האישיות. לעומת זאת, מחסור בהשכלה וחינוך מועט שנים ובאיכות נמוכה עלולים למנוע התפתחות אישית ומקצועית, לגרום לאובדן הזדמנויות אישיות ותעסוקתיות, תחושת היעדר מסוגלות עצמית, ביטחון עצמי נמוך, קשיים חברתיים ועוד.

שיעור התעסוקה וההכנסה עולה עם רמת ההשכלה. הכנסה מעבודה של בעלי תואר ראשון גבוהה ב-47% מזו של בעלי 12 שנות לימוד, אחוז זה עולה ל-100% כאשר מדובר בבעלי תואר שני (הלמ"ס, 2017). קיים קשר הדוק בין השכלת הורים להשכלת ילדיהם. ילדים להורים בעלי השכלה נמוכה מגיעים להישגים נמוכים יותר, והם בעלי סיכוי גבוה יותר לנשירה וסיכוי נמוך יותר ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה (הלמ"ס, 2015).

לחינוך ורכישת השכלה פוטנציאל לחולל שינויים משמעותיים בחיי ילדים ומשפחות ולהוביל למוביליות חברתית. אולם, ההוצאה הלאומית הממוצעת לתלמיד בכל דרגי החינוך נמוכה משמעותית מהממוצע ב-OECD (הלמ"ס, 2017). כמו כן, ניתן לראות כי כמעט בכל המבחנים הבינלאומיים שבהם השתתפה ישראל, יש עדויות לפערים בהישגי התלמידים על רקע חברתי כלכלי, ופערים אלה הם מהגבוהים ביותר מבין מדינות ה-OECD (2017, OECD). במדינת ישראל, אי השוויון בחינוך הוא מהגדולים מבין מדינות ה-OECD (2016, Unicef) וכך נשלת מערכת החינוך ביצירת מוביליות חברתית ומנציחה את אי השוויון בחברה.

פערים כלכליים מובילים לפערים בחינוך, ופערים בחינוך ובהזדמנויות הנובעות ממנו מובילים להעמקת הפערים הכלכליים ואי השוויון, בהווה ובעתיד של ילדי אותן משפחות עניות.

מהו עוני עבורך?

"א' יכולת ללמוד ולהתפתח"

חברתי כלכלי גבוה, ובתחתית נמצאים יישובים בדואיים וערים חרדיות המאופיינים בשיעורי עוני גבוהים. לצד זה, היישובים עם אחוז הנשירה הגבוה ביותר, הם ברובם יישובים מאשכול חברתי כלכלי נמוך, כאשר רובם יישובים ערביים (משרד החינוך, 2018).

נמצא כי ההוצאה החודשית של משקי בית בעשירון העליון על חינוך גבוהה פי 3.3 מההוצאה החודשית של משק בית בעשירון התחתון (הלמ"ס, 2017). משפחות מרקע סוציו אקונומי גבוה יכולות לממן רכיבים שונים בחינוך, החל ממגורים בשכונות בהן בחי ספר טובים יותר, דרך מימון צהרונים ועד שיעורים פרטיים וחוגים איכותיים לילדיהם. זאת לעומת משפחות עניות שאין בידיהן את היכולת הכלכלית לממן רכיבים אלו ואחרים וכך מונצחים הפערים בחינוך.

באופן זה, ילדים עניים אינם זוכים לממש את יכולותיהם ולפתח את נקודות החוזק שלהם, ומכאן פוחתים סיכוייהם לרכוש השכלה גבוהה ומקצוע עתידי המאפשר הכנסה מספקת. כל אלה מובילים גם להשפעות פסיכולוגיות נרחבות, בהן תחושת היעדר מסוגלות עצמית, ביטחון עצמי נמוך, ותחושת הדרה וזרות. בכדי לשפר מודי הצלחה בחינוך ברמת המדינה, יש לשפר את תנאי החיים של תלמידים החיים בעוני הן בבית הספר והן מחוצה לו. לסביבה, ובמרכז זה לנגישות לחינוך איכותי ורב שנים, השפעה מכרעת על הצלחת הילדים בהווה כתלמידים ובעתיד כבוגרים (מרכז המידע והמחקר של הכנסת, 2017).

הפערים בהזדמנויות בחינוך באים לידי ביטוי בשלושה מישורים: המדינה - באמצעות מדיניות ממשלתית לצמצום אי השוויון. הרשות המוניציפלית - בסדרי העדיפויות וביכולת של הרשות המקומית להקצות משאבים לחיזוק רמת ואיכות החינוך ברשות. המשפחה - ביכולת הכלכלית של משק הבית לממן ולהשקיע בחינוך הילדים.

מבקר המדינה מתייחס לנושא התקצוב הדיפרנציאלי, במסגרתו רשויות מאשכולות חברתיים כלכליים נמוכים אמורות לקבל תקצוב גבוה יותר על פני כל שנות הלימוד מהגיל הרך ועד לחטיבה העליונה על מנת לאפשר שוויון הזדמנויות. אולם, תקצוב דיפרנציאלי מתקיים רק בבית הספר היסודי ובחטיבת הביניים, ואילו בחטיבה העליונה היישובים החלשים מקבלים מהמדינה דווקא את התקציבים הנמוכים ביותר (דו"ח מבקר המדינה, 2016). מעבר לכך, לפי שיטת ה"מאצינג", המדינה מממנת רכיבים שונים בחינוך כאשר הרשות המקומית יכולה להוכיח כי יש לה את הכסף להשלים מימון זה ואילו רשויות חלשות שאינן יכולות לספק מאצינג יוצאות נפסדות בשנית. באופן זה, ההשקעה בתלמיד ברשויות חלשות, נמוכה משמעותית מזה של תלמיד ברשויות מבוססות להן אין את האפשרות להשלים את המאצינג מהמדינה.

ההשקעה הכספית בתלמיד של רשויות מקומיות חלשות, קטנה בהרבה מההשקעה הכספית בתלמיד ברשויות באשכול גבוה. לדוגמה, ברמת גן משקיעים 19,381 ש"ח בתלמיד בממוצע בשנה, ואילו ברהט משקיעים 8,365 ש"ח, באופקים 8,257 ש"ח ובנתיבות 7,978 ש"ח בלבד (הלמ"ס, 2015). בנוסף, בראש רשימת הזכאות לבגרות נמצא ייצוג גבוה של יישובים מאשכול

חינוך במשפחות נתמכות סיוע

77.2% מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות, לעומת 47.3% באוכלוסייה הכללית. מחצית מנתמכי הסיוע (49%) לא סיימו 12 שנות לימוד, דבר המקשה עליהם למצוא עבודה ולהשתכר שכר המאפשר מחיה מינימלית בכבוד. ניתן לראות שרמת ההשכלה של ההורים נתמכי הסיוע משליכה על רכישת השכלה בקרב ילדיהם. כמחצית (45.1%) מנתמכי הסיוע שלהם ילדים מעל גיל 18, מעידים כי אחד או יותר מילדיהם לא סיימו 12 שנות לימוד, ורק 16.3% מעידים כי אחד או יותר מילדיהם מעל גיל 18 הלכו ללימוד באוניברסיטה/מכללה. בכך

משועתק המצב הקשה של נתמכי הסיוע אל ילדיהם, וגדל דור נוסף לעוני, עם חסמים משמעותיים למציאת תעסוקה איכותית והכנסה קבועה וגבוהה. כשליש מנתמכי הסיוע מעידים כי מה שמנע מהם להשיג השכלה גבוהה יותר מזו אשר ברשותם, הוא הצורך לטפל בילדים וגובה שכר הלימוד (36.5% ו-33.2% בהתאמה). כרבע (25.9%) מנתמכי הסיוע מעידים כי אי היכולת לקצץ בשעות העבודה הוא שמנע מהם לרכוש השכלה גבוהה יותר. כחמישית מנתמכי הסיוע (20.3%) לא היו מעוניינים לרכוש השכלה גבוהה יותר.

77.2% מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות, לעומת 47.3% באוכלוסייה הכללית

מהי רמת ההשכלה הרשמית שלך?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2018

27.3%	יסודית (עד 8 שנות לימוד)
21.7%	תיכונית חלקית (9-11 שנות לימוד)
25%	תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) ללא תעודת בגרות
3.2%	על-תיכונית לא אקדמאית (לימודי תעודה, קורסים מקצועיים) ללא תעודת בגרות
12.9%	תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) עם תעודת בגרות
5.1%	על-תיכונית לא אקדמאית (לימודי תעודה, קורסים מקצועיים) עם תעודת בגרות
4%	תואר ראשון
0.8%	תואר שני

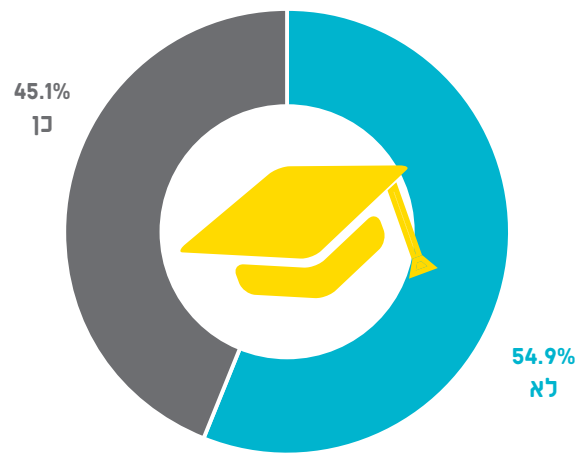
45.1% מנתמכי הסיוע שלהם ילדים מעל גיל 18, מעידים כי אחד או יותר מילדיהם לא סיימו 12 שנות לימוד

11.8% מההורים נתמכי הסיוע לא יוכלו לרכוש את כל הציוד הבסיסי וספרי לימוד עבור ילדיהם בשנת הלימודים הקרובה

האם אחד או יותר מילדיך לא סיים 21 שנות לימוד?
(ילדים מעל גיל 18)
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

האם אחד או יותר מילדיך לומד/למד באוניברסיטה/מכללה?
(ילדים מעל גיל 18)
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

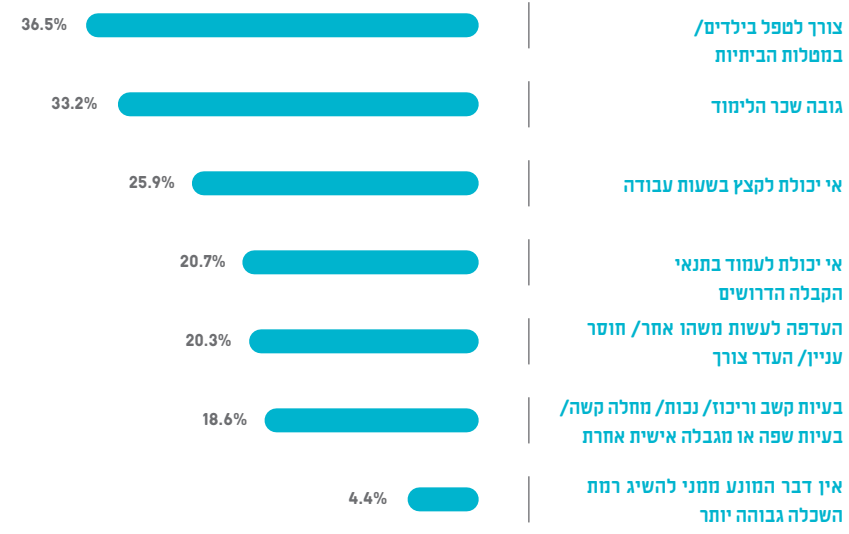
נתמכי הסיוע 2018

כן	16.3%
לא	83.7%

כשליש מנתמכי הסיוע מעידים כי מה שמנע מהם להשיג השכלה גבוהה יותר הוא הצורך לטפל בילדים וגובה שכר הלימוד (36.5% ו-33.2% בהתאמה)

מהם הגורמים העיקריים שמנעו בעבר או שמונעים ממך היום להשיג רמת השכלה גבוהה יותר?
מתוך מחקר נתמכי הסיוע
הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

אי שיווין הזדמנויות בחינוך

תפקידו של החינוך הממלכתי בישראל הוא לאפשר שוויון הזדמנויות לכל התלמידים, אולם בפועל מערכת החינוך אינה מצליחה לצמצם את הפערים ומנציחה את אי השוויון אשר משפיע באופן משמעותי על עתידם של ילדים אלה הן מבחינת ההישגים, תחושת המסוגלות, רמת ההשכלה, היכולת לרכוש השכלה גבוהה והאפשרות לתעסוקה עתידית בשכר המאפשר מחיה בכבוד.

משפחות במצוקה כלכלית אינן יכולות לממן את כל השירותים החינוכיים הנדרשים שיאפשרו לילדיהם שוויון הזדמנויות, לפעמים בגלל מקום המגורים ומיעוט השירותים החינוכיים האיכותיים שבו, ולעיתים קרובות כי שירותים אלו יקרים והם אינם יכולים לממן אותם.

71.8% מההורים נתמכי הסיוע העידו כי לא יוכלו לרכוש את כל הציוד הבסיסי וספרי הלימוד עבור ילדיהם בשנת הלימודים הקרובה. 79.6% מההורים נתמכי הסיוע העידו כי ילדיהם לא קיבלו שיעורים פרטיים על אף שהיו זקוקים לכך. 82.1% מההורים נתמכי הסיוע אינם יכולים לשלם את כל התשלומים הנלווים לבית הספר, ובעקבות כך מעל מחצית (58.5%) מהילדים נתמכי הסיוע לא השתתפו בפעילויות חברתיות מטעם בית הספר, כגון: מסיבות וטיולים בשל מצבה הכלכלי הקשה של משפחתם. 85.8% לא יכולים לשלוח את ילדיהם לקייטנות בעקבות מצבם הכלכלי, מצב זה משפיע לא רק על ההישגים בלימודים, אלא גם על תחושת המסוגלות ועל מצבם הנפשי והחברתי של הילדים הסובלים מהדרה חברתית.

חוסר שוויון ההזדמנויות בחינוך מושפע גם מכך שעקב אילוצים כלכליים אלפי בני נוער בסיכון ובפריפריה

החברתית והגאוגרפית, לא משתלבים בחינוך הבלתי פורמלי. 51.5% מנתמכי הסיוע מעידים כי ילדיהם נמנעו מהשתתפות בחוגים או בארגון/ תנועת נוער בעקבות מצבם הכלכלי. השתתפות בארגוני נוער, התנדבות וערבות הדדית תורמות באופן משמעותי לחיזוק חוסנה של החברה, לצמצום וגישור על פערים חברתיים ולגיבוש הזהות וההישגים של בני הנוער.

גורמים אלה הובילו את ארגון לתת לפתח תכנית חינוך שהפכה עם השנים לארגון "נוער לתת". זאת, בהתאם להבנה כי פניה לדור הצעיר בדגש על נוער מרקע חברתי כלכלי נמוך, נוער בסיכון ונוער מהפריפריה, תביא לבניית תשתית של מנהיגות מקומית ויזמות חברתית בקהילות המקומיות.

"נוער לתת" הינו ארגון נוער שמטרתו חינוך להתנדבות, פיתוח מנהיגות ויזמות חברתית, אשר משתתפים בו כ-2,500 בני נוער מדי שנה ב-45 יישובים ברחבי הארץ.

עמותות וארגונים רבים מנסים לעזור לגשר על הפערים הגדולים שנוצרים בחיי הילדים נתמכי הסיוע, הן בתחום החינוך והן בתחומים אחרים. 74.5% ממנהלי העמותות השותפות של ארגון לתת מעידים כי תחום הסיוע הנדרש ביותר עבור ילדים (מלבד מזון) הינו ציוד לבית הספר, 29.8% מעידים כי נדרשת עזרה בלימודים.

מהו עוני עבורך? חוסר אפשרות לבחור

כיצד מושפע החינוך של ילדיכם מהמצב הכלכלי? מתוך מחקר נתמכי הסיוע

85.8%

נמנעו מהשתתפות
בקייטנות

71.8%

אינן אפשרות לרכוש את
הציוד הבסיסי לבית הספר

79.6%

נמנעו מללכת
לשיעורים פרטיים

81.5%

נמנעו מהשתתפות בחוגים
או ארגון/ תנועת נוער

58.5%

לא השתתפו בפעילויות
חברתיות מטעם בית הספר

33.5%

עברו במהלך שנת הלימודים

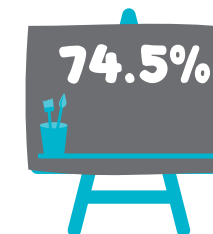

82.1%

לא יכולים לעמוד בתשלומים
הנלווים לבית הספר

בריאות

74.5% ממנהלי העמותות השותפות של ארגון לתת מעידים כי תלום הסיוע הנדרש ביותר עבור ילדים (מלבד מזון) הינו ציוד לבית הספר

מהם תחומי הסיוע הנדרשים ביותר עבור ילדים (מלבד מזון)?

מתוך מגמות הסיוע בעמותות המזון
סה"כ גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מחשובה אחת

31.9%

חוגים ופנאי

29.8%

עזרה בלימודים

74.5%

ציוד לבית"ס

20.2%

אחר

64.9%

ביגוד

26.6%

שירותים רפואיים

בריאות

5 עובדות על עוני ובריאות

1. ישראל מאופיינת באי השוויון הגדול ביותר בתחום הבריאות מבין מדינות ה-OECD ובה אחוז מימון פרטי של שירותי בריאות מהגבוהים במדינות אלה (Unicef, 2016)
2. ההוצאה על בריאות בקרב משפחות מהעשירון העליון גבוהה כמעט פי 5 מההוצאה של העשירון התחתון (הלמ"ס, 2015)
3. 68.4% מנתמכי הסיוע נאלצו לוותר על רכישת תרופות או טיפולים רפואיים נחוצים כי לא יכלו לשלם עבורם, פי 3.3 מאשר באוכלוסייה הכללית (20.4%)

4. 85.7% מנתמכי הסיוע ויתרו על טיפול שיניים בשנה האחרונה כי לא יכלו לשלם עבורו, מתוכם 36.1% באופן קבוע
5. 68% מנתמכי הסיוע ויתרו על טיפולים רפואיים כתוצאה מחוסר נגישות של שירותים רפואיים או מחסור בביטוח בריאות

בריאות נאותה היא זכות אנושית בסיסית המהווה משאב חיוני למימוש של כל הזכויות האחרות של הפרט ולצמיחתה של החברה. בהתאם לכך, בשנת 1995 חוקק חוק ביטוח בריאות ממלכתי, אשר נועד להבטיח שוויון בזמינות של שירותי הבריאות, באיכותם ובנגישותם. בשנים שחלפו מאז, עדיין ניתן לראות פערים הפוגעים באוכלוסיות המוחלשות ומעומות היכולת במדינה, אשר אינן זוכות לגישה מלאה לכל התרופות ושירותי הבריאות הנחוצים.

משרד הבריאות מכיר באי השוויון ובפערים, ופרסם תכנית עבודה לצמצום הפערים בבריאות לשנים 2020-2017. תכנית זו כוללת, בין היתר, גיבוש מדיניות מודעת עוני למערכת הבריאות ובחינת מודלים שיפחיתו את נטל ההוצאה הפרטית על בריאות, בדגש על השתתפויות עצמיות ונסיעות. בנוסף, התכנית

כוללת פרסום סטנדרטים בתחום הזמינות לקבלת שירות בתחומים חיוניים בפריפריה ותכנית מתכללת רב שנתית לסגירת הפערים בתשתיות בבריאות, כגון: כוח אדם, מיטות אשפוז ומכשור. כמו כן, משרד הבריאות מכיר בחשיבות של פרסום מטרות מדידות לצמצום אי השוויון וקידום החלטות ממשלתיות בין-משרדיות בנושא צמצום אי השוויון.

עם זאת, ביטוח הבריאות הבסיסי, לו זכאים כלל אזרחי המדינה, אינו מעניק גישה מלאה לכלל התרופות ולשירותי הבריאות הנחוצים. את הפער הזה משלימות קופות החולים בביטוחים משלימים וחברות הביטוח באמצעות ביטוחים פרטיים, אשר משפחות מרקע חברתי כלכלי נמוך אינן יכולות לאפשר לעצמן. ואכן, אחוז המימון הפרטי של שירותי הבריאות בישראל הוא מהגבוהים במערב והיא מאופיינת באי השוויון

1.1% מנתמכי הסיוע מעידים כי הם סובלים ממחלה כרונית כלשהי

הגדול ביותר בתחום הבריאות מבין מדינות ה-OECD (Unicef, 2016). עוד נמצא כי ההוצאה על בריאות בקרב משפחות מהעשירון העליון גדולה כמעט פי 5 מאשר הוצאת העשירון התחתון על בריאות (הלמ"ס, 2015).

אי השוויון במערכת הבריאות מתבטא בכך שאנשים החיים בעוני נוטים לחלות במחלות המכונות "מחלות עוני" יותר מאנשים החיים ברווחה כלכלית. תמותת תינוקות גבוהה יותר קיימת ביישובים מאשכול חברתי כלכלי נמוך ותוחלת החיים גבוהה יותר ככל שההכנסה עולה.

אי ביטחון תזונתי, הסממן החמור ביותר של העוני, גורם לפגיעה בבריאות עקב תת תזונה לצד מחלות הנובעות מחוסר נגישות למזון בריא כגון סוכרת. כמו כן, בריאות מושפעת גם מנגישות לסביבה נקיה ממזהמים, שטחים ירוקים ציבוריים בסביבת המגורים ועוד. לא פעם, יישובים מאשכול חברתי כלכלי נמוך ממוקמים בסמוך למפעלים, בהן זיהום אוויר, זיהום

1.1% מנתמכי הסיוע מעידים כי הם סובלים ממחלה כרונית כלשהי, בהשוואה ל-60.9% בלבד מהאוכלוסייה הכללית. אנו עדים ל"מחלות עוני" שהשייכות שלהם גבוהה יותר בקרב אוכלוסיות החיות בעוני מאשר באוכלוסייה הכללית. מחלות אלה כוללות, בין השאר: סוכרת, יתר לחץ דם וכולסטרול גבוה. 27.4% מנתמכי הסיוע סובלים מיתר לחץ דם, בהשוואה ל-20.4% בלבד באוכלוסייה הכללית. כרבע (25.4%) מנתמכי הסיוע חולים בסוכרת, בהשוואה ל-14.2% בלבד מהאוכלוסייה הכללית. ישנה גם

קרקע, חשיפה לפסולת ולמפגעים סביבתיים והיעדר שטחים ירוקים בקרבת הבית. העמקת הפערים הכלכליים והחברתיים, משפיעה באופן ישיר על חוסר שוויון בנגישות של אוכלוסיות עניות לשירותי בריאות, והופכת עבור אלה למלכודת עוני. פגיעות גבוהה למחלות שונות, ההוצאות הרבות הנובעות ממחלות אלה, בשילוב של קצבאות נמוכות מאוד עבור מי שאיבדו את יכולתם לעבוד ולפרנס את משפחתם, עלולים לגרום למשפחות להידרדר לעוני במהירות או להעמיק את חומרת העוני.

מעבר לעלויות הישירות שיש למדינה עבור הטיפול הרפואי במחלות שונות, בריאות לקויה מובילה לפגיעה בתעסוקה, בצמיחה, בפריון וברווחת האוכלוסייה. כך נוצר מצב שהנטל הכלכלי של פערי הבריאות בישראל גובה מחיר כלכלי בדיקף של כ-7% מהתמ"ג, סכום הנמוך רק כמעט מההוצאה הלאומית לבריאות (כנס אלי הורוביץ לכלכלה וחברה, 2013).

שכיחות גבוהה בהרבה של מוגבלות נפשית בקרב נתמכי הסיוע (12.7%) - יותר מפי 5 מאשר באוכלוסייה הכללית (2.2%).

בנוסף, נתוני משרד הבריאות מראים כי אנשים החיים בעוני סובלים מתוחלת חיים נמוכה יותר ומתמודדים שנים ארוכות יותר עם מחלות ארעיות וכרוניות. כמו כן, ישנם פערים בכוח האדם, במספר מיטות האשפוז ובמשכור הרפואי בפריפריה, המקשים על נגישות של אוכלוסיות מוחלשות לשירותים רפואיים הכרחיים לחיים בכבוד (משרד הבריאות, 2017).

מחלות עוני

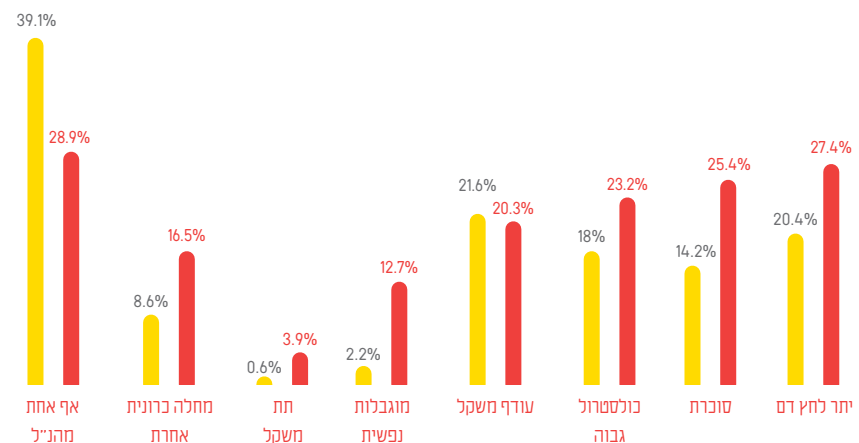

כרבע (25.4%) מנתמכי הסיוע חולים בסוכרת, בהשוואה ל-14.2% בלבד באוכלוסייה הכללית

האם את/ה סובל/ת מאחת או יותר מהבעיות הבריאותיות הבאות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

נתמכי הסיוע 2018 — האוכלוסייה הכללית

ויתור על שירותי בריאות

למרות מצבם הבריאותי הקשה של נתמכי הסיוע, הם אינם יכולים להרשות לעצמם ביטוח בריאות משלים או פרטי, ורובם נאלצים להסתפק בביטוח בריאות בסיסי בלבד. 66.3% מנתמכי הסיוע הינם בעלי ביטוח בריאות בסיסי של קופת החולים בלבד ורק ל-31.4% ביטוח בריאות משלים או מקיף, בהשוואה ל-77% מהאוכלוסייה הכללית, שלה ביטוח בריאות משלים או מקיף. ל-8% בלבד מנתמכי הסיוע יש ביטוח בריאות פרטי.

ביטוח הבריאות הבסיסי אינו מאפשר גישה מלאה לכלל התרופות ושירותי הבריאות שעשויים להיות נחוצים עבור נתמכי הסיוע, ובכך מוביל לויתור על שירותי בריאות שונים, מרחיב את חוסר השוויון ומעמיק את הפערים. 68% מנתמכי הסיוע מעידים כי בשנה שעברה קרה שלא הצליחו להשיג תור לרופאים מומחים/ ניתוחים/ שירותים רפואיים נחוצים כתוצאה ממחסור בשירותים זמינים במקום מגוריהם או ממחסור בביטוח בריאות מתאים, בדומה לשנה שעברה (65.9%).

68.4% מנתמכי הסיוע נאלצו לוותר על רכישת תרופות או טיפולים רפואיים נחוצים באופן קבוע או לעיתים

שנעשו בשנים האחרונות בטיפולי שיניים כללו הרחבת טיפולים בחינם או בסבסוד לילדים עד גיל 16 ואמורים להתרחב עד גיל 18 בשנים הקרובות. החל משנת 2019 הרפורמה אמורה לכלול גם טיפולי שיניים לקשישים בני 75 ומעלה. עם זאת, טיפולים אלה לא כוללים טיפולים משקמים ותותבות, וטרם פורסם כיצד ניתן יהיה לקבל טיפולים אלה והיכן.

מעל למחצית מההורים נתמכי הסיוע (55.3%) נאלצו לוותר על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ עבור ילדיהם באופן קבוע או לעיתים, כי לא יכלו לשלם עבורם, תופעה השכיחה פי 4.4 מאשר באוכלוסייה הכללית (12.4%). הגבלת הנגישות לשירותי בריאות כבר בגיל צעיר עלולה לפגוע משמעותית בבריאותם במוחו הרחוק ולקשות עליהם משמעותית להיחלץ מהעוני בעתיד.

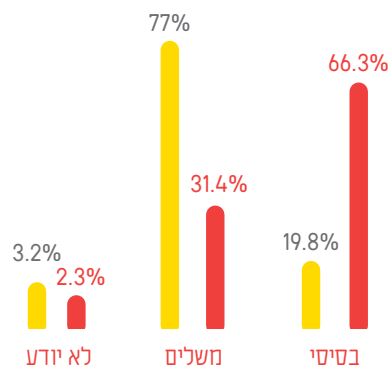
השירותים הרפואיים הראשונים עליהם אוכלוסיות עניות מוותרות הם טיפולי שיניים וטיפולים פסיכולוגיים (גיוראן ויעבץ, 2017) והוויתורים על תרופות מתגברים ככל שרמת ההכנסה יורדת (הלמיס, 2017). זאת על אף שרבים מהחיים בעוני זקוקים לטיפולי שיניים ונמצאים כבעלי קשיים נפשיים רבים.

68.4% מנתמכי הסיוע נאלצו לוותר על רכישת תרופות או טיפולים רפואיים נחוצים באופן קבוע או לעיתים, כי לא יכלו לשלם עבורם, תופעה השכיחה פי 3.3 מאשר באוכלוסייה הכללית (20.4%). בשל העלויות הגבוהות, טיפול רפואי שנתמכי הסיוע מוותרים עליו לעיתים תכופות הינו טיפול שיניים. 85.7% מנתמכי הסיוע ויתרו על טיפול שיניים בשנה האחרונה כי לא יכלו לשלם עבורו, מתוכם 36.1% באופן קבוע, בדומה לשנה שעברה (82.3%-34.6% בהתאמה). הרפורמות

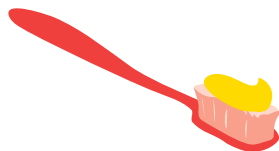
איזה סוג ביטוח רפואי בקופת חולים יש לך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

נתמכי הסיוע 2018 — האוכלוסייה הכללית

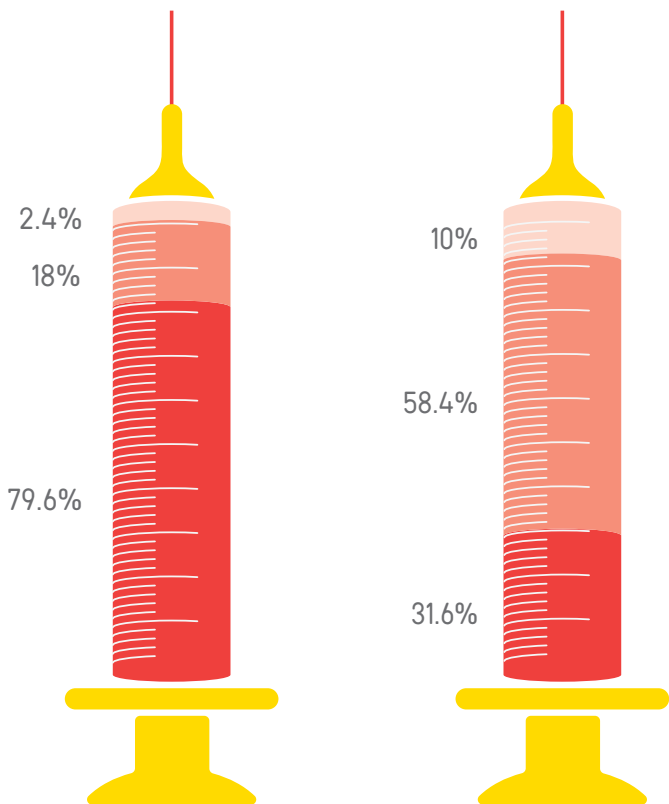

85.7% מנתמכי הסיוע ויתרו על טיפול שיניים בשנה האחרונה כי לא יכלו לשלם עבורו

האם בשנה האחרונה קרה שוויתרת על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ כי לא יכולת לשלם עבורם?
מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

קרה באופן קבוע
קרה לעיתים
לא קרה כלל

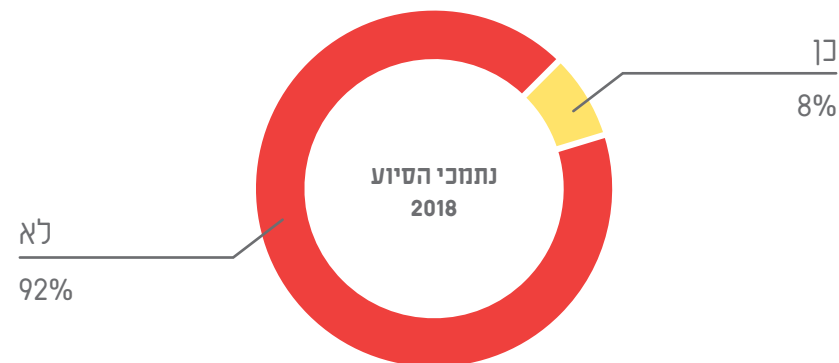
האוכלוסייה הכללית

נתמכי הסיוע 2018

מהו עוני עבורך? "מחלות ללא יכולת חרפה"

האם יש לך ביטוח רפואי בחברה פרטית?
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

האם בשנה האחרונה קרה שלא הצלחת להשיג תור לרופאים מומחים/ ניתוחים/ שירותים רפואיים נחוצים כתוצאה ממחסור בשירותים זמינים במקום מגוריך או ממחסור בביטוח בריאות מתאים?
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2017	נתמכי הסיוע 2018	
34.1%	32%	לא קרה כלל
49.7%	54.9%	קרה לעיתים
16.2%	13.1%	קרה באופן קבוע

דיוור

למעלה ממחצית מההורים נתמכי הסיוע (55.3%) נאלצו לוותר על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ עבור ילדיהם באופן קבוע או לעיתים, כי לא יכלו לשלם עבורם

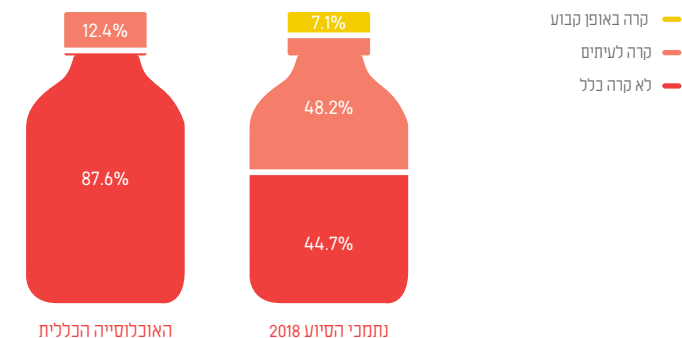
האם בשנה האחרונה קרה שוויתרת על טיפול שיניים כי לא יכולת לשלם עבורו?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי הסיוע 2017	נתמכי הסיוע 2018	
17.7%	14.3%	לא קרה כלל
47.7%	49.6%	קרה לעיתים
34.6%	36.1%	קרה באופן קבוע

האם בשנה האחרונה קרה שוויתרת על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוץ עבור ילדיך כי לא יכולת לשלם עבורם?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

דיוור

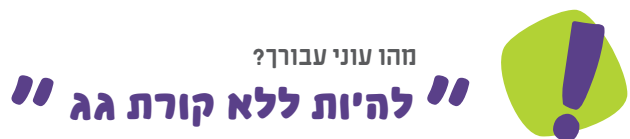
5 עובדות על דיוור ועוני

1. בישראל מלאי הדיוור הציבורי נמוך משמעותית מהיקפו במדינות מערביות אחרות. ב-2017 המתינו לדיוור הציבורי כ-3,200 משפחות, והשנה ממתינות כ-3,700 משפחות
2. הפער בין מחירי הדיוור בישראל להכנסה הוא מהגבוהים במדינות ה-OECD (דו"ח מבקר המדינה, 2015)
3. כמחצית (49%) מנתמכי הסיוע חוו בשנה האחרונה ניתוק מחשמה או מים כי לא הצליחו לשלם את החשבונות
4. 77.3% מנתמכי הסיוע ויתרו בשנה האחרונה על תיקון ליקויים חמורים בדירתם מסיבות כלכליות, לעומת 24.3% באוכלוסייה הכללית
5. ל-64.6% מהאוכלוסייה הכללית דירות בבעלותם, לעומת 25.2% מנתמכי הסיוע

דיוור בתנאים הולמים, מאפשר מימוש זכויות יסוד, ביניהן: הזכות לחיים בכבוד, לביטחון אישי, הזכות לקניין ועוד. לעומת זאת, דיוור במצב תחזוקתי ירוד, שאינו מותאם למשפחה החיה בו, יערים קשיים רבים על משפחות החיות במצוקה כלכלית. מגורים של משפחות עניות בישראל, מאופיינים בתחזוקה נמוכה, שעלולה להשפיע על מצבם הבריאותי, הפיזי והנפשי, של דרי הבית. בנוסף, תנאי מחיה בדירה שאינה מותאמת למשק הבית משפיעים על יכולות הלמידה של הילדים, על הקשרים החברתיים שלהם ועל תפקוד בני המשפחה. לתחום הדיוור, השפעות משמעותיות גם על תחומים אחרים בחיים - נגישות לבריאות, לחינוך, לתעסוקה והאפשרות למוביליות חברתית. מכאן, שתנאי דיוור בעייתיים וברמה נמוכה לצד סביבת מגורים דלה מצמצמים את הסיכויים להיחלץ מעוני.

גם סביבת המגורים הינה בעלת השפעה רבת ממדים על חיי האדם והמשפחה. סביבת מגורים בה שטחים ירוקים, תשתיות תחבורה טובות, גני שעשועים לילדים, שירותים ציבוריים שונים ועוד, מאפשרת לאדם חיים בריאים. אולם, ישובים מאשכול חברתי כלכלי נמוך מאופיינים במקרים רבים בסביבת מגורים דלה המאופיינת בתשתיות חלשות וחסרות, נגישות נמוכה לשירותים ציבוריים שונים, רמת צפיפות גבוהה והזנחה. סביבת המגורים משפיעה גם על רשת הקשרים החברתיים, הזדמנויות התעסוקה, איכות שירותי החינוך, הבריאות והרווחה (דוח מרכז אדווה, 2018).

בישראל, הפער בין מחירי הדיוור להכנסה הוא מהגבוהים במדינות ה-OECD (דו"ח מבקר המדינה, 2015). ההוצאה על דיוור הינה ההוצאה הגבוהה ביותר במשק הבית בישראל ומהווה 34% מההוצאה החדושת

במדינות מערביות אחרות (דוח הוועדה למלחמה בעוני בישראל, 2014). כמו כן, בשנת 2015 רק כ-2% ממשקי הבית בישראל התגוררו בדיוור ציבורי, לעומת מדינות שונות באירופה בהן היקפי הדיוור הציבורי גבוהים משמעותית, ונעים בין 17% ל-32% מכלל משקי הבית (דוח מרכז אדווה, 2017). למרות רכישת 2,000 דירות חדשות, ב-2017 המתינו לדיוור ציבורי כ-3,200 משפחות, והשנה ממתינות לדירה כ-3,700 משפחות. יתר על כן, בישראל הסיוע בשכר דירה למשפחות נזקקות הוא נמוך, ואינו מותאם לעלייה המתמדת במחירי הדירות (משרד הבינוי והשיכון בדיווח של עמותת ידד, 2017).

עם זאת, על פי נתוני משרד הבינוי והשיכון, במסגרת הסכמי התקציב לשנת 2019, הושג בפעם הראשונה הסכם רחב שיאפשר לאכלס את כל הממתינים לדיוור ציבורי בדירות שכורות, עד שיקבלו דיוור ציבורי קבוע. בנוסף, תוקדש תוספת כספית לטובת שיקום שכונות ותחזוקת הדיוור הציבורי, לצד תקציב שיאפשר סל שירותים חברתיים לדיירי הדיוור הציבורי.

בשל ההזנחה ארוכת השנים בדיוור הציבורי, הסיוע המצומצם בשכר דירה וההשקעה המועטה בשכונות מוחלשות, יש צורך בהעמקה ובהמשך תהליכים להבטחת דיוור נאות לאוכלוסיות במצוקה.

של משק בית ממוצע (הלמ"ס, 2015). ההוצאה על דיוור הינה קשיחה, ובכך עלולה לגרום משפחות בעלות קשיים כלכליים לויתורים בתחומים אחרים - בריאות, חינוך, מזון ועוד.

ממשלת ישראל מנסה להתמודד עם מצוקת הדיוור במספר דרכים. חלקן אינן מצליחות לסייע כלל לאוכלוסיות החיות בעוני וחלקן לא מספקות. אחת מתכניות הדגל הינה "מחיר למשתכן", אך זו נותנת מענה בעיקר לאוכלוסיות ממעמד הביניים שיש להן הון עצמי התחלתי. דוגמא נוספת היא הפרוייקטים להתחדשות עירונית - תמ"א 38 ופינוי בינוי. אולם, דווקא באזורי פריפריה הנמצאים במצב קשה ובקרבה לאזורים המועדים לרעידות אדמה, לא משתלם כלכלית ליוזמים להשקיע בהליכי התחדשות עירונית. מכאן, שהליכי ההתחדשות העירונית מנציחים בפועל את הפערים בין מרכז ופריפריה ולא מסייעים למשפחות הנזקקות להם יותר מכל. לצד זה, התחדשות עירונית עלולה להוביל לצמצום מלאי הדיוור הזול הקיים, לטובת דיוור יקר יותר, וכך עשויה לגרום לדחיקה של תושבים המתגוררים בשכונה שמיועדת להתחדשות.

הממשלה אינה ממלאת בצורה מספקת את חובתה להבטחת דיוור נאות בעלות סבירה לאזרחיה העניים. בישראל מלאי הדיוור הציבורי נמוך משמעותית מהיקפו

77.3% מנתמכי הסיוע נאלצו לוותר על תיקון ליקויים חמורים בדירתם לאורך זמן מסיבות כלכליות

תנאי המגורים של נתמכי הסיוע

תנאי המגורים של נתמכי הסיוע מאופיינים בדירות קטנות ובצפיפות גבוהה. 4.8 נפשות חיות בממוצע במשק בית הכולל 2.3 חדרים מלבד הסלון. לעומת זאת, ממוצע הנפשות של משק בית באוכלוסייה הכללית עומד על 3.6 נפשות בלבד במשק בית הכולל בממוצע 2.9 חדרים מלבד הסלון.

77.3% מנתמכי הסיוע נאלצו לוותר על תיקון ליקויים חמורים בדירתם לאורך זמן מסיבות כלכליות, בהשוואה ל-24.3% באוכלוסייה הכללית. מצב המגורים הירוד של נתמכי הסיוע משפיע אף על חייהם החברתיים של ילדי המשפחה. 61.5% מנתמכי הסיוע העידו כי ילדיהם התביישו להזמין חברים הביתה בשנה האחרונה בעקבות תנאי הדיור והמצוקה הכלכלית.

מצוקה קשה נוספת עמה מתמודדים נתמכי הסיוע הינה ניתוק מחשמל ומים החיוניים לשם קיום אנושי בכבוד, ובמקרים מסוימים גם לשמירה על מצב בריאותי תקין. בשנים האחרונות נעשו מספר ניסיונות על מנת להסדיר את הניתוקים מחשמל ומים עבור אוכלוסיות נזקקות. בשנת 2015 נחקק חוק שנועד לצמצם את ניתוקי המים ולחייב את תאגידי המים לפנות למנהל רשות המים ורק באישורם, לאחר שורת תנאים, יוכלו לנתק משפחות ממים. בשנה שעברה, הורחב חוק זה גם לרשויות אשר אספקת המים עבורן לא נעשית על ידי תאגיד מים. בשנת 2017 נחקק חוק גם בנוגע לאספקת

החשמל, המעכב את ניתוק החשמל, מאפשר פריסת תשלומים עם ריבית נמוכה ומגוון אמצעי תשלום לחוב. בנוסף, הופסקו כליל הניתוקים לניצולי שואה וחולים המשתמשים בבתיים במכשירים מאירי חיים. מהלכים אלו חשובים ונחוצים, אולם, במציאות עדיין ישנן עדויות רבות למצבים קשים של חיים בצל ניתוקים הן מחשמל והן ממים בקרב נתמכי הסיוע. כמחצית (49%) מנתמכי הסיוע חוו ניתוק מחשמל או מים בשנה האחרונה משום שלא הצליחו לשלם את החשבונות, לעומת 6.6% בלבד באוכלוסייה הכללית.

החוק בדבר ניתוק מחשמל, מאפשר לחברת החשמל להעביר בתי אב אשר לא עמדו מספר פעמים בתשלומי חשמל, למונה לתשלום חשמל מראש. על אותן משפחות להטעין את מונה החשמל בסכום כסף ברישותן, ורשות החשמל אף מתירה לגבות מהסכום המוטען עד 35% לכיסוי חובות קודמים של המשפחה. ברגע שניצלו את מלוא הכסף, מתנתק החשמל בביתם באופן אוטומטי, עד שיהיה ברשותם סכום כסף נוסף להטעין בו את המונה. 30.9% מנתמכי הסיוע נאלצו לקנות חשמל באמצעות מונה לתשלום מראש. מצב זה מוביל משפחות רבות לניתוקים חוזרים ונשנים, מקשה על היציבות של המשפחות נתמכות הסיוע ועל האפשרות שלהן לספק דיור נאות עבור בני המשפחה.

61.5% מנתמכי הסיוע העידו כי ילדיהם התביישו להזמין חברים הביתה בשנה האחרונה בעקבות תנאי הדיור והמצוקה הכלכלית

צפיפות הדיור

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי האוכלוסייה הכללית

האם ב-12 החודשים האחרונים נאלצת לוותר על תיקון ליקויים חמורים בדירתך לאורך זמן מסיבות כלכליות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

נתמכי הסיוע 2017	נתמכי הסיוע 2018	האוכלוסייה הכללית	
73.6%	77.3%	24.3%	כן
23.8%	20.7%	71.9%	לא
2.6%	2%	3.8%	ויתרתי, אך לא מסיבות כלכליות

מהו עוני עבורך? "לישון על הרצפה"

האם בשנה האחרונה קרה שילדיך התביישו להזמין חברים לביתכם בעקבות תנאי הדיור והמצוקה הכלכלית?

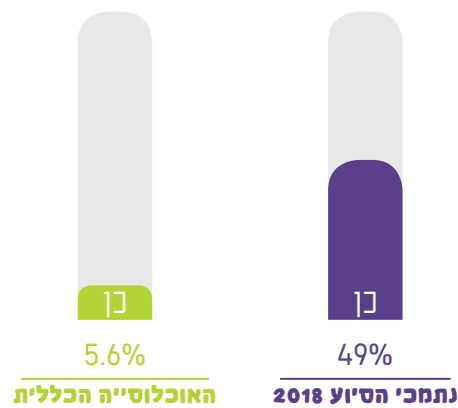
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי סיוע

קרה לעיתים קרובות	33.6%
קרה לעיתים	27.9%
קרה לעיתים רחוקות	14%
לא קרה כלל	24.5%

האם חווית בשנה האחרונה ניתוק מחשמל או מים כי לא הצלחת לשלם את החשבונות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

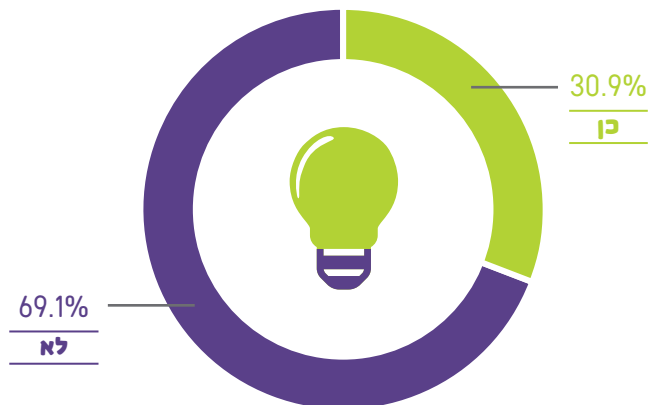

30.9% מנתמכי הסיוע נאלצו לקנות חשמל באמצעות מונה לתשלום מראש

האם בשל מצבך הכלכלי את/ה נאלץ/ת לקנות חשמל באמצעות מונה תשלום מראש?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

כשני שליש (64.6%) מהאוכלוסייה הכללית בעלי דירות משלהם, לעומת כרבע (25.2%) מנתמכי הסיוע. 45.1% מנתמכי הסיוע גרים בשכירות ו-14.9% בדיוור ציבורי. לצד זה, 8.9% מנתמכי הסיוע ישנו ברחוב, במבנה נטוש או בבית מחסה בשנה האחרונה, פי 5.5 מהאוכלוסייה הכללית (1.6%).

נתמכי הסיוע נאלצים להתמודד עם חשש מתמיד שיאלצו לפנות את מקום מגוריהם. 18.6% מנתמכי הסיוע מעידים כי יש סיכוי גבוה או גבוה מאוד שיאלצו לפנות את מקום מגוריהם בשל אי יכולת לעמוד בתשלומי שכר דירה או משכנתא. זאת לעומת 2.2% בלבד מקרב האוכלוסייה הכללית.

59.9% מנתמכי הסיוע אינם מרגישים בטוחים ומוגנים ללכת לבד בחשכה בשכונת מגוריהם

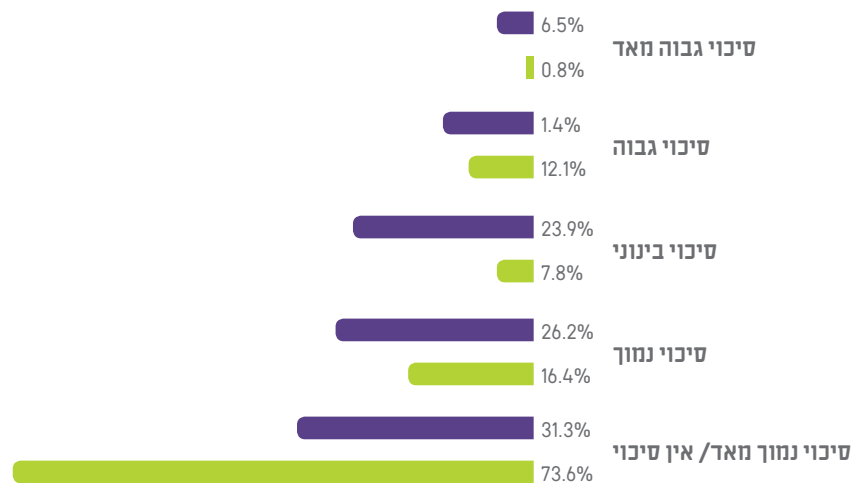
49% מנתמכי הסיוע חוו ניתוק מחשמל או חיס בשנה האחרונה משום שלא הצליחו לשלם את החשבונות

מה הסיכוי שבשנה הקרובה תאלץ/י לפנות את מקום מגוריך בשל אי יכולת לעמוד בתשלומי שכ"ד/ משכנתא?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב ממדי

■ נתמכי הסיוע 2018 ■ האוכלוסייה הכללית

ברחוב באזור מגוריהם, ו-38% מעידים כי תחזוקת הבתים והבניינים בסביבת מגוריהם רעועה. מלבד הסביבה הפיזית, נתמכי הסיוע אינם מרגישים בטוחים בסביבת מגוריהם, ו-59.9% מהם מעידים כי אינם מרגישים בטוחים ומוגנים ללכת לבד בחשכה בשכונת מגוריהם. 19% מנתמכי הסיוע מעידים שקיימת אלימות פיזית בסביבת המגורים שלהם ו-17.9% מעידים כי אנשים סוחרים או משתמשים בסמים בפומבי בסביבת המגורים שלהם.

דיוור הולם אינו מוגבל לקורת גג בלבד והוא מכיל היבטים רחבים יותר של השכונה וסביבת המגורים. ישובים מאוכלוסיית חברתי כלכלי נמוך מאופיינים במקרים רבים בסביבת מגורים דלה בה תשתיות חלשות וחסרות, נגישות נמוכה לשירותים ציבוריים שונים, רמת צפיפות גבוהה והזנחה.

41.6% מנתמכי הסיוע מעידים כי התשתיות בסביבת המגורים שלהם פגומות או לא מספקות. בנוסף, 38.5% מנתמכי הסיוע מעידים כי יש זבל ולכלוך

סביבת המגורים

מהו עוני עבורך?

“אווירה של מתח כל הזמן, מה נשלם, מה יהיה, איך אסתדר?”

היכן את/ה מתגורר/ת?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב ממדי

■ האוכלוסייה הכללית ■ נתמכי הסיוע 2018

בשכירות	25%	45.1%
דירה בבעלותי או בבעלות משפחתי	64.6%	25.2%
דיוור ציבורי	2.8%	14.9%
אצל בני משפחה או חברים	2%	8.5%
ללא קורת גג	0%	1%
בית אבות או דיוור מוגן ציבורי או פרטי	0.4%	1.3%
דיוור לא קבוע או בית מחסה	0.4%	2.3%
אחר	4.8%	1.7%

האם קרה בשנה האחרונה, שישנת ברחוב, מבנה נטוש או בבית מחסה המופעל על ידי עמותת סיוע או שירותי הרווחה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב ממדי

■ האוכלוסייה הכללית ■ נתמכי הסיוע 2018

כן, קרה לעיתים קרובות	0%	3.1%
כן, קרה לפחות פעם אחת	1.6%	5.8%
לא קרה	98.4%	91.1%

האחריות לטיפול בעוני

**8.9% מנתמכי הסיוע ישנו ברחוב,
במבנה נטוש או בבית מחסה בשנה האחרונה,
פי 5.5 מהאוכלוסייה הכללית (1.6%)**

באיזו מידה המאפיינים הבאים קיימים בסביבת המגורים שלך?

(מוצג אחוז העונים במידה רבה או במידה רבה מאוד)

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

40.1%

**אני מרגיש בטוח ומוגן
ללכת לבד בחשכה
בשכונת המגורים שלי**

48.8%

**התחבורה הציבורית
בישוב המגורים שלי
משרתת את צרכי**

19.3%

אלימות פיזית

17.9%

**אנשים הסוחרים
או משתמשים
בסמים בפומבי**

38.0%

**תחזוקת בתים
ובניינים רעועה**

38.5%

**זבל ולכלוך
ברחוב**

41.6%

**חדרכות ו/או כבישים
שבורים ו/או סדוקים
בצורה חמורה ו/או
תאורת רחוב לא מספקת**

**18.6% מנתמכי הסיוע מעידים כי יש סיכוי גבוה או
גבוה מאוד שיאלצו לפנות את מקום מגוריהם בשל
אי יכולת לעמוד בתשלומי שכר דירה או משכנתא**

האחריות לטיפול בעוני

מדינת ישראל מאופיינת בשיעורי עוני ובפערים חברתיים מהגבוהים במערב. למרות זאת, הטיפול בבעיית העוני ואי הביטחון התזונתי אינו נמצא בסדר העדיפויות הלאומי, והמדיניות הממשלתית מנציחה את הפערים ואת העוני.

על מנת להתמודד באופן אפקטיבי עם הטיפול בבעיית העוני, יש לנקוט בצעדים הבאים:

1. גיבוש תכנית ממשלתית רב שנתית לצמצום העוני, חוצה משרדי ממשלה ובעלת יעדים מדידים
2. אימוץ מסקנות הוועדה למלחמה בעוני- חקיקתן או אישורן בהחלטת ממשלה
3. הקמת רשות לאומית למלחמה בעוני, או מינוי משרד ממשלתי אשר יתכלל את הטיפול בעוני
4. קביעת יעד שנתי ורב שנתי על מנת להגיע לשיעורי העוני הממוצעים במדינות ה-OECD בתוך עשור
5. הקצאת 1.5% מתקציב המדינה (בבסיס התקציב) לטיפול בבעיית העוני

עוני אינו גזירת גודל, אלא תוצאה ישירה של מדיניות ממשלתית.

המדיניות הנוכחית אינה מוכיחה עצמה כאפקטיבית בחילוף מעוני. לפני ההתערבות הממשלתית, בגביית מיסים ובחלוקת קצבאות, שיעורי העוני בישראל קרובים לממוצע במדינות ה-OECD, ואפילו נמוכים ממנו. אולם, לאחר ההתערבות הממשלתית, ישראל ממוקמת במקום האחרון או לפני האחרון (משתנה בנקודות האחוז בכל שנה), עם שיעורי העוני הגבוהים ביותר מבין מדינות המערב, כתוצאה מהקצאה נמוכה ביותר של קצבאות לאוכלוסיות החיות במצוקה כלכלית (המוסד לביטוח לאומי, 2017).

הוועדה למלחמה בעוני (2014) פרסמה שורה של המלצות אשר עלותן כ-7.6 מיליארד ש"ח בשנה למשך עשור על מנת לצמצם את שיעורי העוני בישראל לממוצע במדינות ה-OECD. כמחצית מהמלצות הוועדה יושמו באופן חלקי או מלא. ריכוז הפעולות הממשלתיות והחץ-ממשלתיות לטיפול בעוני בידי גורם אחד, והצבת יעד מדיד לצמצום העוני- הינן מסקנות חשובות ובסיסיות שלא יושמו. לפי מחקר שערך מכון ERI עבור ארגון לתת, עלות העוני למשך היא כ-48 מיליארד ש"ח בשנה. התועלת הכלכלית הצפויה למשך מהשקעת אותם 7.6 מיליארד ש"ח לשנה תסתכם בכ-132 מיליארד ש"ח, כלומר רווח של 64 מיליארד ש"ח ותשואה של 93% על ההשקעה.

אוכלוסייה גדולה מהחיים החברתיים ומהיכולת לשפר את מצבה.

ארגון לתת פועל למעלה מעשור להובלת שינוי בסדר העדיפויות הלאומי ולהפעלת לחץ על הממשלה, וימשיך בכך עד שהממשלה תיקח אחריות כוללת ותיישם מדיניות פרו חברתית שתביא לצמצום ממדי העוני, אי השוויון והפערים החברתיים.

75.6% מהציבור סבורים כי הממשלה היא הגורם האחראי לצמצום העוני, יותר מכל גורם אחר

66% מהציבור תופס את בעיית העוני והפערים החברתיים כנושא הדחוף ביותר לטיפול על ידי ממשלת ישראל (במקום הראשון והשני).

אכזבת הציבור ממדיניות הממשלה

66% מהציבור תופס את בעיית העוני והפערים החברתיים כנושא הדחוף ביותר לטיפול על ידי ממשלת ישראל (במקום הראשון והשני). על אף שמדובר בירידה בהשוואה לשנה שעברה (70.5%), הדחיפות לטיפול בעיית העוני והפערים החברתיים נמצאת עדיין בפער רב מהנושא השני הנתפס כדחוף ביותר, שהוא ביטחון ישראל ואזרחיה (51.4%).

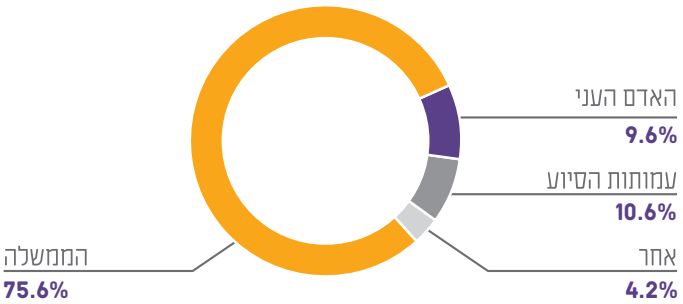
מבין הנושאים הבאים, מהו לדעתך הנושא הדחוף ביותר בו צריכה הממשלה לטפל?

מתוך סקר תפישות הציבור

עוני ופערים חברתיים	במקום הראשון	במקום השני	סה"כ 2018	סה"כ 2017
עוני ופערים חברתיים	34.1%	31.9%	66%	70.5%
ביטחון מדינת ישראל ואזרחיה	33.3%	18.1%	51.4%	55.2%
הקיטוב, האלימות והגזענות בחברה הישראלית	18.5%	15.5%	34%	27.8%
שקיפות ציבורית ומלחמה בשחיתות	6.1%	18.1%	24.2%	21.5%
הסכסוך הישראלי פלסטיני	6.7%	14.5%	21.2%	19.8%
אחר	1.3%	1.9%	3.2%	5.2%

מיהו לדעתך, הגורם האחראי לצמצום העוני?

מתוך סקר תפישות הציבור

מבין הגורמים הבאים, מיהו לדעתך הגורם שבפועל מטפל יותר מכולם בבעיית העוני בישראל?

מתוך סקר תפישות הציבור

אזרחי ישראל מעניקים ציון נכשל לראש הממשלה, לשר האוצר ולשר הרווחה על אוזלת היד וטיפולם הכושל בבעיית העוני

הציבור הישראלי מצביע על אי אמון ביחס לטיפול הממשלתי בעוני. 36.9% מהציבור הרחב סבורים כי הממשלה נמנעת מהצבת יעדים לצמצום העוני מפני שתוצאות לטווח הרחוק אינן מעניינות פוליטיקאים. 35.1% מהציבור סבורים כי הממשלה אינה מעוניינת כלל לטפל בבעיה.

אזרחי ישראל מעניקים ציון נכשל לראש הממשלה, לשר האוצר ולשר הרווחה על אוזלת היד וטיפולם הכושל בבעיית העוני. בסולם 1 עד 10, המבטא את פעילותם לטיפול בבעיית העוני, שר הרווחה, חיים כץ "זוכה" לציון 3.9, שר האוצר, משה כחלון, קיבל את הציון 4.2, ואילו ראש הממשלה, בנימין נתניהו, זכה לציון הנמוך ביותר - 3.2.

35.3% מהציבור חושבים שהשקעה בהורדת יוקר המחיה תוביל להיחלצות מעוני בצורה הטובה ביותר, ירידה בהשוואה לשנה שעברה (39.5%). כחמישית (20.8%) מהציבור סבורים כי יצירת מקומות תעסוקה

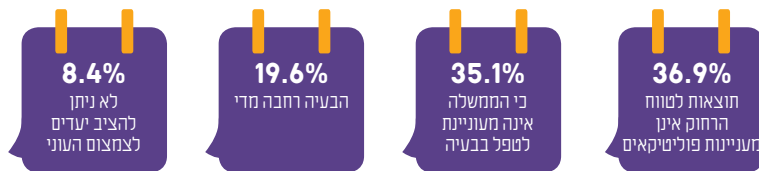
והכשרות מקצועיות יובילו להיחלצות מהעוני, בדומה לשנה שעברה, ו-12.8% מאמינים כי העלאת שכר המינימום תסייע בצורה המשמעותית ביותר.

על אף החשיבות הגבוהה שמייחס הציבור הרחב לטיפול בבעיית העוני, רוב הציבור (72%) סבור כי הנושא נמצא בסדר עדיפויות נמוך או כלל אינו נמצא בסדר העדיפויות הלאומי.

נתמכי הסיוע מבטאים אף הם אכזבה ואי שביעות רצון מהטיפול הממשלתי במצבם. מעל שני שלישים (68.3%) מנתמכי הסיוע כלל אינם שבעי רצון או שבעי רצון במידה מועטה מהטיפול הממשלתי בעוני. 77.4% מנתמכי הסיוע, בדומה לציבור הרחב, סבורים כי הטיפול בבעיית העוני אינו נמצא כלל בסדר העדיפויות של ממשלת ישראל, או שנמצא בסדר עדיפות נמוך.

מדוע לדעתך נמנעת ממשלת ישראל להציב יעדים לצמצום העוני?

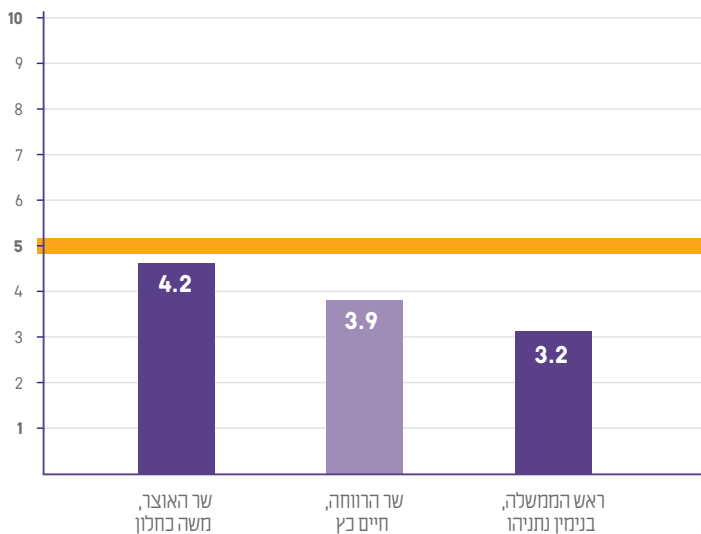
מתוך סקר תפישות הציבור

לפניך רשימה של בעלי תפקידים, עבור כל אחד מהם אנא ציין/י באיזו מידה לדעתך הוא פועל לטיפול בבעיית העוני?

(1- משמעו "כלל אינו פועל לטיפול בבעיה" ו-10- משמעו "פועל במידה רבה מאוד לטיפול בבעיה")

מתוך סקר תפישות הציבור

נכשל!

33.7% מהציבור חושבים שהשקעה בהורדת יוקר המחיה תוביל להיחלצות מעוני בצורה הטובה ביותר

! **מרבית הציבור (84.1%) סבורים כי לוקח לאדם מספר חודשים עד שנה להידרדר לעוני כתוצאה מאובדן מקום עבודה, מחלה או משבר אחר**

חוסר הביטחון הכלכלי, כתוצאה מכך שללא חסכונות או רשת ביטחון אין להם מספיק עתודות להתמודדות עם משבר פיננסי.

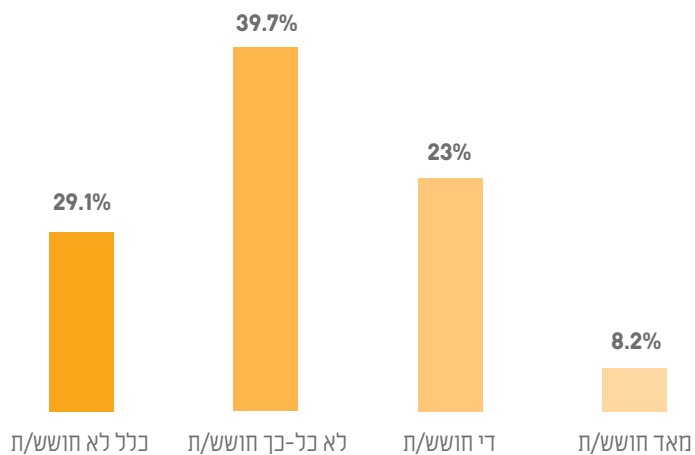
הציבור מכיר בחוסר שוויון ההזדמנויות עמו מתמודדות משפחות החיות במצוקה, מציאות המשעתקת וגורמת למעבר בין דורי של העוני. 59.1% מהציבור מאמינים כי ישנו סיכוי גבוה או גבוה מאוד שילד הגדל במשפחה ענייה, יהפוך להיות מבוגר עני בעתידו.

הציבור הרחב מרגיש חשוף ומבטא חשש מפני הידרדרות למצוקה כלכלית ועוני. 31.2% מהציבור די חוששים, או חוששים מאוד, שמשפחתם תידרדר למצוקה כלכלית בשנה הקרובה. מרבית הציבור (83.9%) סבורים כי לוקח לאדם מספר חודשים עד שנה להידרדר לעוני כתוצאה מאובדן מקום עבודה, מחלה או משבר אחר. הנתונים הללו מבטאים את השברירות של מעמד הביניים בישראל ואת תחושת

מדיניות הממשלה מנציחה ומחמירה את בעיית העוני

באיזו מידה את/ה חושש/ת שאת/ה ומשפחתך עלולים להתדרדר למצוקה כלכלית בשנה הקרובה?

מתוך סקר תפיסות הציבור

! **רוב הציבור (72.5%) סבור כי הנושא נמצא בסדר עדיפויות נמוך או כלל אינו נמצא בסדר העדיפויות הלאומי**

מהו לדעתך התחום שההשקעה בו תוביל להיחלצות מהעוני בצורה הטובה ביותר?

מתוך סקר תפיסות הציבור

2017	2018	
39.5%	35.3%	צמצום יוקר המחיה
20.1%	20.8%	יצירת מקומות תעסוקה והכשרות מקצועיות
14.1%	12.8%	העלאת שכר המינימום
7.6%	9.4%	העלאת הקצבאות
6.5%	9.4%	צמצום הפערים בחינוך
5.1%	5.6%	הרחבת היצע הדיור והגדלת מלאי הדיור הציבורי
1.7%	1.4%	הנגשת מערכת הבריאות בצורה שוויונית לכלל האוכלוסייה
2.3%	3%	אחר
3.1%	2.3%	לא יודע

בסדר העדיפויות הלאומי של ממשלת ישראל הנוכחית, היכן ממוקם לדעתך הטיפול בבעיית העוני?

מתוך סקר תפיסות הציבור

2017	2018	
32.4%	27.9%	כלל לא נמצא בסדר העדיפויות
45%	44.1%	סדר עדיפות נמוך
18.5%	21.8%	סדר עדיפות בינוני
4.1%	6.2%	סדר עדיפות גבוה

62.1% מהעמותות השותפות מחלקות מזון לפחות פעם אחת בשבוע, כאשר 27.4% מעניקות סיוע מדי יום

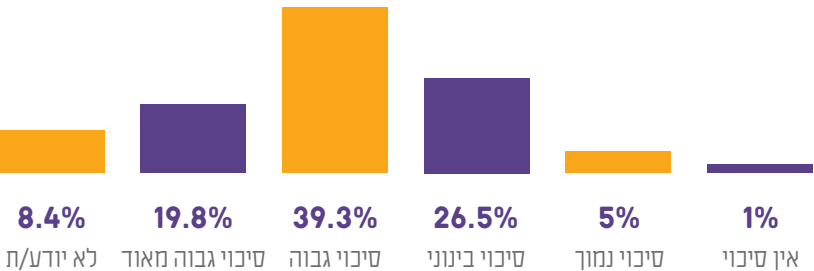
תוך כמה זמן לדעתך אדם עלול להידרדר לעוני כתוצאה מאובדן מקום עבודה, מחלה או משבר אחר?

מתוך סקר תפיסות הציבור

	2018	2017
מספר חודשים	61.9%	54%
שנה	22%	22.2%
שנתיים	7%	12.1%
בין שנתיים לחמש שנים	7.4%	8.4%
בין חמש שנים לעשר שנים	1%	1.8%
מעל עשר שנים	0.7%	1.5%

מהם סיכויי של ילד הגדל במשפחה ענייה, להפוך להיות מבוגר עני בעתיד?

מתוך סקר תפיסות הציבור

59.8% מהציבור מאמינים כי ישנו סיכוי גבוה או גבוה מאוד שילד הגדל במשפחה ענייה, יהפוך להיות מבוגר עני בעתידו

עמותות המזון

כתוצאה מאוזלת ידה של ממשלת ישראל והפקרתה את האזרחים העניים ביותר הנמצאים באי ביטחון תזונתי, קמו מאות ארגונים בחברה האזרחית העוסקים בחלוקת מזון וממלאים את החלל הריק שמותירה הממשלה.

ארגון לתת הינו בנק מזון ארצי הפועל מזה 22 שנה ומהווה ארגון גג ל-180 עמותות שותפות ב-105 יישובים בכל המגזרים בחברה הישראלית. 62.1% מהעמותות השותפות מחלקות מזון לפחות פעם אחת בשבוע, כאשר 27.4% מעניקות סיוע מדי יום. ישנה עלייה בשיעור של 13.7% משנה שעברה במספר העמותות המעניקות סיוע של לפחות פעם בשבוע (54.6%). על אף הקושי הרב בחלוקת מזון פעם בשבוע, עמותות המזון רואות את המצוקה הקשה של נתמכי הסיוע ועושות ככל שביכולתן על מנת לספק להם מזון בתדירות גבוהה ככל שניתן.

למרות העלויות הגבוהות של חלבון מן החי (עוף, בשר, דגים וכו'), העמותות משקיעות משאבים רבים על מנת

באיזו תדירות העמותה מעניקה סיוע במזון לנזקקים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

	2018	2017
כל יום	27.4%	26.3%
פעם בשבוע	34.7%	28.3%
פעם בשבועיים	16.8%	15.2%
פעם בחודש	21.1%	30.2%

82.1% מעמותות המזון מספקות שירותים נוספים מלבד מזון

מהם השירותים הנוספים שהעמותות מספקות?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

21.1%

תמיכה נפשית

37.9%

ריהוט וציוד לבית

44.2%

ספרים וציוד לבית הספר

61.1%

ביגוד

21.1%

אחר

4.2%

מתן הלוואות

15.8%

הכוונה תעסוקתית/ הכשרות מקצועיות

18.9%

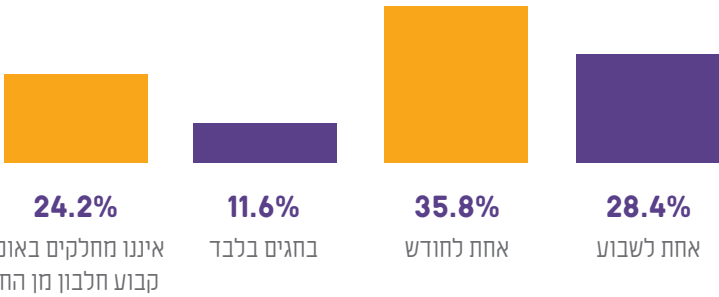
טיפולים רפואיים/ מימון תרופות

64.2% מעמותות המזון מחלקות לנתמכי הסיוע חלבון מן החי לפחות אחת לחודש באופן קבוע

באיזו תדירות העמותות מחלקות חלבון מן החי (עוף/ בשר/ דגים) לנתמכי הסיוע?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

האם, בנוסף למזון, העמותות מספקות לנזקקים מוצרים או שירותים אחרים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

2017	2018	
72.7%	82.1%	כן
27.3%	17.9%	לא

42.1% מעמותות המזון מתאימות את הרכב הסל לצרכי הנתמכים

שומרות על חיסיון שמות נתמכי הסיוע והמידע אודותיהם. כמו כן, מחויבות העמותות לחלוקה מכבדת לנתמכים, בין אם בחלוקה ישירה לבתי הנתמכים באמצעות מתנדבים (61.1%) ובין אם בחלוקה מכבדת בתוך מבנה העמותה (67.4%). 42.1% מעמותות המזון מתאימות את הרכב הסל לצרכי הנתמכים.

ארגון לתת והעמותות השותפות מחויבים לקוד אתי המהווה מצפן מוסרי ומתווה אמות מידה משותפות לנורמות של התנהגות ראויה. ערכי היסוד המובאים בקוד האתי ממוצבים ברובד העומד מעל דרישות החוק. אחד מערכי היסוד הבולטים המופיעים בקוד האתי הוא המחויבות לשמירה על כבוד האדם בהענקת הסיוע. הרוב המכריע (93.7%) של עמותות המזון

באילו מהאמצעים הבאים נוקטת העמותה על מנת לשמור על כבוד הנתמכים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון
הסכום גבוה מ-100% מכיוון שיתן היה לענות יותר מתשובה אחת

אחר

העמותה מתאימה את הרכב סל המזון לצרכי הנתמכים

העמותה מקיימת חלוקה ישירה לבתים באמצעות מתנדבים

העמותה מקיימת חלוקה מכבדת בתוך מבנה העמותה

העמותה שומרת על חיסיון שמות הנתמכים והמידע

נתמכי הסיוע

עמותות המזון תומכות בקבוצות האוכלוסייה המוחלשות והפגיעות ביותר בחברה הישראלית, בהן: קשישים, נכים, חולים, משפחות חד הוריות ומשפחות ברוכות ילדים. משפחות ברוכות ילדים מהוות 38.2% מנתמכי הסיוע. כרבע (25.2%) מהמשפחות הנתמכות הינן חד הוריות ו-22.3% הינם קשישים וניצולי שואה.

65% מנתמכי הסיוע הם נתמכים כרוניים, כלומר מקבלים סיוע במזון מעל לשנה, עלייה בשיעור של 24.5% בהשוואה לשנה שעברה (52.2%). ישנה ירידה בשיעור של 48% באחוז הנתמכים באופן חד פעמי בחגים בלבד (14% השנה בהשוואה ל-26.9% אשתקד). מציאות זו מצביעה על כך שהצורך של נתמכי הסיוע עולה והם מתקשים לצאת מהמצב הקשה אליו נקלעו.

כרבע (25.3%) מעמותות המזון מעידות כי מצבם של נתמכי הסיוע החמיר בשנה האחרונה, עלייה בהשוואה לשנה שעברה (19.2%). 79.2% ממנהלי העמותות שהעידו על החמרה, מציינים כי זו מתבטאת בכך שהנתמכים פונים בבקשה לסיוע בתדירות גבוהה יותר,

כרבע (25.2%) מהמשפחות נתמכות הסיוע הינן חד הוריות

69.7% מנתמכי הסיוע מופנים לעמותה על ידי עובדות סוציאליות ברשויות המקומיות

בין מקבלי הסיוע מהעמותה, מהו שיעור הנתמכים המצויים במצבים הבאים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

2017	2018	
52.2%	65%	נתמכים כרוניים (מעל שנה)
20.9%	21%	נתמכים במצב משבר זמני (מקבלים סיוע עד שנה)
26.9%	14%	נתמכים באופן חד פעמי (למשל בחגים)

האם חל שינוי במצבם של מקבלי הסיוע מהעמותה בשנת 2018 לעומת 2017?

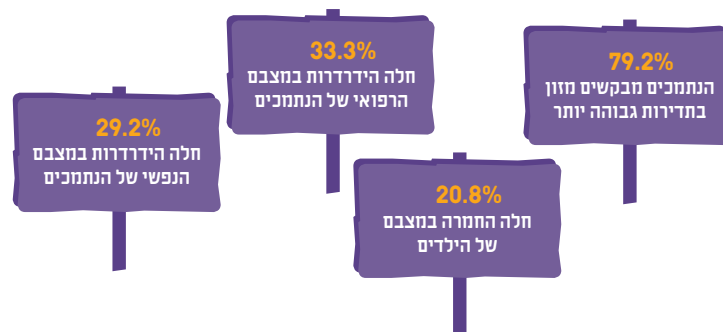
מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

2017	2018	
8.5%	7.3%	מצבם השתפר
72.3%	67.4%	מצבם נותר ללא שינוי
19.2%	25.3%	מצבם החמיר

באיזה אופן מתבטאת ההחמרה?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

בהתייחס לכל אחת מהקבוצות הבאות, ציין/י איזה אחוז הם מהווים מכלל הנזקקים הפונים לקבלת סיוע מהעמותה

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

הסכום גבוה מ-100% מכיוון שמשפחה יכולה להשתייך ליותר מקבוצה אחת

15.1% עולים חדשים

22.3% קשישים וניצולי שואה

25.2% משפחות חד הוריות

38.2% משפחות ברוכות ילדים

14.5% חולים כרוניים

12.8% נכים ובעלי מוגבלויות

14.9% משפחות שהשתייכו למעמד הביניים בחמש השנים האחרונות

מנהלי עמותות המזון מעידים כי אינם מצליחים לסייע ל-17.3% מהפונים בבקשת סיוע מהעמותה

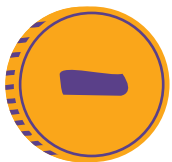

65% מנתמכי הסיוע הם נתמכים כרוניים

האם במהלך שנת 2018 חל שינוי (גידול/ קיטון) בדרישת נזקים למזון לעומת 2017?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

3.2%

חל קיטון בדרישה

22.1%

לא חל שינוי

74.7%

חל גידול בדרישה

הצהרות מנהלי עמותות המזון אודות שיעורי היחלצות מעוני בקרב נתמכי הסיוע

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

10.8%

מהו שיעור הנתמכים שנחלצו מהעוני בחמש השנים האחרונות?

8.3%

מהו להערכתך שיעור הנתמכים, מכלל נתמכי הסיוע בעמותה כיום, שיפסיקו להזדקק לשירותי העמותה בעתיד בעקבות שיפור במצבם?

40.4% מעמותות המזון מעידות כי כמות התרומות ירדה בהשוואה לשנה שעברה, למרות הגידול בדרישות מצד הנזקקים

תמיכה בפעילות העמותות

גידול בכמות המשפחות הנזקקות לסיוע במזון, מיעוט המשפחות המצליחות להיחלץ ממצבן ועליה בתדירות הצורך במזון, מגדילים את הנטל על עמותות המזון מדי שנה, וללא סיוע מספק מגופים ממשלתיים ומהרשויות המקומיות, הן נאלצות למצוא דרכים נוספות לגייס משאבים על מנת לסייע למשפחות אלה.

69.7% מנתמכי הסיוע הופנו לקבל מזון מהעמותה על ידי עובדות סוציאליות ברשויות המקומיות, אך עם זאת, 43.2% בלבד מהעמותות השותפות זוכות לקבל תמיכה כלשהי מהרשות המקומית. מבין כלל ההכנסות הכספיות שהתקבלו בעמותות המזון בשנה האחרונה, מנהלי העמותות מעידים כי 17.9% בלבד מגיעים מתמיכה ממשלתית בפעילות העמותה.

40.4% מעמותות המזון מעידות כי כמות התרומות ירדה בהשוואה לשנה שעברה, למרות הגידול בדרישות מצד הנזקקים. 58.5% בממוצע מתקציב המזון של העמותות מגיע ממזון שנתרם מהצלת מזון ו-41.5% הוא מזון שנרכש על ידי העמותות, בדומה לשנה שעברה (57% ו-43% בהתאמה). מתוך כלל המזון שמקורו בהצלת מזון, 44.1% מגיע מארגון לתת, 23.2% מגיע מלקטי ישראל ו-16.7% מגיע מעסקים מקומיים. פוטנציאל הצלת המזון מתעשיית המזון אינו ממומש בעקבות מודעות נמוכה לנושא, חסמים רגולטוריים,

מחסור בתקציבים להקמת תשתיות לוגיסטיות וחשש של חברות מפני פגיעה במוניטין או במכירות. ארגון לתת ואיגוד המזון בהתאחדות התעשיינים החלו לקדם השנה הצעת חוק להגדלת שיעור הזיכוי במס בגין תרומות מזון לגובה של 50%, במקום 23% כיום (גובה מס חברות). מטרת החוק היא לתת תמריץ ליצרנים, משווקים ויבואנים העוסקים במזון ומגדלי תוצרת חקלאית ומזון מן החי, לתרום עודפי מזון לארגונים שעוסקים בחלוקת מזון ללא תמורה, על מנת שיחלקו אותם לנזקקים הסובלים מאי ביטחון תזונתי.

בנוסף, השנה עבר בכנסת חוק עידוד הצלת מזון בקריאה שניה ושלישית הקורא להסרת האחריות המשפטית על גופים התורמים מזון בתום לב, לאחר שנים רבות של ניסיונות לקידום הנושא. החוק עשוי לעודד חברות וארגונים לתרום מזון במקום להשמידו, ולהעלות את כמות המזון המונצל ומחולק למשפחות נזקקות.

במידה וארגון לתת לא יוכל להמשיך לתמוך בעמותות המזון, 40% מעידים כי יאלצו לצמצם את כמות המזון בסלי המזון ו-36.8% מעידים כי יאלצו להוריד נתמכים מסיוע באופן יזום. 13.7% מעמותות המזון יאלצו במקרה כזה להפסיק את פעילותן לחלוטין.

במידה וארגון לתת לא יוכל להמשיך לתמוך בעמותות המזון, 40% מעידים כי יאלצו לצמצם את כמות המזון בסלי המזון ו-36.8% מעידים כי יאלצו להוריד נתמכים מסיוע באופן יזום

האם מחלקת הרווחה של הרשות המקומית מעניקה תמיכה לעמותות?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

האם ב- 2018 חל שינוי בכמות התרומות הכספיות שהגיעו לעמותות לעומת 2017?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

	2018	2017
כמות התרומות עלתה	11.7%	8.7%
לא חל שינוי	47.9%	46.2%
כמות התרומות ירדה	40.4%	45.1%

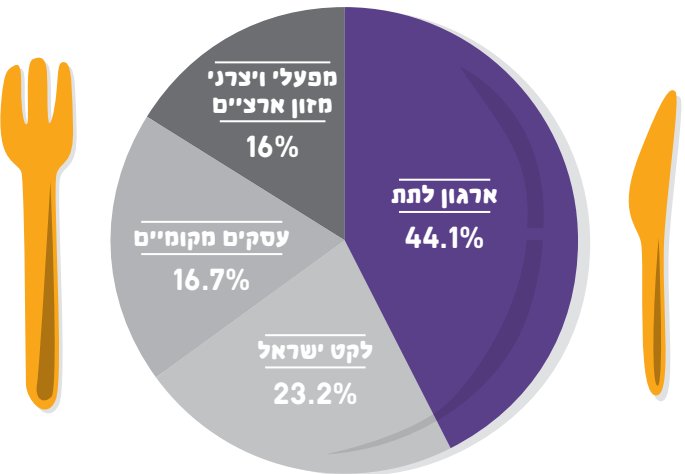
כיצד מתחלק תקציב המזון של העמותות?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

	2018	2017
מזון שנתרם מהצלת מזון	58.5%	57%
מזון שנרכש ע"י העמותה	41.5%	43%

מתוך כלל המזון שהעמותה מחלקת שמקורו בהצלת מזון, איזה אחוז מגיע מהגופים הבאים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

כיצד תושפע לדעתך פעילות העמותה במידה וארגון לתת לא יוכל להמשיך לתמוך בה ולסייע במוצרי מזון?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

	2018	2017
צמצום כמות המזון בסלי המזון	40%	46.1%
הורדה יזומה של נתמכים מסיוע שוטף	36.8%	24.7%
העמותה תאלץ להפסיק את פעילותה לחלוטין	13.7%	22.5%
פעילות העמותה לא תשתנה	5.3%	6.7%
אחר	4.2%	0%

מדד העוני הרב-ממדי

תלות, ייאוש ומצוקה רגשית בקרב נתמכי הסיוע

חשים שהיחס אותו הם מקבלים הינו מכבד ומקצועי. כמחצית (50.7%) מנתמכי הסיוע מרגישים שהמצוקה הכלכלית מונעת מהם ומילדיהם אפשרות להיות חלק מהחברה והקהילה.

כאשר ביקשנו מנתמכי הסיוע לענות על השאלה, מהו עוני עבורם, עלו תשובות רבות המתארות תחושות ורגשות המבטאים מצוקה רגשית והדרה חברתית, ובהם: "השפלה", "בושה", "חוסר ודאות", "בדידות", מרגישה שלא "מכבדים אותי", "תלות מוחלטת במוסדות ובשכנים", "חוסר אונים", שקיפות בעולם".

מעבר למחסור הפיזי בצרכים בסיסיים, מלווים החיים בעוני ברגשות קשים, בתחושת חוסר שליטה והשפלה, בתלות מתמשכת בגורמים חיצוניים וביתורים יומיומיים.

כשני שלישים (66.3%) מנתמכי הסיוע מרגישים תלות במידה רבה או במידה רבה מאוד בסיוע של גופים כמו ביטוח לאומי, עמותות סיוע, רווחה, משפחה, חברים וכו'. 47.3% מנתמכי הסיוע מתארים את היחס שהם מקבלים ממוסדות ממשלתיים שתפקידם הענקת סיוע למשפחות במצוקה כקר ואדיש, 13.6% מתארים את היחס כמזלזל ומשפיל ו-39.1% בלבד

מהו עוני עבורך?
"שקיפות בעולם"

מדד העוני הרב-ממדי

ממצאי מדד העוני הרב-ממדי, אשר פותח על ידי מכון ERI עבור ארגון לתת, מפורסמים זו השנה החמישית ברציפות. להבדיל מקו העוני הרשמי, המגדיר (ובהתאם מודד) עוני אך ורק על בסיס הכנסת משק הבית, מדד העוני הרב-ממדי נסמך על תפיסה שונה בתכלית של משמעות מושג העוני.

העיקרון המנחה של המדד הוא, שעל מנת להעריך האם משק בית נתון בעוני, יש להירשם לשלוש שאלות יסוד:

1. מהם הצרכים החיוניים הנדרשים למבוגרים ולילדים על מנת להתקיים בכבוד במדינת ישראל?
2. כיצד יש למדוד את מידת המחסור של בני משק הבית ביחס לצרכים אלו?
3. החל מאיזו מידת מחסור בתחומי החיים השונים יש להגדיר משק בית (על כלל הנפשות בו) כנתון בעוני?

במילים אחרות, המדד הרב-ממדי מגדיר עוני כמצב של מחסור משמעותי ביחס לצרכים ותנאי החיים החיוניים לקיום בכבוד. ספציפית, המדד אומד את מידת המחסור של משקי בית בהקשר של 5 ממדים המרכיבים, לתפיסתנו, את רווחתם של אנשים: דיור, חינוך והשכלה, בריאות, ביטחון תזונתי והיכולת להתמודד עם יוקר המחיה.

בעקבות הניסיון המצטבר מהשנים הקודמות, המדד עבר השנה שני עדכונים מתודולוגיים מהותיים: הראשון הוא מעבר ממדד הבוחן עוני ברמת הבגירים באוכלוסייה, למדד הבוחן עוני ברמת משק הבית, תוך מדידה ישירה ושקלול של ביטויים למחסור בתחומי החיים השונים הן בקרב הילדים והן בקרב המבוגרים במשק הבית; השני הוא הרחבת האינדיקטורים לאיתור מחסור ממשי במילוי הצרכים החיוניים, ובמקביל הורדת ההסתמכות על האינדיקטור העקיף של הכנסה פנויה למשק הבית.

המעבר למדידת עוני ברמת משקי בית משקפת את האופן שבו אנשים מתארגנים מבחינה כלכלית במציאות, וכן את התלות ההדדית שיש בין בני משק בית אחד. כמו כן, היא מאפשרת שפה אחידה עם המוסדות הרשמיים האחראיים לטיפול בעוני בישראל. במקביל, הורדת ההסתמכות על אינדיקטור ההכנסה מחזקת את תפיסת העוני הייחודית של המדד הרב-ממדי, המשקללת ביטויים ממשיים של מחסור בתחומי חיים שונים, ומבדילה אותו עוד יותר מקו העוני הרשמי-המגדיר ומודד עוני אך ורק על בסיס הכנסת משק הבית.

איך לקרוא את המדד?

מדד העוני הרב-ממדי מציג שני סוגים של נתונים:

1. נתונים אודות שיעורי המחסור בכל אחד מ-5 הממדים:
 - המדד מעניק לכל משק בית ניקוד המייצג את מידת המחסור של בני משק הבית ביחס לאותו ממד. ניקוד המחסור נע על סקלה של 1-5 בהתאם לסיווג הבא:

- 1 = מחסור חמור מאד
- 2 = מחסור חמור
- 3 = מחסור
- 4 = מחסור קל
- 5 = העדר מחסור

- בממצאים שיוצגו להלן נציג עבור כל ממד את שיעור משקי הבית והנפשות הנמצאים במחסור על פי הסקלה לעיל- המהווה אומדן לשיעור האמיתי באוכלוסייה.

2. נתונים אודות שיעור ומספר הנמצאים בעוני:

- המדד מעניק לכל משק בית ניקוד משולב הקובע האם הוא נמצא במצב של עוני חמור, עוני או העדר עוני, על בסיס מידת המחסור בה הוא נתון בכל אחד מהממדים.
- בממצאים שיוצגו להלן נציג את שיעור ומספר משקי הבית, הבגירים, הילדים והנפשות (בגירים וילדים) הנתונים בעוני- המהווים אומדנים לשיעורים האמיתיים באוכלוסייה.

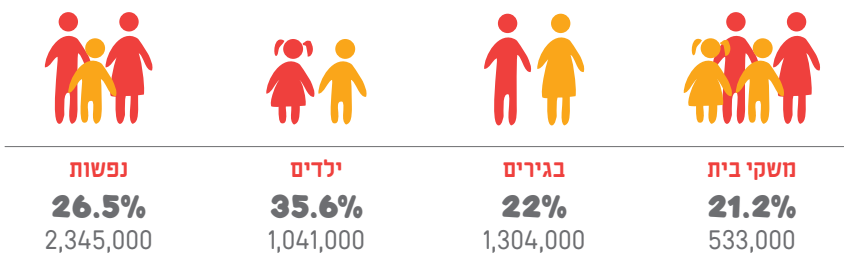

1. משק בית הוא אדם אחד או מספר אנשים המהווים יחד יחידה כלכלית- בדרך כלל בני משפחה גרעינית אחת.

2. הסבר מלא לגבי המתודולוגיה המדעית של המדד והעדכונים שהוכנסו בו השנה מופיע בדו"ח המלא בקישור latet.org.il

שיעורי העוני הרב-ממדי בישראל 2018

הפקנו את שיעורי העוני לשנת 2018 באמצעות חישוב שיעורי העוני במדגם והתאמתם לנתונים העדכניים ביותר של הדמוגרפיה הישראלית^{3,4}

לא נמצאו הבדלים מובהקים סטטיסטית בין שיעורי העוני הרב-ממדי של 2018 בהשוואה ל-2017. התמונה המצטיירת מניתוח נתוני המדד הרב-ממדי ב-5 השנים האחרונות מצביעה על כך שגודל בעיית העוני, כשמודדים אותה בשיטה רב-ממדית, הינו גבוה באופן עקבי משיעורי העוני הרשמיים של ביטוח לאומי.

3. בהתבסס על נתוני הלמ"ס העדכניים ביותר:

א. אוכלוסיית ישראל באפריל 2018 מתוך "מדינת ישראל במספרים" לרגל 70 שנה להקמתה" - למ"ס 2018

ב. חלוקת האוכלוסייה בישראל לפי גילאים (ילדים 0-17, בגירים +18) מתוך לוח 2.3, השנתון הסטטיסטי לישראל - למ"ס 2018

ג. משקי בית בישראל ב-2017 בחלוקה לקבוצות אוכלוסייה מתוך לוח 5.1, השנתון הסטטיסטי לישראל - למ"ס 2018

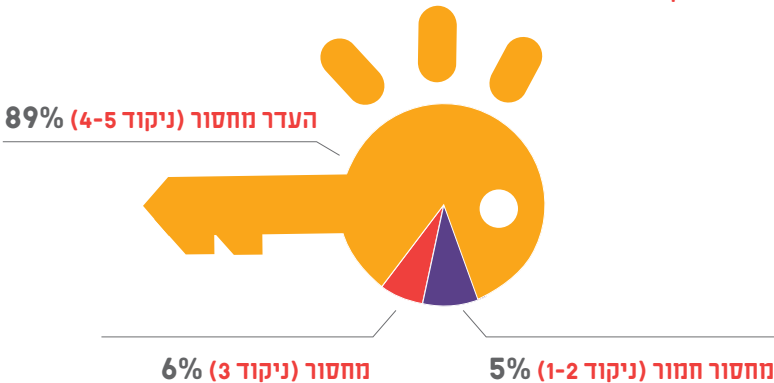
4. שיעורי העוני המוצגים כאן עבור משקי בית, ילדים ונפשות הם אומדנים המתבססים על ממצאי המדד, לאחר תיקון דגימת חסר של משקי בית עם ילדים במגזר הערבי. הרחבה בנושא ניתן למצוא בפרק המתודולוגי.

שיעורי המחסור ב-5 הממדים⁵

דיור

- ניקוד הדיור מחושב על סמך חמישה אינדיקטורים:
1. מצב בסיסי: האם יש לבני משק הבית קורת גג קבועה?
 2. צפיפות: מספר הנפשות הממוצע לחדר בבית וקיום חדרים נפרדים להורים וילדים (מעל גיל 3).
 3. איכות: קיומם של ליקויים חמורים בבית שאינם מתוקנים מסיבות כלכליות.
 4. נגישות: היעדר יכולת כלכלית להגיש את הבית עבור בן משק בית הזקוק לכך (למשל: היעדר גישה לכיסא גלגלים, העדר מקלחון מותאם וכד').
 5. פגיעות: המידה בה בני משק הבית נמצאים בסיכון לאבד את מקום מגוריהם מסיבות כלכליות.

שיעורי משקי הבית במחסור

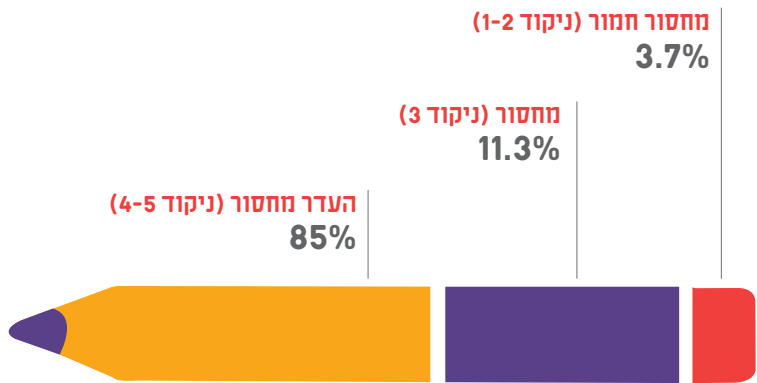
סה"כ משקי בית במחסור – 11%
סה"כ נפשות במחסור – 17.6%

5. בהמשך להערה הקודמת, בשיעורי המחסור לא ניתן היה לעשות תיקון לדגימת החסר של משקי בית עם ילדים במגזר הערבי, ולכן אנו מעריכים שהם אומדים בחסר את שיעורי המחסור האמיתיים באוכלוסייה. הרחבה בנושא ניתן למצוא בפרק המתודולוגי.
 6. כאן ובהמשך, כאשר שיעור הנפשות במחסור גדול משיעור משקי הבית במחסור, הדבר מצביע על כך שמשקי הבית במחסור נוטים להיות גדולים (עם מספר נפשות גבוה).

חינוך והשכלה

- ממד החינוך וההשכלה נסמך על שקלול שני רכיבים:
 - רכיב השכלת מבוגרים הכולל שני אינדיקטורים (המשוקללים לפי המבוגר בעל המחזור הגדול ביותר בהשכלה במשק הבית):
 - רמת ההשכלה התיכונית הפורמאלית בקרב מבוגרים (מעל גיל 18) במשק הבית ומידת הוויתור שהם עושים כיום על השלמת השכלה עקב סיבות כלכליות.
 - רכיב חינוך ילדים הכולל שני אינדיקטורים עיקריים:
 - היעדרות ילדים מבית הספר על רקע מצב כלכלי.
 - ויתורים מסיבות כלכליות על צרכים חיוניים בתחום החינוך בהתאם לגיל הילדים כגון: חוגים, טיולים, שיעורים פרטיים, ציוד בסיסי לבית הספר ועוד.

שיעורי משקי הבית במחסור

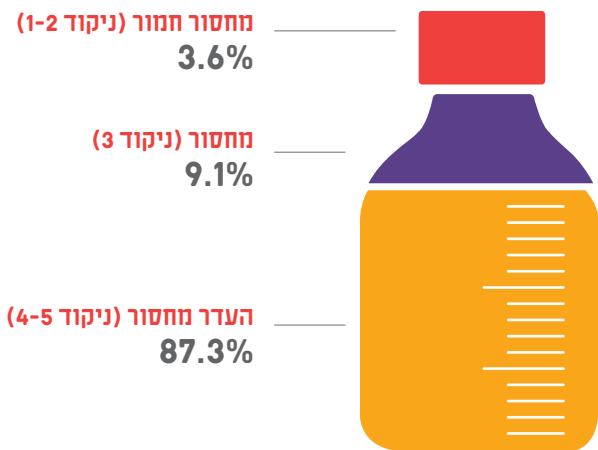
סה"כ משקי בית במחסור – 15%
סה"כ נפשות במחסור – 20.5%

בריאות

ממד הבריאות נסמך על ארבעה אינדיקטורים:

- היכולת הכלכלית לרכוש ביטוח משלים או פרטי עבור בני משק הבית הזקוקים לכך.
- היכולת הכלכלית לשלם על השירותים הרפואיים הנחוצים לתפקוד בני משק הבית.

שיעורי משקי הבית במחסור

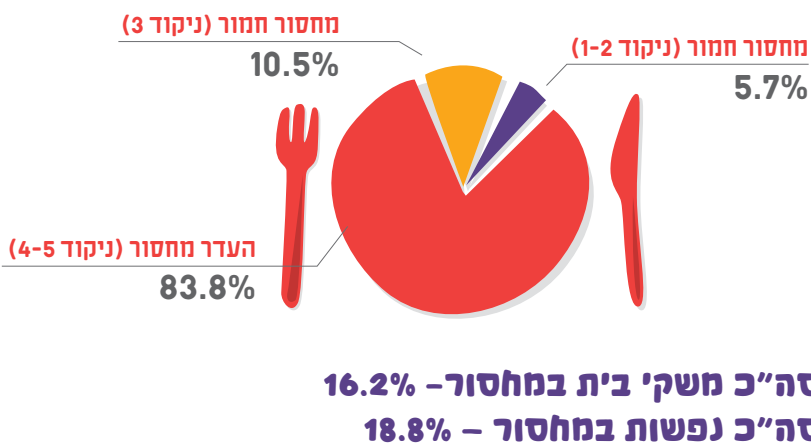

סה"כ משקי בית במחסור – 12.7%
סה"כ נפשות במחסור – 13.1%

ביטחון תזונתי

שיעורי המחסור בממד זה נקבעו על פי שאלון שפותח על ידי משרד החקלאות האמריקאי⁷ ואומץ על ידי המוסד לביטוח לאומי בישראל⁸. השאלון בוחן את מידת הביטחון התזונתי של משקי בית באמצעות 18 שאלות, הבודקות נגישות לכמות ואיכות נאותה של מזון. השאלון מעניק לכל משק בית ניקוד המתחלק ל-4 טווחים, המציינים 4 קטגוריות של ביטחון תזונתי: עבור משקי בית ללא ילדים מתחת לגיל 18 (10 שאלות) - ביטחון תזונתי (0-2), אי ביטחון תזונתי ללא רעב (3-5), אי ביטחון תזונתי עם רעב מתון (6-8) ואי ביטחון תזונתי עם רעב (9-10).

שיעורי משקי הבית במחסור

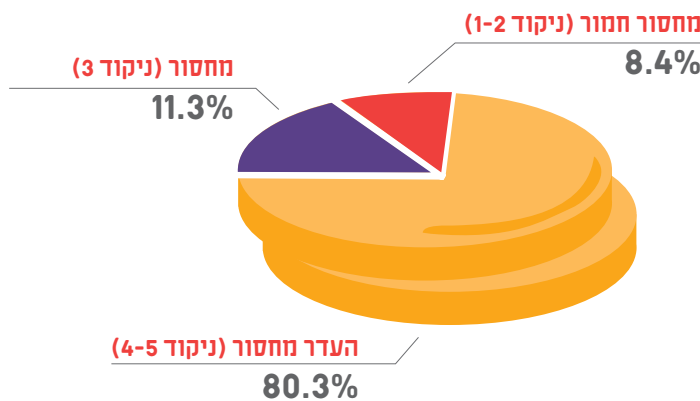
7. Guide to Measuring Household Food Security - Revised 2000 - Bickel et al, USDA.
 8. לדוגמא: סקר ביטחון תזונתי 2016 - אנדבלד ושות', המוסד לביטוח לאומי

יוקר המחיה

על מנת לאמוד מחסור בממד זה התייחסנו לאינדיקטורים משני סוגים, על פי חומרת הפגיעה ביכולת לעמוד ביוקר המחיה ובתנאי מחייה בסיסיים:

- אינדיקטורים "קשים":**
 - היעדר יכולת כלכלית לחמם את הבית
 - פיגורים בתשלומי חשבונות
 - ניתוק חשמל/מים בגלל אי עמידה בתשלומים
 - פיגורים בתשלומי חובות
 - פינוי מדירה, עיקולים או קיום תביעות משפטיות עקב חובות
 - מחסור בבגדים ונעליים במידה המתאימה ובמצב טוב
- אינדיקטורים "רכים":**
 - היעדר יכולת כלכלית לקרר את הבית באמצעות מזגן
 - היעדר יכולת כלכלית לצאת לבילוי מחוץ לבית (סרט, אירוע ספורט וכד') פעם בשלושה חודשים לפחות

שיעורי משקי הבית במחסור

סה"כ משקי בית במחסור - 19.7%
סה"כ נפשות במחסור - 25.1%

עמותות שותפות

ארגון לתת פועל בשיתוף פעולה עם רשת של כ-180 עמותות וארגונים שונים (בתי תמחוי, אגפים לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות). ב-105 יישובים בפריסה ארצית ובכל המגזרים בחברה הישראלית.

עיר	עמותה	טלפון	כתובת משרדי העמותה
אבו סנאן	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	ת.ד 6 ג'ולים 24980
אופקים	בית התבשיל	08-9926034	המלאכה 3848 ת.ד 799 אופקים
אור יהודה	סח"י (נכ"ח)	050-8945570	אריק איינשטיין 48, אור יהודה
אום אל פאחם	אמנינא	02-6704416	ת"ד 8718 אום אל פחם מיקוד 30010
אילת	יד רוז'ה	08-8679201	רחוב אילות 56 מרכז רסקו, ת.ד. 382
אלעד	עורו משנתכם	03-5040720	אבטליון 11, אלעד
אריאל	חסד לחיים	050-6226902	גליל 34, אריאל
ארצי	נכי ישראל	03-9415540	סחרוב 17, ראשל"צ
אשדוד	אהבת חסד	073-7078211	אוהל יהושע 5, ירושלים
אשדוד	חסדי איילה	077-4450308	החיד"א 16, אשדוד
אשדוד	עמותת חמד	077-9103282	הציוניות 3/29 אזור הסיטי, אשדוד
אשקלון	מתן בסתר	08-6845935	ת.ד. 5163, אשקלון
באקה אל גרביה	אלופא ואל אמל (שמחה ותקווה)	04-6382723	ת.ד. 1065 מיקוד 3010000
באקה אל גרביה	פי סאביל אללה- מחלקה לשירותים חברתיים	04-6286573	המחלקה לשירותים חברתיים, ת.ד. 309 באקה אל גרביה 30100
באר שבע	אלגימאהיר	08-6288831	ת.ד. 15061 באר שבע, 84120
באר שבע	בית מוריה	08-6288812	מנדל מוכר הספרים 1, ת.ד. 4586 מיקוד 81144
באר שבע	קרן עזרה לעולים נזקקים	08-6276252	רחוב ההסתדרות 2, באר שבע
באר שבע	באר שובע	08-6412544	בני אור 68, באר שבע, ת.ד. 6043 באר שבע 64160
בית ג'אן	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	ת.ד 6 ג'ולים 24980
בית שאן	עולם חסד יבנה-אש"ל אברהם	04-6581726	רחוב החבצלת 4, בית שאן
בית שמש	ארגון ובנה	02-9999830	רחוב יצחק רבין 2 קניון נעימי בניין A קומה 3
בית שמש	אהבת חסד	073-7078211	אוהל יהושע 5, ירושלים

עיר	עמותה	טלפון	כתובת משרדי העמותה
בני ברק	חסדי נעמי	03-6777777	בר יוחאי 10, בני ברק
בני ברק	אהבת חסד	073-7078211	אוהל יהושע 5, ירושלים
בת ים	אוהבים	03-6591220	הלפר 27, בת ים
בת ים	ברכת הכהן	03-5065389	חלמית 7, בת ים
בת ים	עזר מציון	03-6595070	חביבה רייק 3, בת ים
ג'ולים	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	ת.ד 6 ג'ולים 24980
גבעתיים	המחלקה לשירותים חברתיים	03-5722211	סירקין 20, גבעתיים
גדרה	המחלקה לשירותים חברתיים	08-8593570/71/64	פינס 4, גדרה
דימונה	מפעל חיים	3656*	רח' המכבים, מוקד יוספטל, דימונה
דימונה	מלב אל לב	052-2761200	ציפורי 35, דימונה ת.ד 1164
דלית אל כרמל	נד"א - נכי דלית אל כרמל	04-8395659	דאלית אל כרמל רחוב אלבסטיין ת.ד 5368
הוד השרון	רעים	09-7411447	שיקמים 37, הוד השרון
הרצליה	מתנדבי הרצליה	09-9542734	הנדיב 49, הרצליה
חדרה	חכמה ודעת לב חם	04-6222132	רוטשילד 38, חדרה
חדרה	מרכז החסד-חדרה	04-6342619	הגיבורים 68 חדרה ת.ד. 2098
חולון	תנו יד לחבר	03-6517520	ארבע ארצות 24, חולון
חולון	עורו משנתכם	03-5040720	בצלאל 3, חולון
חיפה	בית החסד ע"ש כמיל שחאדה	04-8666235	פל ים 10 חיפה, ת.ד. 175
חיפה	לב ח"ש	04-8672999	יל"ג 7 חיפה ת.ד 5673
חיפה	נותנים באהבה -גמ"ח נוה שאנן	04-8321585	הגליל 58 א, חיפה
חצור הגלילית	עת רחמים	04-6930687	שלמה בן יוסף 531 חצור הגלילית
טבריה	שכן טוב	054-6432299	הכלנית 5, טבריה ת.ד. 1883
טייבה	עטאא	09-8344124	ת.ד. 3757 - מיקוד 30100
טירה	עמותה למען נזקקים-טירה	09-7937028	ת.ד. 3106 טירה
טירת הכרמל	צדקת אבות	04-8574770	הרצל 39, טירת הכרמל
יבנה	בית חב"ד	08-9421665	זמיר וא, יבנה
יבנה	בני ברית	08-9422785	יסוד המעלה 8 אשדוד
יהוד	בית חבד-בית חם	03-5361479	חנה סנש 20, יהוד
ירוחם	המחלקה לשירותים חברתיים	08-6580697	השקד 47 יסמין, ת.ד. 1 ירוחם
ירושלים	יד אליעזר	02-5912222	פולנסקי 12 ירושלים
ירושלים	יד עזרא ושלומית	02-5323211	יואל 20 ירושלים, ת.ד. 5885
ירושלים	ניצב רפאל	02-6796690	מושב חמד ת.ד. 93 מיקוד 50295
ירושלים	עזרת אבות	02-5829984	כיסופין 15 א, שדרות גולדה מאיר, ירושלים
ירושלים	עמותת החסד לב רמות	02-5861456	שכמתן פינת לואי לפסקי - רמות א ת.ד 23901 מיקוד 91239
ירושלים	תכלית האדם	02-6516325	מרכז ספיר 6, ת.ד. 41205

עיר	עמותה	טלפון	כתובת משרדי העמותה
כסיפה	המחלקה לשירותים חברתיים	08-6591338	ת.ד 6421 ב"ש, מיקוד- 84162
כסרא מנדא	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	ת.ד 6 ג'וליס 24980
כפר מנדא	המחלקה לשירותים חברתיים	04-9863003	מועצה מקומית כפר מנדא, 17907
כפר סבא	הזן את הכל- קרן גמ"ח ע"ש פינקרט יעקב ז"ל	09-7652418	הכרמל 63, כפר סבא
כפר סבא	מלא הטנא	09-7463079	גלר 21, כפר סבא
כפר קרע	אלבלר	054-4231562	ת.ד 807 כפר קרע מיקוד 30075
כרמיאל	יד עזרא ושו למית	073-2273719	מושב אליפלט משק 9 צה"ל 1 צפת
כרמיאל	צלחת חמה	04-9582355	המגל 1, כרמיאל
לוד	מפעל החסד - יד ביד	08-9209000	בית הדיון 10, לוד
מבשרת ציון	יד ביד-לקידום מבשרת ציון	02-5335526	רחוב יסמין 69, מבשרת ציון
מגדל העמק	בית התבשיל	04-6443533	שלום עליכם 2 מגדל העמק ת.ד 110
מודיעין עילית	שמחת יצחק	050-5800007	רשב"י 21 מודיעין עילית
מזכרת בתיה	המחלקה לשירותים חברתיים	08-9371130	שד' אליהו 8, מזכרת בתיה
מעלה אדומים	בית חב"ד	02-5354960	נחלים 770, מעלה אדומים
מצפה רמון	שנטי במדבר	03-5103339	סימטת שלוש 17, ת"א
מצפה רמון	המחלקה לשירותים חברתיים	08-6596257	שדרות בן גוריון 1, מצפה רמון
מרום הגליל	המחלקה לשירותים חברתיים	04-6919858	מועצה אזורית מרום גליל ת.ד. 90,000 דואר צפת, מיקוד 13910
נהריה	בית - נריה	04-9513389	הגעתון 2 נהריה ת.ד. 767
נצרת	העמותה לקידום שרותים חברתיים - "אלבסמה"	04-6456422	הגליל 54, נצרת
נצרת עילית	קרן ישמח משה	04-6551346	עמל 10 נצרת עילית
נתיבות	גלגל חוזר	08-9942682	הארזים 82 נתיבות
נתיבות	ברית שלום וחסד	08-6839405	קרית שלום ת.ד. 362
נחניה	נחניה	09-8624442	הרכב 12 א.ת ליד צומת בית ליד, נחניה
נחניה	קופת הצדקה המרכזית	09-7749412	לילנבלום 5, נחניה
סאג'ור	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	ת.ד 6 ג'וליס 24980
עכו	גרעין אומץ עכו	04-9550127	בורלא 42, עכו ת.ד. 2766
עמנאל	חסדי שמואל הנביא	09-9509919	הנדיב 49 ת.ג 6106 הרצליה
עפולה	יד לקהילה	04-8223055	חנה שנס 23 עפולה ת.ד. 14650
ערד	הקרן לפיתוח ערד-יד לערד	08-9102430	פלדה 34, ערד, ת.ד. 563 מיקוד 89104
ערערה בנגב	המחלקה לשירותים חברתיים	08-9971504	ת.ד. 6192 באר שבע
פתח תקווה	חסדי יעקב עזרה לזולת	077-9300667	רח' יוסף נקר 39, פתח תקווה
פתח תקווה	טל חיים	03-9333494	ברנדה 45, פתח תקווה
פתח תקווה	מתנדבים למען הזולת - מיל"ה	03-9092002	בן אליעזר 21, פתח תקווה
צפת	פעילי החסד	04-6970151	נווה אורנים 89, צפת
קצרין	מתן -סיוע בצדקה ברמת הגולן	04-6918426	מושב יונתן, ד.ג רמת הגולן 1241500
קרית אונו	אפשרות	03-5349746	יצחק רבין 28, קרית אונו

עיר	עמותה	טלפון	כתובת משרדי העמותה
קרית ארבע	חסדי אבות	02-9966166	דוד המלך 25, ת.ד. 69
קרית אתא	ארוחה חמה	04-8446324	אינשטיין 12 ת.ד. 429, קרית אתא
קרית ביאליק	חסד מציון	04-8704285	דבורה 10, קרית מוצקין
קרית גת	סח"י (נכ"ח)	054-7991395	מושב יד נתן, בית 222
קרית טבעון	מעומק הלב	04-9539252	מועצה מקומית קרית טבעון כיכר בן גוריון 1 ת.ד. 1060
קרית מלאכי	מיתרים	052-4253430	רחוב סנדייגו 4\526, קרית מלאכי
קרית שמונה	בית חב"ד-בית בתיה	04-6943770	הלבנון 19, קרית שמונה
ראש העין	ק.ס.מ	03-9383750	התבור 7, ראש העין
ראשל"צ	גשרי-יה	03-9454164	בן צבי 4, ראשל"צ
ראשל"צ	פתחי עולם	03-9508884	רח' חבד 7, ראשל"צ
רהט	קפא	08-9910102	ת.ד. 212 רהט, מרכז מסחרי
רחובות	הוד ישראל	08-9368886	בר שאול 1, רחובות
רחובות	הבית החם למען הקהילה	08-9390625	בילו 2, רחובות
רחובות	לחיות בכבוד	08-9459602	אברהם גולדברג 2, רחובות
רמלה	חסדי אשר וחיה	08-9249055	בר לב 3, רמלה
רמת גן	עלה-לרווחת הילד. הנוער והקהילה	03-6712193	אצ"ל 2, רמת גן
רעננה	משנה לחם	054-4752104	רחוב עקיבא 37 ג' רעננה, 4326112
שגב שלום	המחלקה לשירותים חברתיים	052-7468599	מ.מ. שגב שלום ת.ד. 804 באר שבע
שדרות	מרכז החסד שדרות	052-4314483	בר לב 17, שדרות
שהם	יד משהם	03-9795444	קדם 96, שהם
תל אביב	א.ס.ף - ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל	072-2513838	גולומב 52, תל אביב
תל אביב	אוכל לנוקקים	03-6024444	נמל תל אביב 4, תל אביב
תל אביב	בית השנטי	03-5103339	נחום גולדמן 5 ת"א
תל אביב	האגודה לקידום החינוך ביפו	03-6823000	תל גיבורים 5, תל אביב
תל אביב	יד ביד, אוזן קשבת ועזרה לזולת	03-6203141	נביאים 36, תל אביב
תל אביב	לשובע	03-3731661	צלנוב 18, תל אביב
תל אביב	מורשת יהדות בוכרה בישראל	03-6837483	הכינור 2 קריית שלום, תל אביב

תודה :

ארגון לתת מבקש להביע את הערכתו העמוקה לכל מי שתמך ונרתם להצלחת המחקר והפקת דו"ח העוני האלטרנטיבי לשנת 2018

לסטודיו OMG I'm Branding, על עיצוב הדו"ח. ליפעת נוריאל והודיה אדלר, על ריכוז העבודה מול העמותות השותפות והתמיכה הנדרשת.

ללטם עמייה, על ריכוז עבודת העיצוב והמיתוג.

תודה למנהלי העמותות ברחבי הארץ, על ההירתמות והתמיכה בהכנת הדו"ח ועל השותפות במאבק בעוני ובהענקת סיוע לאנשים השרויים במצוקה, במסירות אין קץ.

ומעל הכל, תודה לאנשים ולמשפחות האמיצות, אשר למרות הקושי, הסכימו לחשוף את אורח ותנאי חייהם המורכבים, כדי להעיד על הפנים של העוני בישראל 2018 ובכך להיות שותפות במאמץ האזרחי להשפיע ולשנות את המציאות החברתית בישראל.

ברצוננו להביע את תודתנו לארגון MAZON, על השותפות, הסיוע המתמשך ותמיכתו בארגון לתת ובדו"ח העוני האלטרנטיבי לשנת 2018.

We would like to thank MAZON: A Jewish Response to Hunger, for supporting our advocacy efforts and the publication of the alternative poverty report.

לנעמה ירדני על כתיבה והפקת הדו"ח.

לעינת גבע, ראש מחלקת המחקר בארגון לתת, על ההנחיה בכתיבת הדו"ח.

לאפרת שנהב על העזרה בהפקת הדו"ח.

תודה למכוני המחקר ERI, מכון רותם. rotem ar. ומכון מחשוב, על הליווי, הייעוץ המקצועי, איסוף וניתוח הממצאים.

"כל אדם זכאי לרמת חיים נאותה, לבריאותם ולרווחתם שלו ושל בני ביתו. לרבות מזון, לבוש, שיכון, טיפול רפואי, שירותים סוציאליים כדרוש, לזכות לביטחון במקרה של אבטלה, מחלה, אי כושר לעבודה, התאלמנות, זקנה או מחסור אחר בנסיבות שאינן תלויות בו."

ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם, 1984

**”עוני, בדומה לעבדות וגזענות, איננו תופעת
טבע. הוא תולדה של מעשי בני אדם. על כן,
מעשי בני אדם בלבד יכולים למגרור”**
(נלסון מנדלה)

LATET לתת